

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ MAARİF VEKÂLETİNCE
YAPTIRILAN

AHLATLIBEL HAFRİYATI

Dr. Hamit Zübeyr

AHLATLIBEL PREHİSTORİK İSTASYONUNUN BULUNUŞU

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Umumî Kâtibi rahmetli Dr. Reşit Galip Beyefendi Maarif Vekili buldukları sırada Ankara ve havalisinde asarı atika, kadîm medeniyet merkezleri üzerinde ve muhtelif istikametlerde yaptıkları araştırmaların birinde Ankaranın 14 kilometre cenubugarbisinde bulunan Ahlatlibelden geçerken büyük küçük on beş kadar tümülüsü andıran yığıntılar dikkatlerini tahrik etmiştir. Araziyi tetkiklerinde henüz tesbit edilmeyen bir zamanda burada müteaddit taş ocakları işletilmiş olduğunu görmüşler ve tepe üzerinde başlıca üç sahada 15-20 metre kutrunda ve 4-5 metre derinliğindeki çukurların, oralardan taş çıkarılmış olmasından ilerigelmesinin daha muhtemel olabileceğine hüküm vermişler; mahallinde ilk yontuluşu ve işlenişi yapılan taşların kırıntıları, ocakların etrafına yığıldığı takdirde mezar tombalarını andıran bu teşekküllerin vücuda gelebileceğini mümkün görmüşlerdir. Bununla beraber bunların mezar olabilmelerinin ehemmiyeti ve sayılarının çokluğu pek cazip olduğu gibi müspet veya menfi bir netice ile kat'î bir hüküm vermek te faydalı görüldüğünden burada bir araştırma yaptırılmasının faydalı olabileceği düşünülmüştür. 5 Mayıs 1933 cuma günü bunlardan en iyi görünen biri yarılmış ve muhteviyatının hemen tamamen kesme ve işleme ameliyeleri artığı olduğu görülmüştür. Bu taşların muayenesinde ikinci devrin kalker mermerleri cinsinden oldukları anlaşılmıştır. En yakın iskân merkezi olan Ankaranın bu taş ocaklarından vaktile istifade etmiş olması pek mümkün hatta tabîi sayılabileceğinden Ankara içindeki kadîm abidelerde kullanılmış taşlar ile bunların mukayesesi faydalı görülmüş Ankaranın Roma devrinden kalma eserlerinden birçoğunun inşa malzemesinin bu taşlara benzeyişi mezkûr ihtimali teyit etmiştir. Esasen taş ocaklarında kesilmiş taşların izlerine bakarak ta çıkartılan taşların eb'atça büyüklüğüne ve mutlaka büyük ve ehemmiyetli binalar için kesilmiş olduklarına hükmedilebilirdi. Küçük ve hususî ikametgâhlar için Ankaranın en yakınında pek çok taş çeşitleri ve ocakları mevcut olduğundan 14 kilometre mesafeden taşınan büyük parçaların abidevî inşaatta kullanılmış olması hükmü yanlış sayılamazdı.

Yapılan sondajda bulunan Roma devrine ait çanak kırıkları, paslanmış demir aletler devrin tayini hususunda yardımcı vesika sayılabilirler. Taş ocaklarının vüs'ati ve işlenmiş kısımlarının derinliği noktalarından Gazi Hazretleri Cemiyet Umum Kâtibi Dr. Reşit Galip Beyefendiye ocakların muhitinde Ankaraya yakın sahalarda eski iskân istasyonları bulunup bulunmadığını da araştırılmasını emir buyurmuşlar, daha ilk adımda, ocaklardan

200 m. kadar mesafede toprak üzerinde çanak çömlek kırıntılıları elde edilmiştir. Aynı saha içinde bir köstebek yuvası kenarında köstebek tarafından çıkarılmış küçük toprak yığınının tamamen hüyük toprağı manzarasını haiz olduğu da derin bir hayretle görülmüş köstebegin dışarı atmış olduğu bir saksı parçasının Bakır Devrine ait oluşu dikkati arttırmıştır. İşçilerden birkaç kişi buraya getirtilerek yapılan birkaç sathî sondaj toprağın yüzünden itibaren Bakır ve Chalkolithik devre ait prehistorik bir istasyon üzerinde bulunduğuna şüphe bırakmamıştır. Toprak sathında iri taşların diziliş şekli büyük bir bina temeli üzerinde bulunduğunu açıkça göstermekte idi. *Bu müşahedeler Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin bütün me-saisini takip buyuran, irşatlarile yürüten Cemiyet Hami Reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine arzedilmiş ve tensipleri üzerine burada esash ve sistemli hafriyata karar verilmiştir.* Müteakip araştırmalarda Ahlatlıbelin cenup istikametinde ve takriben 1 kilometre mesafede dar bir vadiye bakan iki sırt üzerinde köylülerin Suludere üstünde Sarı-Kayada Örenyeri ve Kepekli Boğazda Örenyeri adını verdikleri diğer iki büyük arkeolojik istasyon tesbit edilmiştir. Toprak üstünden toplanan çanak çömlek kırıkları bunların da aynı devir bakayası ile beraber daha sonraki devirlere ait eserleri ihtiva ettiği kanaatini vermiştir.

Mayıs ayının ilk haftasında T. T. T. C. Azasından Maarif Vekâleti Müzeler Müdürü Hamit Zübeyr'in nezareti altında yirmi kadar işçi ile eski bir küllük manzarası irae eden yerde ham toprağa varıncıya kadar 4 metre derinliğinde bir sondaj kuyusu açıldı. Burada birçok eserle birlikte kale duvarına rasgelinmesi üzerine hafriyatın bazı hazırlıkları müteakip devamına karar verildi.

Hafriyatın ikinci safhası 28 - Mayıs - 1933 tarihinden 23 - Temmuz - 1933 tarihine kadar devam etmiştir. Hafriyatı T. T. T. Cemiyetinin Umumi direktifleri dairesinde yine Müzeler Müdürü Hamit Zübeyr idare etmiştir [1].

İskeletler bulunmağa başlayınca bunları tetkik için antropoloğ Dr. Şevket Aziz Bey İstanbuldan davet olunmuştur.

Başlangıçta 18 amele çalıştırılmış, sonra 32 ye iblâğ edilmiş ve hafriyat sonuna doğru amele sayısı tedricen azaltılmıştır.

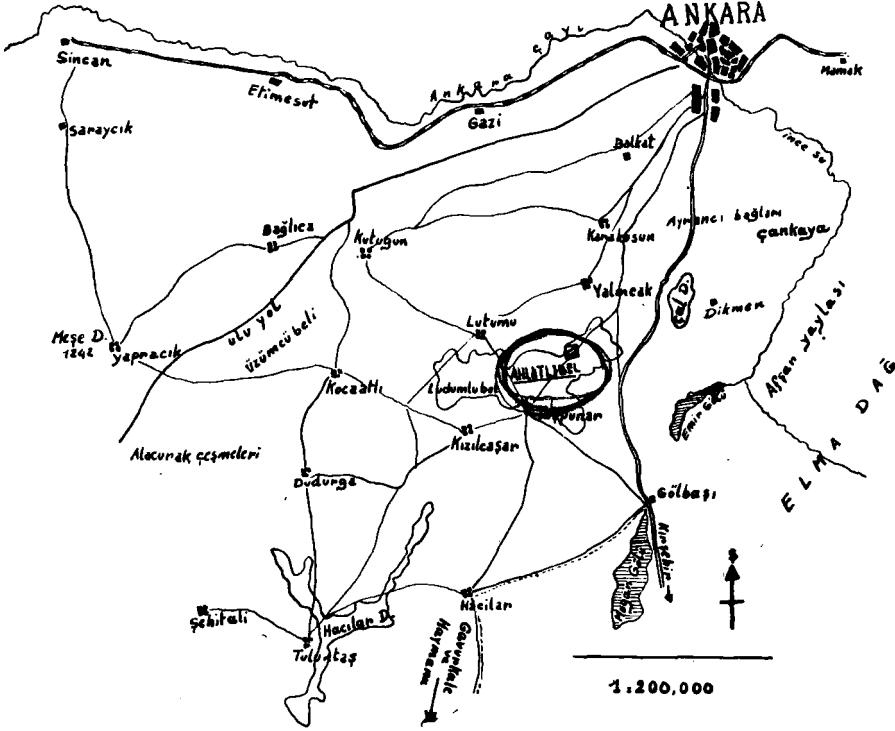
AHLATLIBELİN TAVSİF VE TASVİRİ

Ahlatlıbel 1200 metre yüksekliğinde olan ve bir yayla teşkil eden sırtın şimal kenarında Ankaradan Taşpınar, Hacılar, Gâvurkalesi ve Haymanaya giden yolun üzerinde etrafa hâkim bir mevkidedir. Kepekliboğaz ve Gölbaşından geçerek Kırşehir'e giden büyük şose ile yukarda zikri geçen yolun teşkil ettiği çatalın arasındaki mefruz müsellesin reslerinin bulunduğu AHLATLIBEL, SARIKAYA ÖRENİ, KEPEKLİBOĞAZ ÖRENİ

[1] Plânları İnşaat Mektebi Resim Muallimi Nejat Bey, resimleri Gazi Enstitüsü Resim ve Elishleri Şubesinde Ferit Beyle Ressam Mahmut Bey hazırlamışlar, Ankara Müze Muhafızı Vecdi Bey kayid işlerine bakmıştır.

Ankara'ya giden yolların emniyetini temin eden birer istihkâm mahiyetindedirler.

Ahlatlıbel pek eskiden bırakıldığı için üstünde bir hüyük teşekkül edememiştir. Kültür tabakasının azamî derinliği 4 metreyi tecavüz etmemektedir. Toprak üstünde serpilmiş tabii kayalar yanında topraktan burununu gösteren işlenmemiş bazı taşlar 1 inci kısımda da zikredildiği veçhile temel gibi bir sıra teşkil etmekte ve şarkta kapıyı andıran bir kısımda da büyük kayaların insan elile kısmen işlendiği bariz bir surette görülmek-

Ahlatlıbelin Ankara'ya nazaran bulunduğu vaziyeti gösterir harita

tedir. Ankara civarının Profesör E. Chaput tarafından vücuda getirilen geologya haritasında Ahlatlıbelin bulunduğu saha ikinci devrin kalker mermerleri olarak gösterilmiştir.

Ahlatlıbel mevkiinden bakıldığı zaman görünen manzara şudur:

Şimale doğru açılan geniş ufkun en gerisinde Yuva dağları, onun eteğinde Ergazi köyü, sağında uzaklarda Bağlum köyü, az önünde Etlik bağları, çimento fabrikası, Gazi Çiftliği ve Gazi Terbiye Enstitüsü, onların önünde Kepir tabir olunan geniş ova, ön safta 300 metrede ise Armutlağı gözüktür. Cenupta yakın Türk devirlerine ait birkaç mezardan dolayı Şehitler adını alan sırtlar vardır. Bu sırtlar Sarıkayadaki Ören yerini kapar. Suludere büsbütün aşağıda kalır. Cenubugarbide yine ahlat ağaçlarının

aşılması ile vücuda gelen ve sayısı binlere varan armut ağaçları gözüktür. Köylüler buralara da Armutlağı adını vermişlerdir. Şimaligarbide 500 metre mesafede bir kayanın dibinden GİYİMPINARI adlı bir pınar ile sitenin en sıcak mevsiminde de yeşilliğini muhafaza eden bir öz vardır. Arazi sahibi Hüseyin Feyzullah Ağanın ifadesine göre bu su bazı kurak mevsimlerde kesilmektedir. Ahlatlıbel insanların oturdukları yeri erken terk etmelerinde su azlığının müessir bir amil olması muhtemeldir. Şarkta halkın şekli benzeyiş esasına müstenit olarak Tabyalar adını verdiği taşocakları ufku kapar. Bir kilometre mesafede bulunan güzel suyu ile meşhur KOÇUM PINARI tepelerin altında kalır.

Ahlatlıbeldeki kalenin en yüksek yere inşa edilmeyip burun teşkil eden kayalıkların üstüne nisbeten aşağıya kurulmuş olması dikkate şayandır. Bunun şarkıcenubiden esen şiddetli rüzgârdan bir derece masun bulunmak ve yegâne su membaı olan GİYİM PINAR dan uzaklaşmamak için ihtiyar edilmiş olması mühtemeldir.

Kuvvetli kale şark ve cenup tarafından nisbeten zayıf ikinci bir dış duvarla ihata edilmiştir. Hafriyat neticesinde bu dış duvarın da birinci tabakayı teşkil eden Bakır Devri kalesi ile yaşıt olduğu tesbit edilmiştir.

Dış duvarın sınırları tesbit edilmiş fakat asıl hafriyat kalenin bulunduğu yerde teksif olunmuştur. Gelecek senelerde kale civarında ikinci bir hafriyat yapılması ihtimal dahilindedir.

Ahlatlıbel prehistorik istasyonun üstünde hüyükün teşekkül etmemesi hafriyatın çokaz masrafla ve kolay yapılmasını mümkün kılmıştır. Alisharda Bakır Devrine varmak için on iki metreye inmek lâzımdır. Harebeyi gören prehistorik devir mütehassısı Dr. Bittel'in Ahlatlıbel hafriyatı için Anadoluda doğrudan doğruya prehistorik yerleşme mıntakasında yapılan ilk hafriyat nazarile bakması istasyonun ehemmiyetini tebarüz ettirmeğe kâfidir.

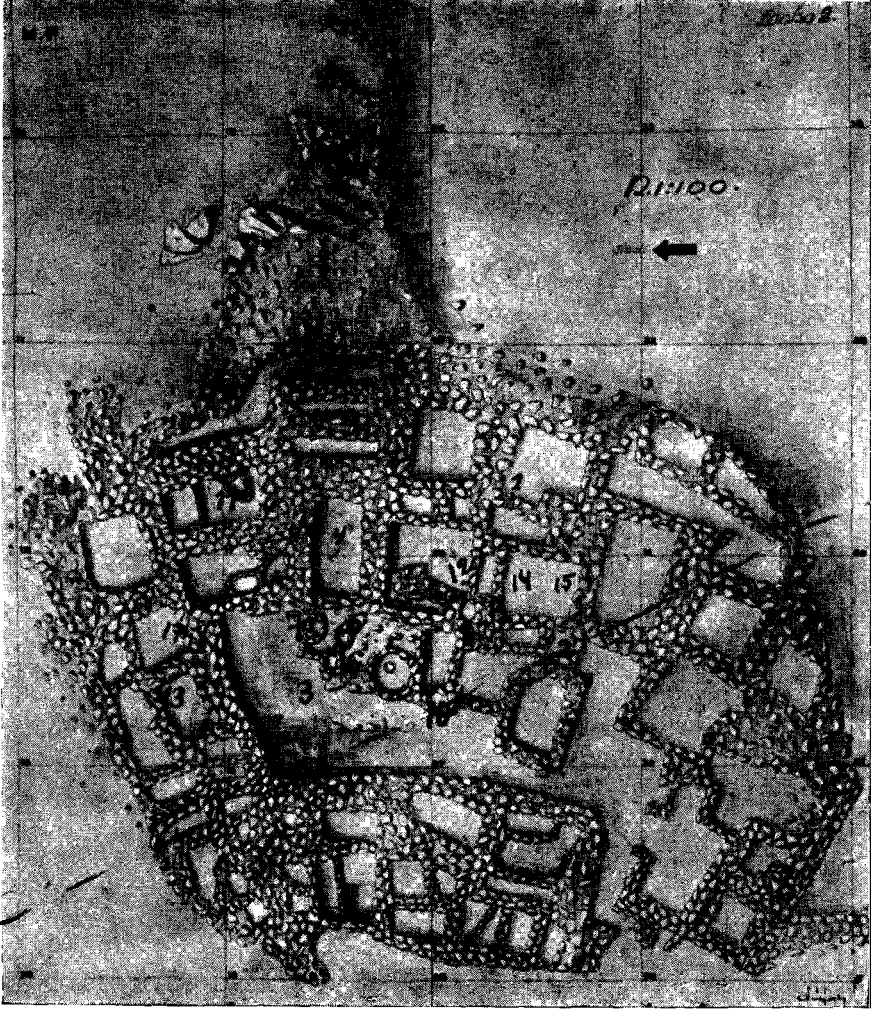
AHLATLIBELDE BULUNAN ESERLER VE BUNLARIN İFADE ETTİĞİ MANALAR

Yapılar:

Ahlatlıbel prehistorik istasyonu müstahkem bir kale ile onu cenup tarafından sepet kulpu şeklinde ihata eden bir zayıf surdan ibarettir. Kalenin şimal ve garba nazır kısımlarını terasalı duvarlar, iç tarafını ise kalın duvarlı odalar ve bunların müstemilâtı teşkil etmektedir. Asıl hafriyat kale kısmında yapılmıştır. Kalenin şimale ve garba nazır kalan duvarlarını elde etmek için o civarda bulunan yontulmamış iri taşlarla birbirine müvazi iki üç sıra duvar örölmüş, bunların içleri kasalara ayrılarak her türlü döküntü ile doldurulmuştur. Taş duvarların üstünde ayrıca 3-4 metre yüksekliğinde kerpiç veya toprak duvar farzetmek lâzımdır. Kalenin köşeye rasgelen burç kısımları daha kuvvetli yapılmıştır. Kasalardan bazıları

nın aynı zamanda ikametgâh yahut ambar olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kalenin garp tarafında Giyimpınara mahreç bırakılan bir küçük kapısı vardır. Bu kapı iç avluya açılmaktadır. Kapının önünde girip çıkmayı daha iyi kontrol etmek için müselles ve nısf daire şeklinde karşılıklı iki kısım eklenmiş bu suretle methal daraltılmış, giriş mesafesi ise uzatılmıştır.

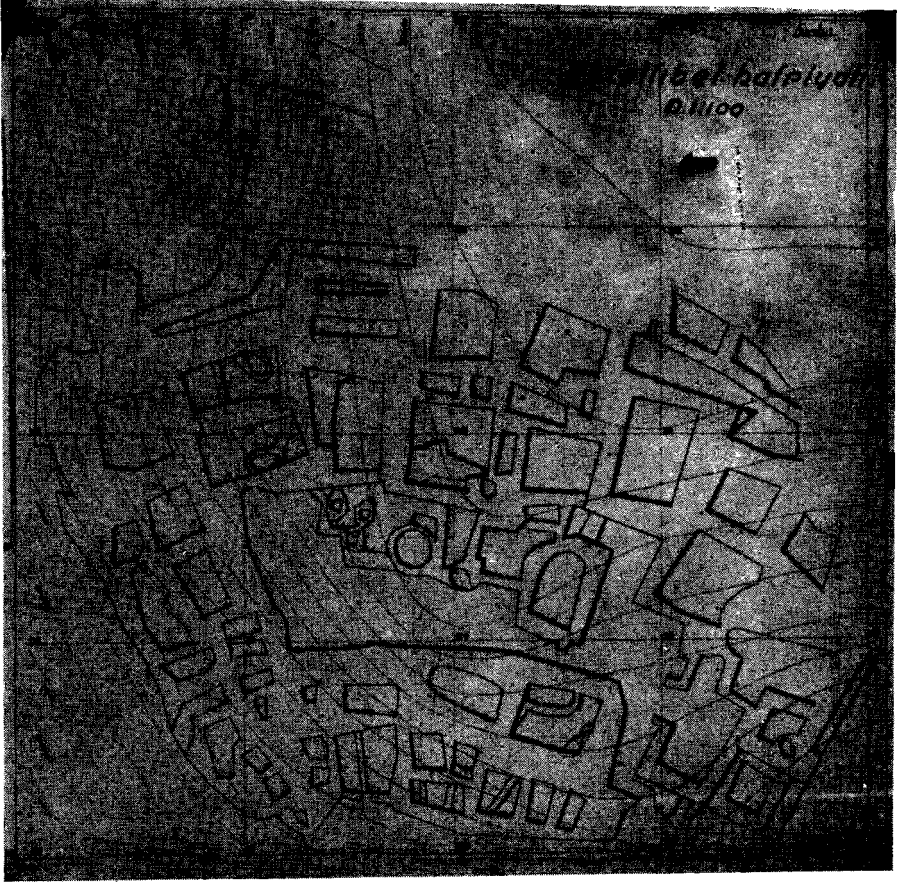

Ankara, Ahlatlibel hafriyat yeri plânı.
(Rakamlar iskeletlerin bulunduğu yerleri gösterir)

Daha sonraki Alishar akropolında da aynı tarzda bir eklentiye rasgeleinmektedir. Kalenin şimaligarbisinde kısmen yontulmuş tabii kayalar arasında methali andırır bir yer vardır. Odalarla bu methal arasında çok iptidai bir kaldırım uzanmaktadır.

Oda ve müştemilâtının temelleri de yontulmamış büyük cesamette

taşları yanyana ve üstüste dizmek suretile harç yerine çamur kullanarak yapılmıştır. Yapıların büyüklük ve sağlamlığı, içinde bulunan zengin eserler ve esliha burada herhangi bir arazi sahibi, kırbekçisi veya çobanın değil belki birçok insanları çalıştırabilen büyük rütbeli bir zatın kalabalık maiyetile yaşadığına şüphe bırakmamaktadır. Çanak çömleklerin ve bulunan diğer eserlerin şahadetine göre burası Alisharın I. inci devrine tekabül eden Bakır Devrinde parlak günlerini yaşıyordu. Hariçten ansızın gelen bir darbe yahut kullandıkları suyun azalması gibi bir afet, civarda Ankara veya herhan-

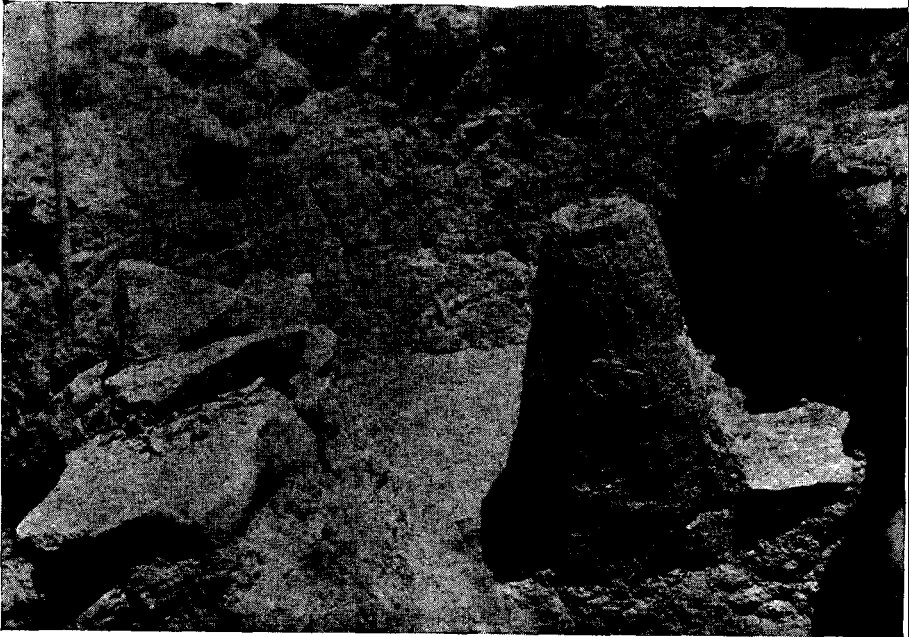
Ahlatlıbel hafriyat yerinin tesviye münhanileri

gi diğer büyük merkezin cazibesi burasını terke sevketti. Taş temellerin üstündeki kerpiç veya toprak inşaat geçmiş ve çökmüş bir âleme siyah perde örttü. Ve aradan geçen dört beş bin sene zarfında burası ancak çobanların uğrağı oldu. Sonradan rağbet görmüş olsa diğer birçok yerlerde olduğu gibi ardarda gelen medeniyet tabakalarının sıralanmasile burası da bir hüyük olurdu. Çabuk terk edilmiş olması teşekküle başlayan hüyüğün ancak birkaç metre derinlikte kalmasını mucip oldu.

Ahlatlibel için bir facia olarak kaydedebileceğimiz bu hadiseden evvel burada birçok yangınların, istilâların olup bittiğine delâlet eden izler var-

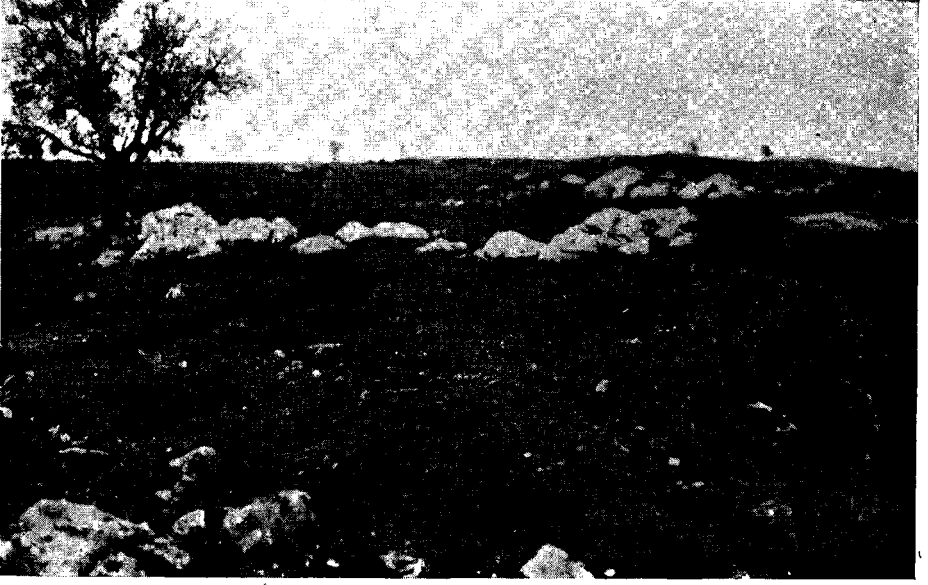

Kalenin garbında ikametgâh olarak kullanılan yerin en üstkat tabanı

Aynı mahalde ikinci devre tabanı dipte görünmektedir

dir. Ahlatlıbelde üst tabakadaki duvar temellerinin birkaç metre derinliğinde ayrı istikametler takip eden duvar temellerine rasgelindi. Kalenin gar-

Hafriyattan evvel Ahlatlıbelin umumî manzarası

Şark tarafında büyük methali andıran yerin hafriyattan evvelki görünüşü

bında aynı zamanda ikametgâh olarak kullanılan bir duvar kasası içinde alt-alta birbirinden müstakil üç taban bulundu.

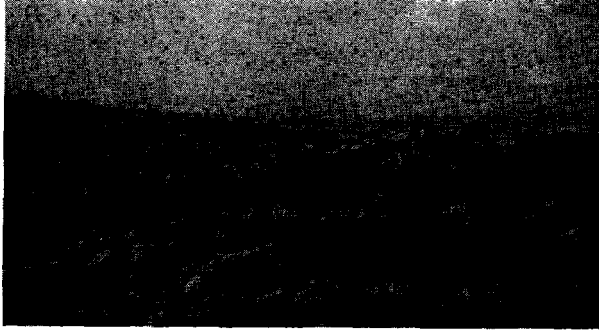

Hafriyat sırasında cenupten umumî görünüş

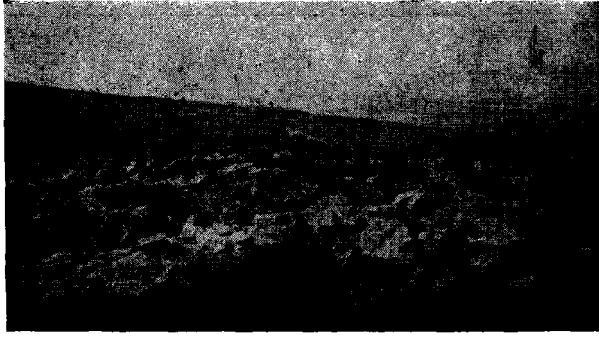

H.friyat sahasının gaabı cenubî köşesi

Bu itibarla yalnız yapılar bakarak ta Ahlatlıbelde birbirinden az çok farklı üç devrin yaşanmış olduğu muhakkaktır.

İç avlu tarafı

Oda temelleri

ÇANAK - ÇÖMLEKLER:

Ahlatlıbelde Bakır Devri çanak - çömlekleri en çok bulunduğundan bu devirde kesif mikyasta yerleşilmiş olduğuna hükmedebiliriz. Ahlatlıbelde Alişarla yapılan mukayeseye göre Chalkolithik devirden saymaklığımız icap eden eserler de mevcuttur. Doğrudan doğruya Eski Eti devrini tanıyabildiğimiz eserler Bakır Devrinin temadisi gibi görünmektedir.

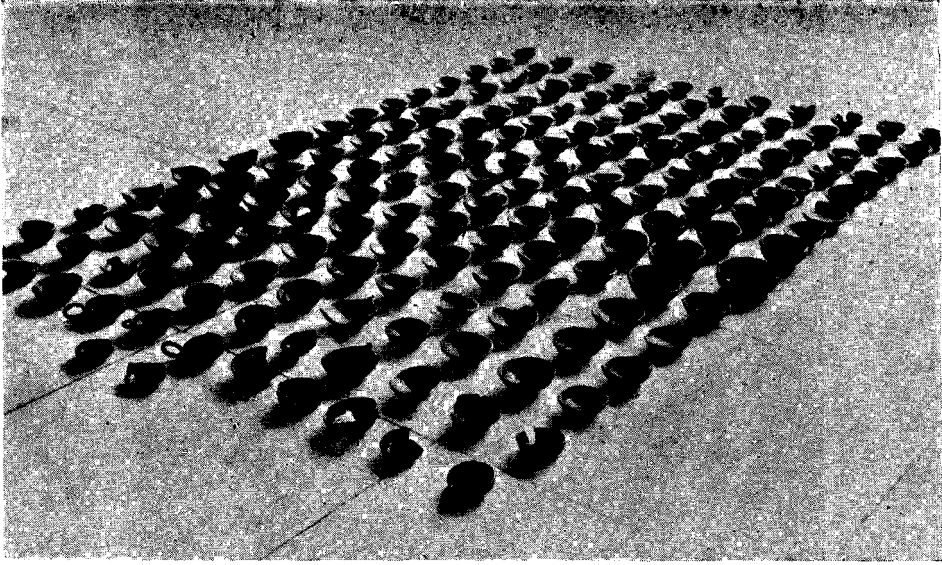
Ahlatlıbelde bulunan çanak çömleklerin birçoğunu Yortanda ve Seddilbhair yanındaki Protesilaos tümülüsünde, Trovanın bilhassa II inci tabakasında bulunan eserlerle mukayese mümkündür. Alişar ve Hashü-yükle olan kültür rabitası ise daha aşikârdır.

Bulunan çanak çömleklerin çokluğuna bilhassa nefasetine bakılacak olursa sahiplerinin zengin ve yüksek rütbeli insanlar olduğu hakkındaki hükümün mubalâğalı olmadığı görülür.

Şayanı dikkat diğer bir cihette te burasının bir dinî kült yeri olmasına delâlet eden emarelerin bulunmasıdır; o da şundan ibarettir:

Ahlatlıbelde sağlam ve eksik olarak 300 den fazla küçük çanakçık ve bunlardan bazılarının içinde (4 numaralı çanak ile 84 numaralı testicik) beyaz toprak bulunmuştur. Anadolunun birçok yerlerinde bazı ocaklar tarafından şifa toprağının dağıtıldığı malûmdur. Sahaya nisbeten sayısı çok görünen bu çanaklarda Ahlatlıbelde oturan bir reisi ruhanî tarafından ziyaretçilere ve hastalara teselli sunulmuş olması melhuzdur [1].

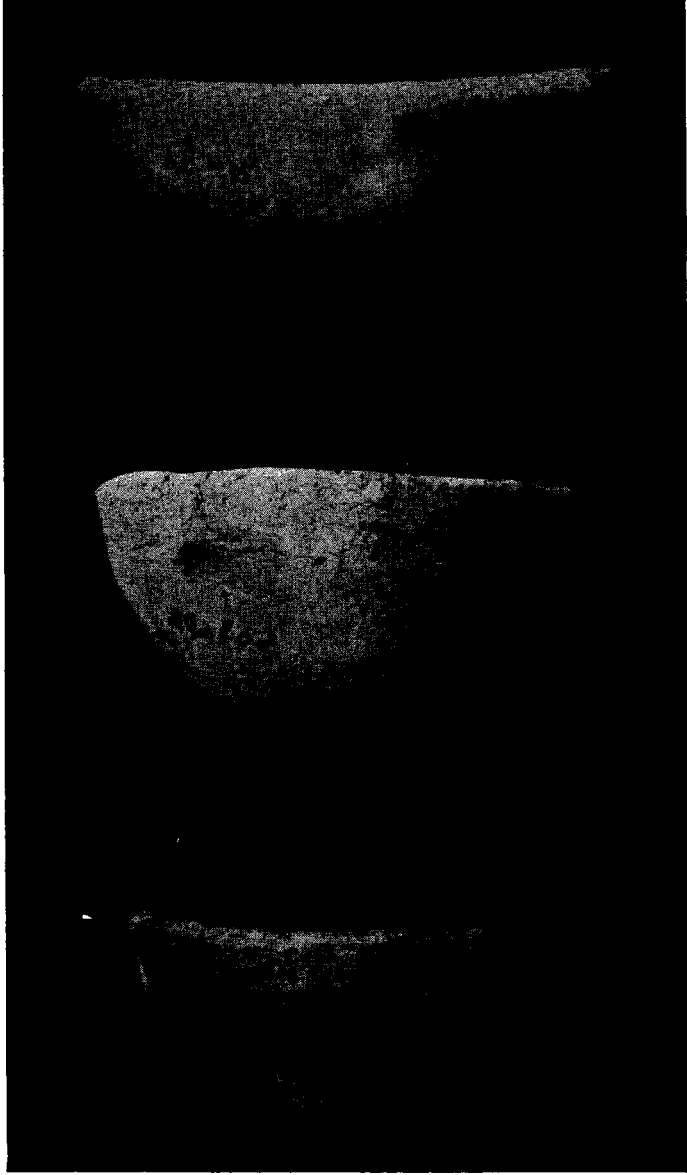
Hafriyatın sonlarına doğru bu çeşit toprağa Ahlatlıbel hafriyet mevkiinin birkaç yerinde tesadüf edildi.

Ahlatlıbelde bulunan ufak çanakçıkların çokluğunu gösterir resim.

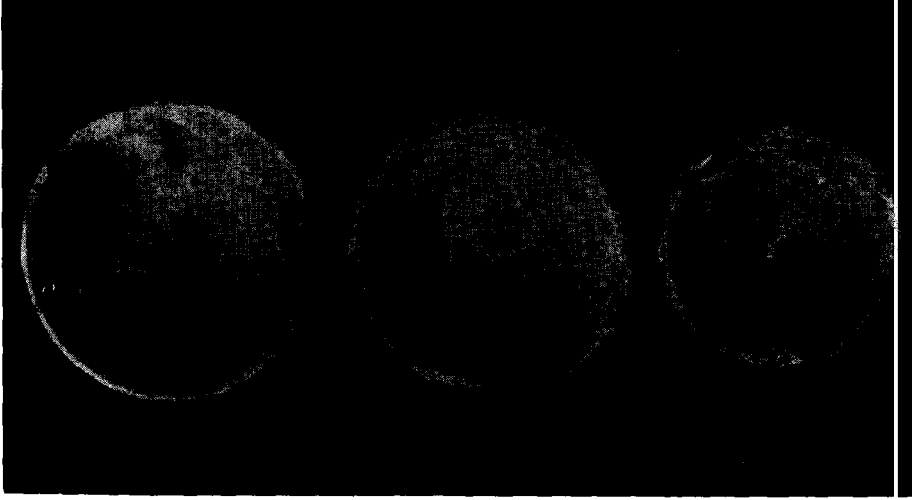
Bu ufak çanakçıkların büyüklükleri hakkında bir fikir verebilmek için içlerinden en büyük, orta ve en küçük örnek olmak üzere üç tanesinin fotoğrafını ilâve etmeği faydalı bulduk:

[1] Karacaörenin Hoca Hüseyin kariyesinde Ölmezoğlu adlı aile şifa toprağı dağıtan bir ocaktır. Bir kadının göğsünde SIKMA (bir çeşit çıban) çıkarsa ocak evinden para ile toprak getirir sıkmaya çalarlar. Çamur kurudukça kadının üzerindeki sıkma dökülür. Göz ağrısına da çamur sürerler. Ocağa kadının gömleğini getirerek çamura batırmak sonra o çamurlu gömleği giydirmek adeti de vardır. Ankara yanında Yalıncağ köyünde Yalıncağ Dede adlı bir yatırın türbesinden çocuk olması için cöfer (cevher) toprağı alırlar.

Ufak anakıkların yandan grnf.

(tabii büyüklükte)

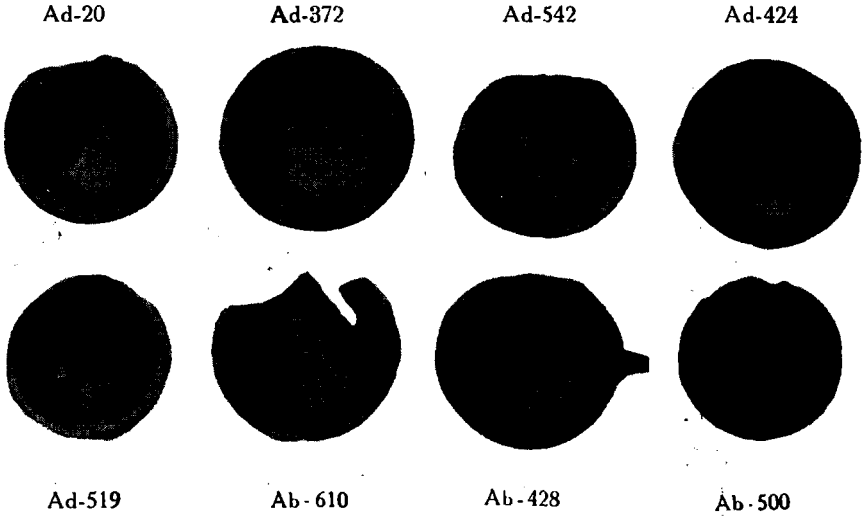
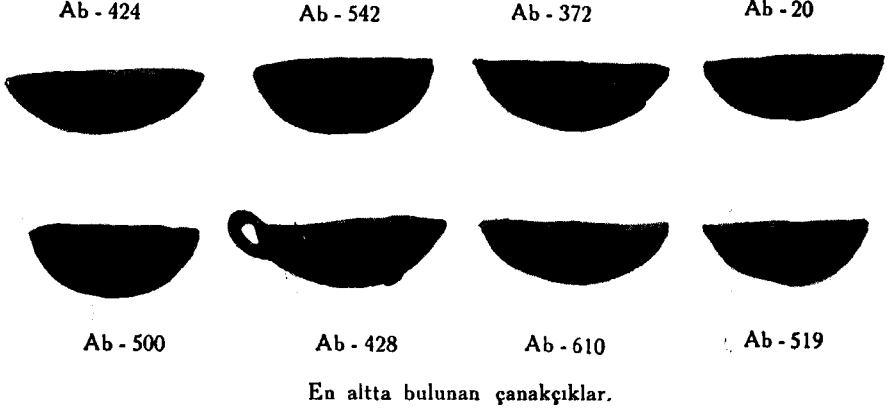

Aynı çanakçıkların üstten görünüşü.
(Resim az küçültülmüştür)

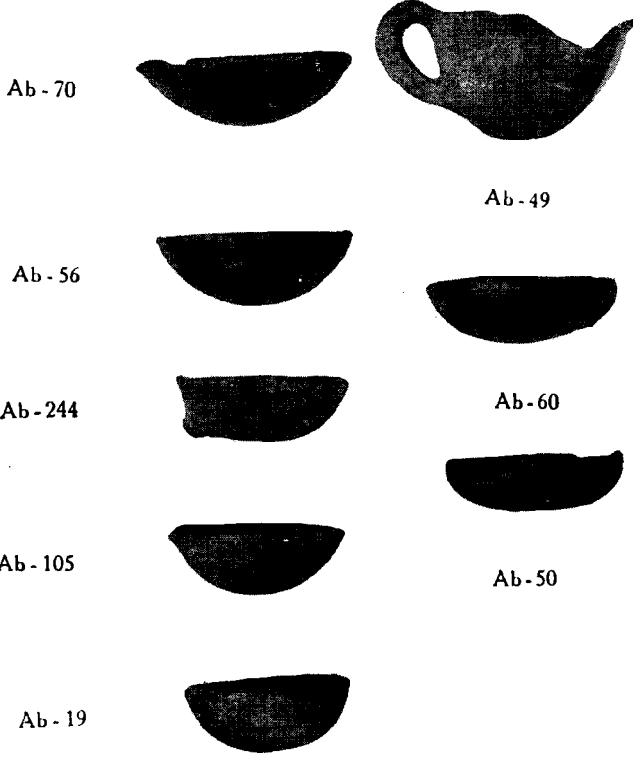

Memecikli bir tip

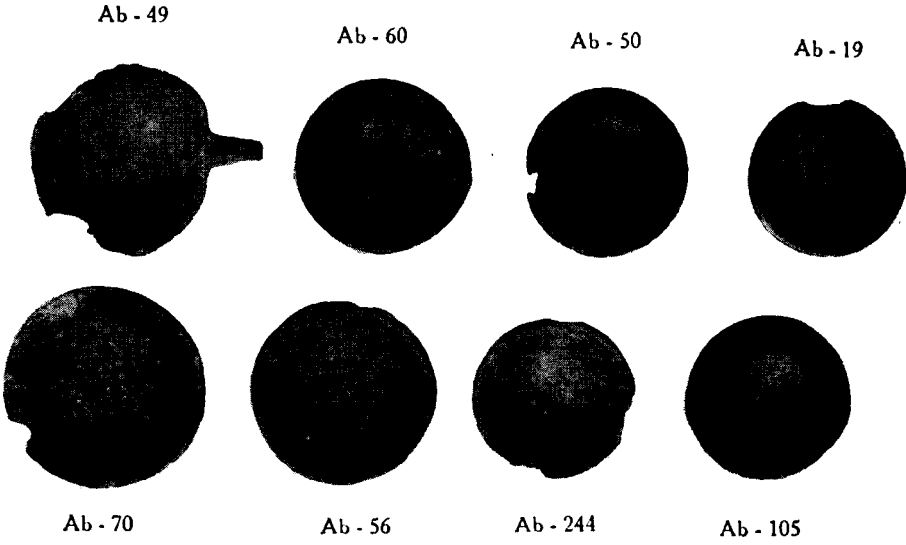
Bu çanakçıklara hafriyat mevkiinin hemen her derinliğinde rasgeline miştir. Bu hususta bir fikir verebilmek için en alt ve en üst tabakalarda bulunanlardan iki seri örneğin fotoğraflarını ilâve ediyoruz:

Aynı çanakçıkların üstten görünüşü

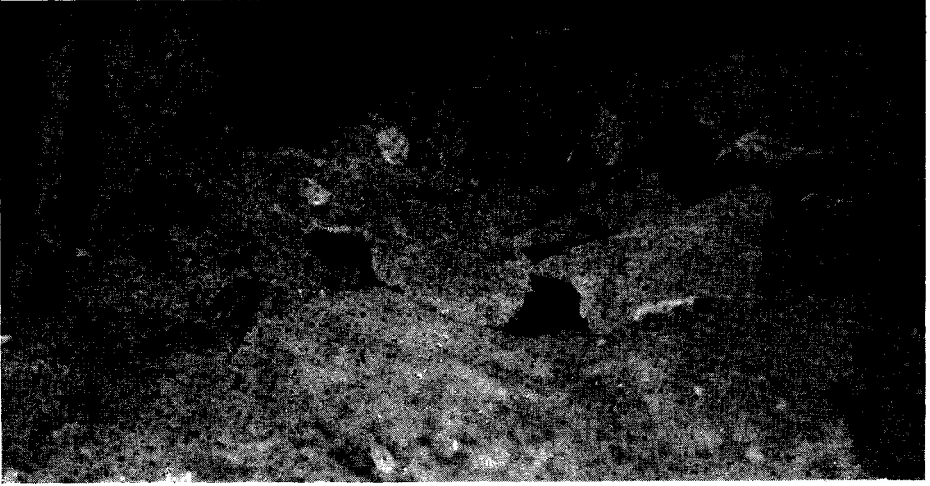
En üstte bulunan çanakçıklar

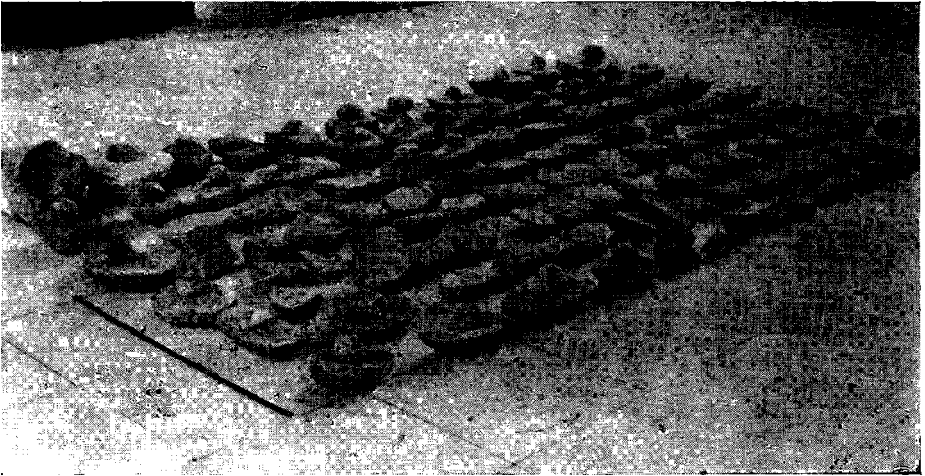
Aynı çanakçıkların üstten görünüşü

BUĞDAY, BUĞDAY KÜPÜ VE ÖĞÜTME TAŞLARI

Kalenin şimal tarafındaki bölmenin birinde 2 M. derinlikte hususî surette kiler gibi ayrılmış bir yerde chalkolithik devir çanakları ile beraber büyük küp kırıkları içinde yanık olarak buğday ve fiy daneleri bulunmuştur. Küpün cesameti ve öğütme taşlarının yüzden fazla oluşu Ahlatlıbelde dolayısıyla Orta Anadoluda dört-beş bin seneden itibaren intensif bir tarzda ekincilik yapıldığına şüphe bırakmamaktadır. Hayvan yetiştirme de geçiminin bellibaşlı şubelerinden birini teşkil etmiştir. Bulunan koyun kafaları ve diğer hayvan kemikleri bu ciheti de teyit etmektedir.

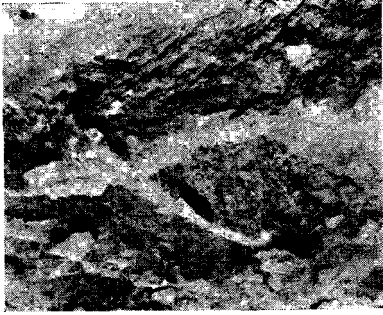
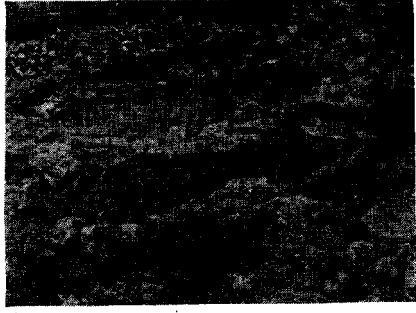
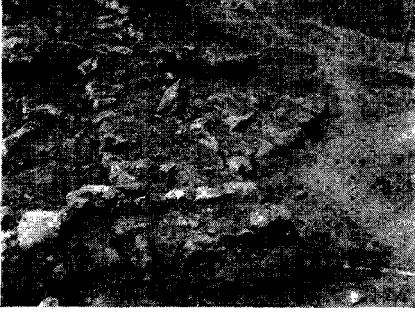

Büyük ekin küpünün parçaları

Öğütme taşları

Hafriyata ait bir kaç resim

ÇANAK — ÇÖMLEKLER:

Çanak - çömlek parçalarına göz gezdirdiğimiz zaman:

- 1 — İç ve dışı kırmızı
- 2 — İç kırmızı dışı siyah
- 3 — İç ve dışı siyah
- 4 — Dışı kırmızı içi siyah
- 5 — Alacalı

çeşitlerin bulunduğu nazarı dikkatimizi celbeder. Bu tehalüf toprağın cinsinden, pişme tarzından, çanakların üst tabaka zarını teşkil eden aş toprağının haiz olduğu hususî evsaftan ileri gelmektedir. Manganezli toprak piştikten sonra siyah ve humzu sanyî hadidi ihtiva eden topraklar pişerken duman (müvellidülma) alarak humzu evveli hadide tahavvül etmedikçe kırmızı olurlar. Siyah renk temin olunmak için piştikten sonra ocak kapatılırken içerde duman bırakılır. Bir çanağın dışı dumana maruz ve içerisi korlu ateş (müvellidülmasız yanıyor demektir) maruz ise dışı siyah ve içi kırmızı olur [*].

Ahlatlı-belde küçük çanakların el ile yapıldığı aşikâr görünmektedir. Büyük çanaklar hazırlanırken bazılarında çok iptidaî çarh kullanılmış olabilir. Üstlerinden suyun nüfuz etmemesi için cisim deri sertliğinde gölgede kurutulduktan sonra aş toprağı mahlûluna batırılmıştır. Bu aş toprağı çanağın üstünde birkaç milimetrelilik zar bırakır. O da kuruduktan sonra şimdiki çanakçılıkta olduğu gibi mesamatını tazyikle kapatmak için parlak ve pürüzsüz bir taş (şimdiki adı ahat) üzerine sürtülmüştür. Ahlatlıbeldeki çanaklarda bu ameliye açık olarak görülmektedir. Ahlatlıbeldeki çanak çömlüklerin yağlı hamuruna kurduğu zaman çatlamamasını temin ve iltisakını arttırmak için içine saman ve ot çöpleri karıştırılmıştır. Başka yerlerde bu mukavemet kilin içine kum karıştırılarak temin olunmaktadır.

Hamura saman ve çöpün karıştırılmasını eskiliğe bir delil göstermekle beraber her eski çömlekte muhakkak bu tarz ameliyenin bulunmasını bir kaide olarak vaz edemeyiz. Ahlatlıbeldeki çanak - çömlüklerin odunla pişirilmeyip samanla pişirildikleri iyi pişmemiş olmalarıle sabittir.

Kulplar üzerinde aşağı yukarı tekâmül sırasına tekabül eden zirdeki sıra görülür:

- 1 — Kulp üzerine üstü yassı bir memecik veya tutacak vardır.
- 2 — Bu memeciğın üstü bazan çukurluk arzeder.
- 3 — Memecik mahrutidir ve kabın kenarına doğru meyletmıştır.
- 4 — Büyük küplerde meme alt alta gelmek üzere çifttir. Anlaşılan aralarına bir ip bağlanmış ve bu ipten tutularak kaldırılmıştır.

[*] Bu izahatı çanak - çömlükçilik ve çinicilik üzerine derin tetkikleri olan Nuri Pş. Hz. leri lütfetmişlerdir.

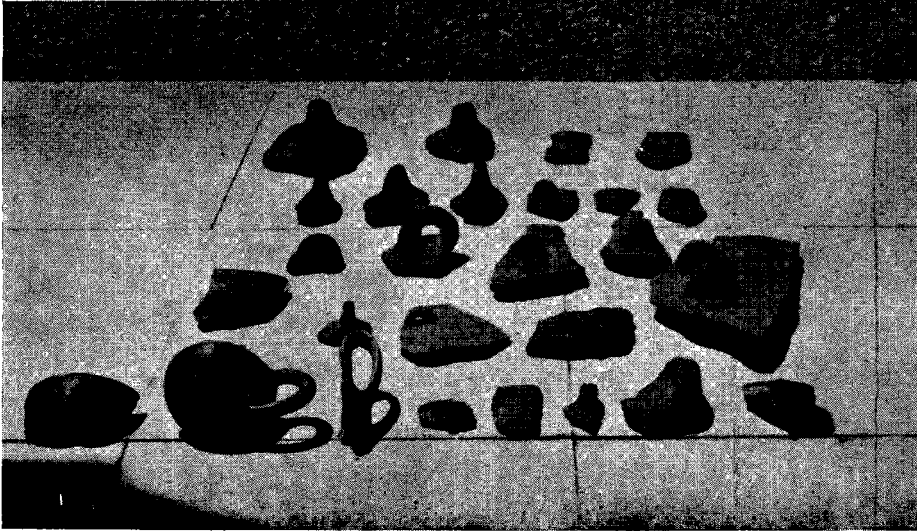
5 — Memeciğin yeri balık pulu gibi yassı bir çıkıntıya istihale etmiştir.

6 — Kulplar nısf daire yahut köşeli müstatil şekindedir. Bazen kulp kenarlara doğru meyillidir. Müstatil şeklindeki kulpun üstü oluklu olabilir.

7 — Bir kapta kulp ve memecik aynızamanda bulunabilir. Bu takdirde memecik daha ziyade süs vazifesini görür.

8 — Bazı büyükçe kapların kenarlarında nisbetsiz denecek derecede küçük bir kulpçük bulunur.

9 — Bazı kepçe biçiminde olan kaplarda büyük kulp kenardan yukarı taşmıştır. (No. 237, 53, 532).

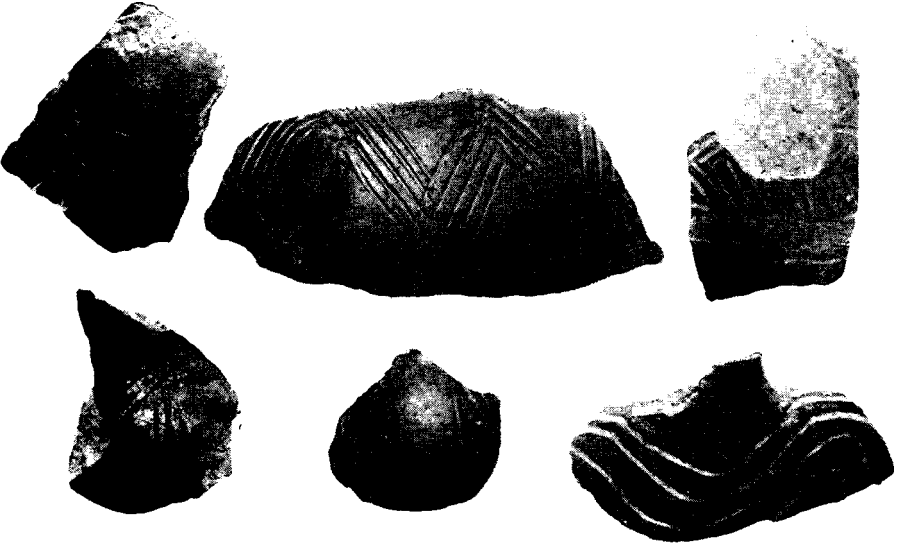

Dürlü kulp tipleri

Çanak çömlekleri renk itibarile parlak kırmızı ve parlak siyah olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Kırmızı çanakları daha ziyade Orta Anadoluya siyah çanakları Garbî Anadoluya has olarak görenler vardır. Bu tarz taksimi ihtiyatla telâkki edeceğiz. Çizgi tezyinatlı siyah kaplar içinde bazı eserler Alisharın chalkolithik devri eserlerini kolaylıkla tanıyabiliriz. (Mukayese ediniz Ab. 358. Th Alishar Hüyük1928 - 29 B. 507 sahife 44).

Chalkolithik devri çanaklarının parçaları olup kalın yapılmışlardır.

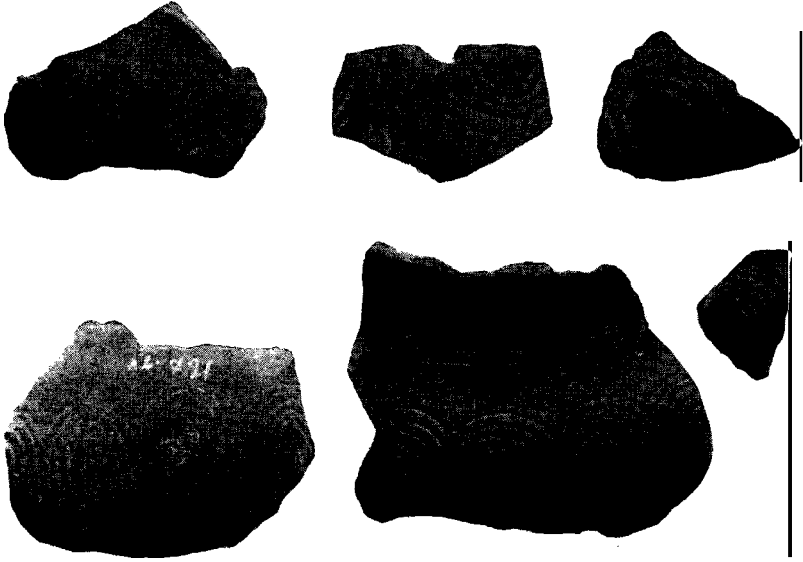
Siyah ve çizgi tezyinatl olup ince yapıldılar.

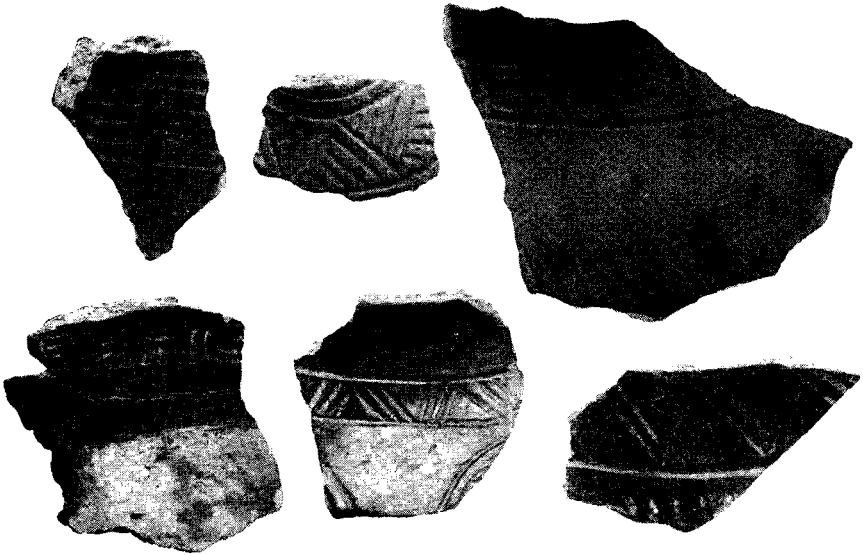
Siyah ve çizgi tezyinathı çanak kırıkları

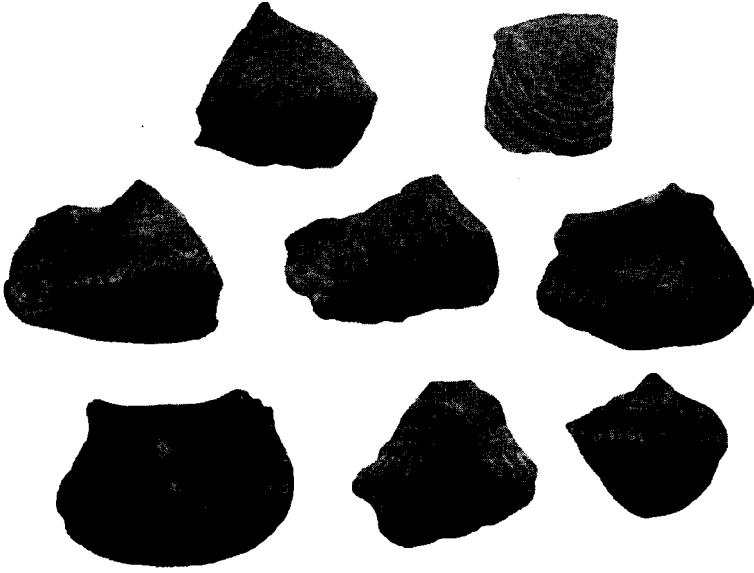
Diğer bir grup

Çizgi tezyinathı siyah çanaklar

Çizgi tezyinathı siyah çanaklar

Diğer bir grup

Diğer bir grup

Bunların içinde ince yapılı çizgi tezyinatı siyah çanaklar M. Godin tarafından Yortan'da bulunan eserler ile mukayese edilebilir. (Collignon, Comptes rendus Acad. des Inscript. 1901).

Kulpları horoz ibiği şeklinde olanlar Seddîlbahır'daki Prothesilaos tümülüsünde bulunan eserlerin aynısıdır.

Bu çeşit çanakların garptan gelen ithalât eserleri olduğunu kabul güçtür. Kanaatimize göre bu zaman çanaklarının menşeiini yine Anadolu içlerinde aramak lâzımdır.

İnce yapılı eserler daha eski devir eserlerinin tekâmül etmiş şekline başka bir şey değildir.

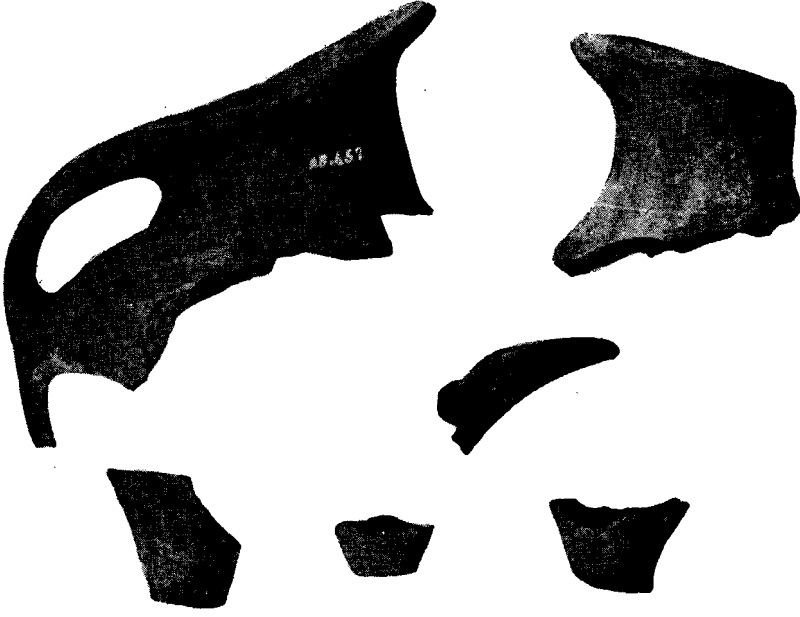
Ahlatlıbelde en üst tabakada bulunan eserlerle en derin tabakalarda bulunan eserler arasında bariz farklar görülmemektedir. Meselâ küçük çanaklara her tabakada rastgelinmektedir. En derin tabakalarda bulunan tavayı yahut tepsiyi andırır çanaklara daha yukarki tabakalarda da rast gelinmiştir.

En alt tabakalarda bulunan çanak kırıklarının nümunceler

AB. 652, AB. 650, AB. 428 ve bunlara benzeyen bazı kırmızı çanakları Alişar II. ile mukayese edince bunların eski Eti devrine ait olduklarını tanımakta güçlük çekmeyiz. Kanaatimize göre bu çanaklar da bakır devri çanaklarının daha mütakâmîl şeklidir, ve aynı ananın temadisine tanıklık etmektedirler.

Eski Eti devri çanakları : Yandan görünüş

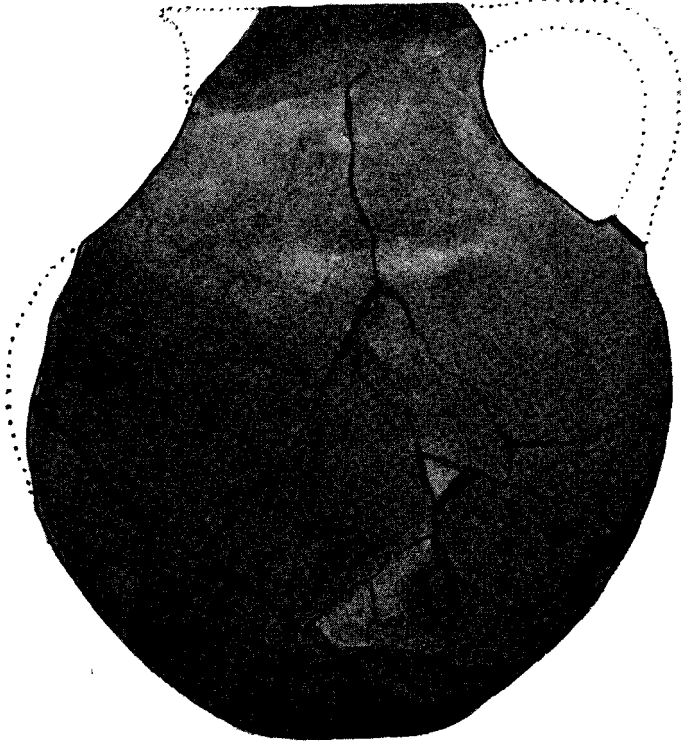

Eski Eti devri çanakları : Üstten görünüş

Ahlatlıbel çanak çömlekleri içinden ancak bazılarını tanıtacağız. Tipolojya itibarıyla bunları şu zümrelere ayırabiliriz:

ÜSTÜ KIRMIZI, EMZİKLİ VE EBZİKSİZ TESTİLER VE TESTİCİKLER

AB. 336 - Dışı kırmızı içi siyah, karın küre şeklinde. Eksik kulp omuzdan kenara kadar. Dip düz. Yükseklik: 20 cm. Ağız kutru: 9,5 cm. 2,75 m. derinlikte bulundu.

AB. 366

AB. 44 - Pişmiş topraktan, kulplu ve emzikli. Dışı kırmızı içi siyah. Ağız yayvan, emziği kırık. Yükseklik: 15,5 cm. Ağız kutru: 9,5 cm. 50cm. derinlikte.

AB. 44

AB. 15 — İçi siyah, dışı kahve rengi ve siyah. Dipten omuza kadar olan kısım yarım küre şeklinde. Dip düzce. Sağlam kulup omuzdan ağız kenarına kadar. Emziği karından çıkıyor. Boyunun ön tarafı yüksekçe. Ön kenar kırık. Yük II, 5 cm. Bulunduğu derinlik: 55 cm.

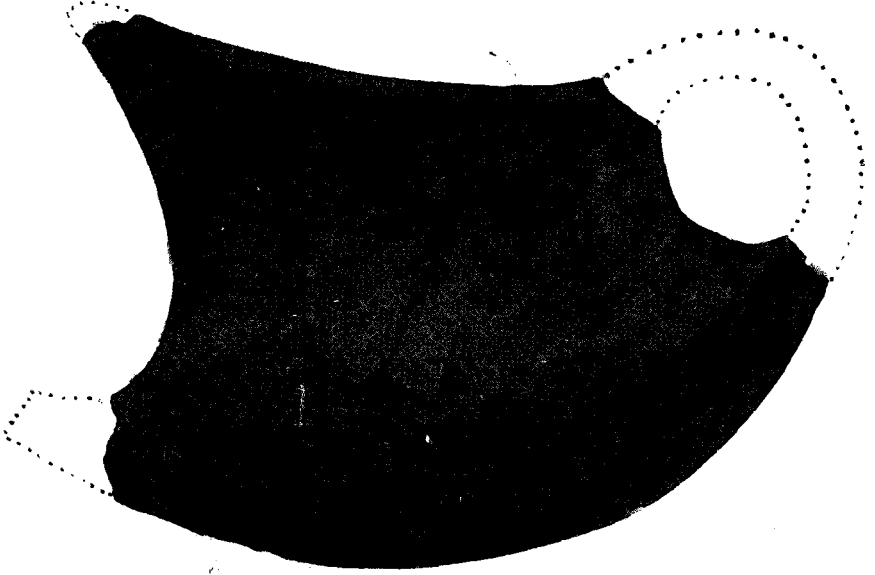
AB. 2. — Pişmiş topraktan içi ve dışı kırmızı. Dipten karına kadar olan kısım yarım küre şeklinde. Dip. düzce. Kulup omuzdan ağız kenarına kadar. Kırık emziği karından çıkıyor. Süzgeçsiz. Boyunun ön tarafı yüksekçedir. Yük: 18 cm. ağız genişliği: 8 cm. Bulunduğu derinlik: 80 cm.

AB. 15

AB. 379. — İ ve dışı kırmızı. Garbî A Anadolu anaklarına benze-
mektedir. Sap itibarile de Seddİlbahir'deki Protesilaos tümülüsü eserlerle
alâkadardır. Yük: 2 cm. 16 cm. derinlikte bulunmuştur.

AB. 234. — Pişmiş topraktan. İçi ve dışı kırmızı. İki memeli. Em-
ziği ve kulpu kırık. Dibi göbekli. Yük: 8,5 cm. AĞız açıklığı: 7 cm. Top-
rak sahtındaŐ 92 cm. derinlikte bulunmuştur.

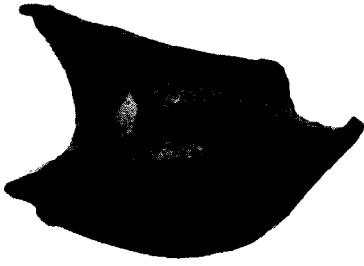

A.B. 234

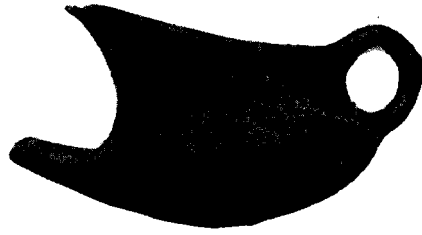
A. B. 78 — Pişmiş topraktan. İçi ve dışı kırmızı. Emzikli ve kulpu
tam. Yanlarında iki memeciği var. Yük: 8,5 cm. AĞız açıklığı 8,5 cm. 76
cm. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 84 — Pişmiş topraktan, i ve dışının boyun tarafı kırmızı, alt
tarafı siyah. Kulpu ve emziği kırık, içinde Kaolin cinsinden beyaz toprak
bulundu. Yük: 9,5 cm. AĞız açıklığı: 7,3 cm. 65 cm. derinlikte çıkmıştır.

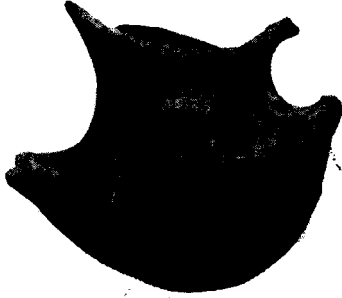
A. B. 85 — Pişmiş topraktan, içi kahve rengimsi, dışı siyah. Kulpu
kırık ve emzikli. Dibi düzce. Yük: 10,5 cm. AĞız açıklığı: 6,5 cm.

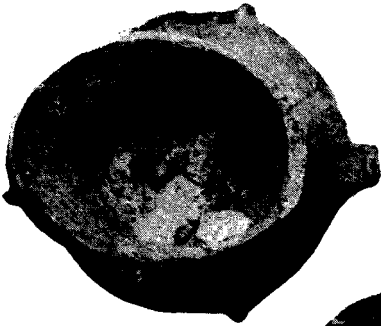
Ab-84

Ab-78

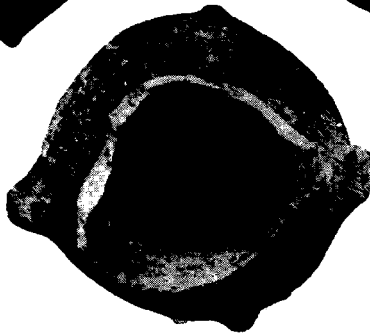
Ab-85

Ab-84

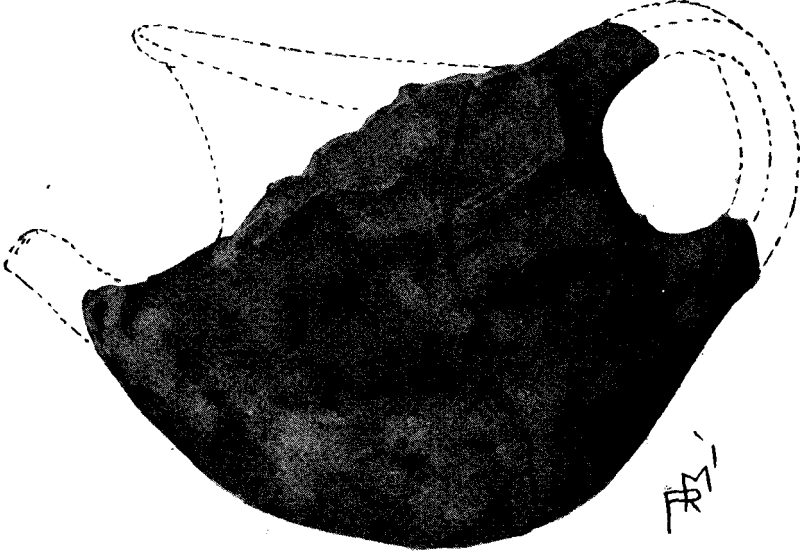

Ab-78

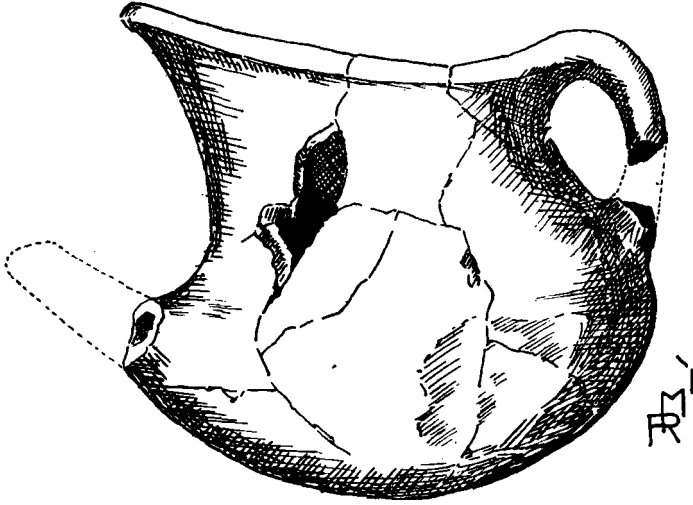
Ab-85

A. B. — Pişmiş toprak, dış ve içi kırmızı, kulpu kırıktır. Yük: 7,5 cm. Bulunduğu derinlik: 90 cm.

AB. 10

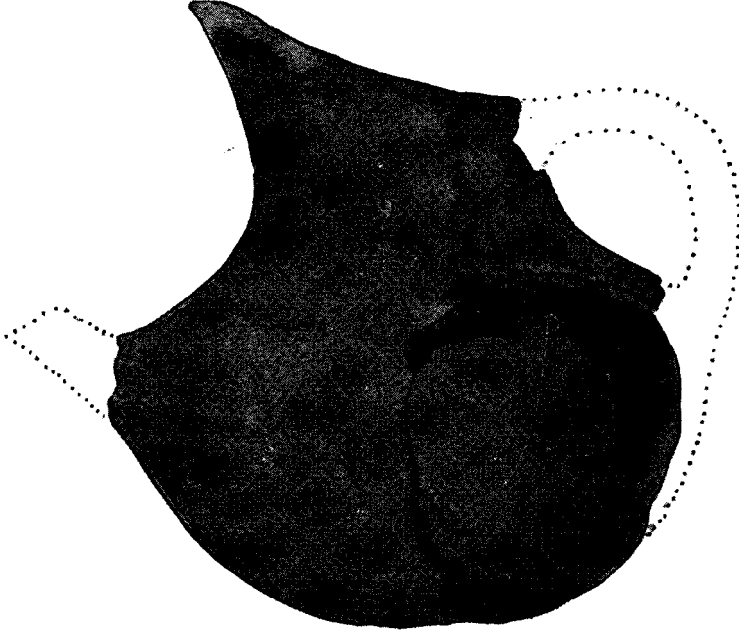
A. B. 76 — İç ve dışı siyah galip olmak üzere kırmızı, kahve rengi lekeleri havi. Karın yayvan, kulp omuzdan kenara kadar. Sağlam emzik omuzdan ve süzgeçsiz. Kenar ön kısmı yüksekçe, ağız çanaklar gibi genişçe. Omuzun iki yanında birer memecik, dip içeri oyuk ve göbekli. Yük: 7,5 cm. Ağız kutru: 5,7 cm. Bulunduğu derinlik: 60 cm.

AB. 11

A. B. II. — Pişmiş topraktan, dış ve içi kırmızı. Emziği kırık. Yüksekliği: 14 cm. Toprak sathından 46 cm. derinlikte çıkmıştır.

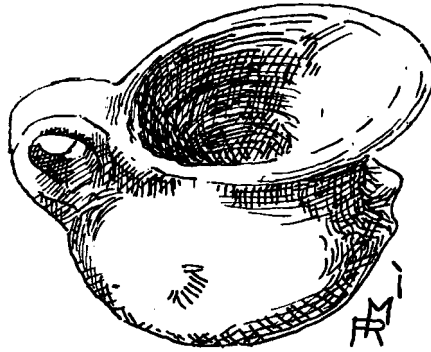
A. B. 52 — Pişmiş topraktan, iç ve dış kırmızı. Emziği kırıktır. Yük: 17 cm. Ağız açıklığı: 7,5 cm. 95 cm. derinlikte çıkmıştır.

A.B 52

B. EMZİKSİZLER:

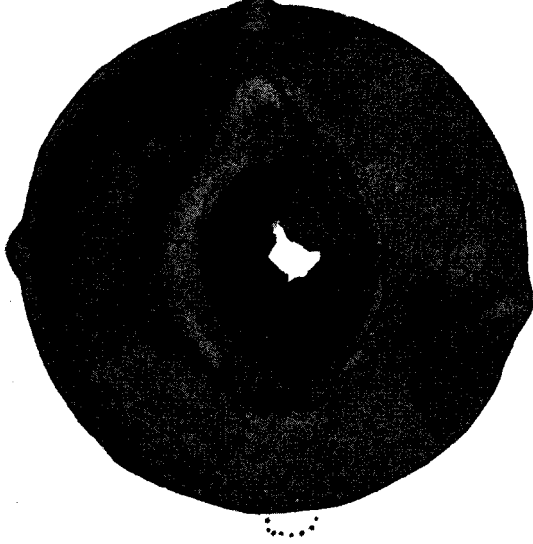
A. B. 66 — Dış ve içi kırmızı. Karın yayvanca. Kulpu omuzdan kenara kadar. Kenarın ön kısmı yüksekçe. Omuzun ön kısmında birbirine yakın çift memecik. Omuzun iki yanında ayrıca birer memecik vardır. Yük: 5 cm. Kutru 43 mm. 115 cm. derinlikte bulunmuştur.

A.B. 66

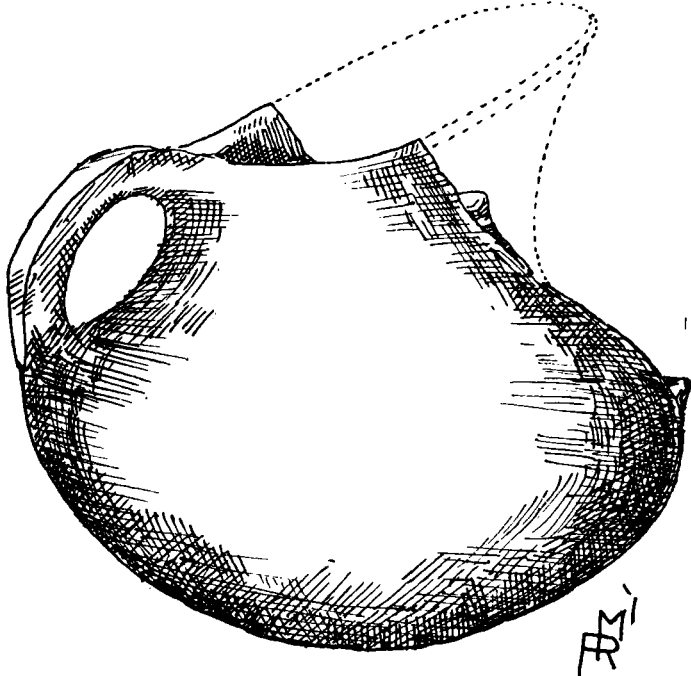
A. B. 394 — Pişmiş topraktan dış ve içi kırmızı, karın küre şeklinde, kırık kulp omuzdan kenara kadar, boyun dar, ağız eksik, omuzdan müsavi fasılalarla üç memecik, dipten içeri doğru çukurlar, Yük: 7,5 cm. Bulunduğu yer: 115 cm.

A. B. 226 — Pişmiş topraktan, dış ve içi kırmızı, karın yarım küre şeklinde, dip yuvarlak, kırık kulp omuzdan, ağzın ön kenarı yüksek, omuz başlarında üç memecik vardır. Yük: 14 cm. Kutru: 6,5 cm. Bulunduğu derinlik: 1,06 M.

A.B. 226

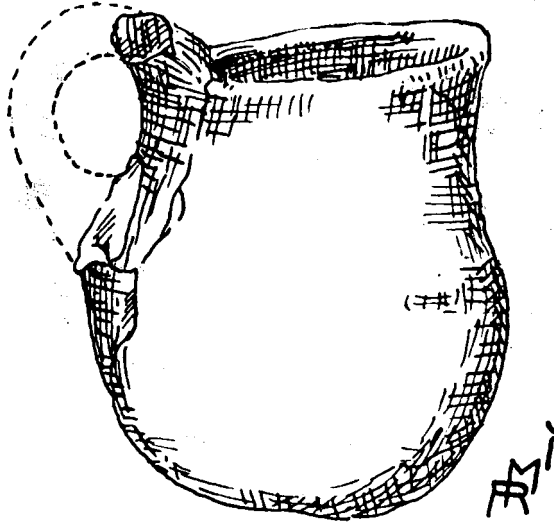
A. B. 64 — Pişmiş topraktan, iç ve dışı kırmızı, emzik yerinde küçük bir memecik vardır. Ağız ön taraftan kırıktır. Yük: 13 cm. açıklığı: 6 cm. 73 cm. derinlikte bulunmuştur.

A.B. 64

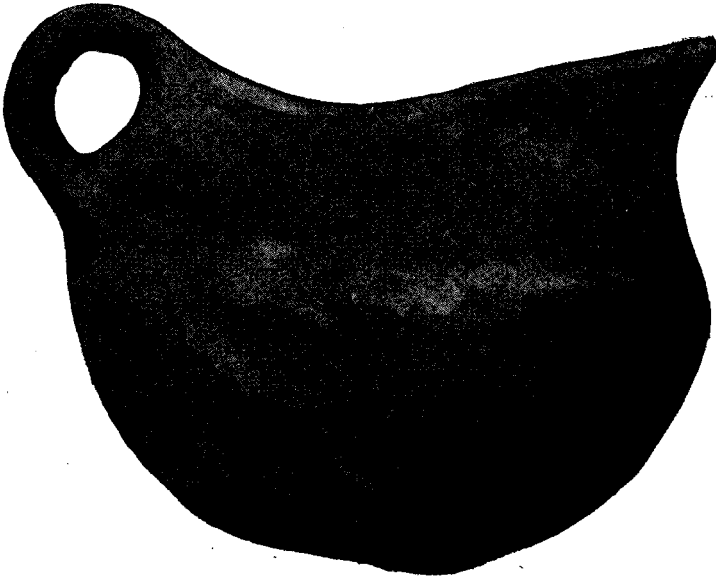

A. B. 385 — Pişmiş topraktan küçük, içi siyah dışı kırmızı renkte, Kulpu kırık, dış tarafının bir kısmı cilâsı dökülmüş, Yük: 5,5 cm. Kutru: 3,5 cm. 90 cm. derinlikte çıkmıştır.

A.B. 385

A. B. 142 — İç ve dışı kırmızı, karın yarım küre şeklinde, tam olan kulpu omuzdan kenara kadar. Ağız çok açık ve dibi düz. Omuzun ön

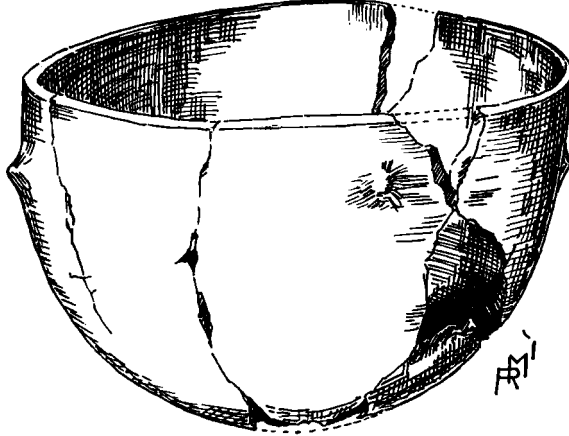
A.B. 142

kısımında tek bir memecik vardır. Yük: 16 cm, Kutru: 12,5 cm. Bulunduğu derinlik: 1,40 M.

KULPSUZ ÇANAKLAR:

A. B. 110 — Pişmiş toprak, içi ve dışı kahve rengi. Baş kısmı noksan, dört tarafında birer memesi vardır.

Yük: 11,5 cm. Kutru: 17,5 cm. 60 cm. derinlikte bulunmuştur.

A.B. 110

A. B. 230 — Pişmiş toprak, içi kırmızı, alt kısmı kül renkli. İçinin cilâsı kısmen dökülmüş olup kenarının bir kısmı da zedelenmiştir. Yük: 7 cm. Kutru: 12,5 cm. 1,15 m. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 224 — İçi ve dışı kırmızı, bir tarafı kırık ve tek memecikli. Dip tarafı noksanıdır. Yük: 8,5 cm. Kutru: 7 cm. Bulunduğu derinlik 1,10 m.

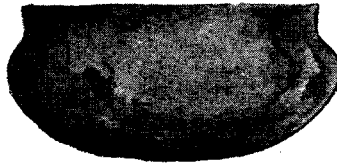
A. B. 371 — Pişmiş toprak, içi siyah dışı kırmızı. Dibi düz ve siyahıdır. İki yerinde noksanı vardır. Yük: 2 cm. Kutru: 7 cm. 3,00 m. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 380 — Pişmiş toprak, içi ve dışı kırmızı, dört memeli. Yük: 6 cm. Kutru: 5,5 cm. 1,55 m. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 80 — Pişmiş topraktan, içi ve dışı kahve rengidir. Tam. Kenarları pek az kırık olup dört tarafında birer memesi vardır. Yük: 8 cm. Kutru: 23 cm. Bulunduğu derinlik: 110 cm. dir.

A. B. 191 — Pişmiş topraktan, üzerindeki çizgiler arasında çukurcuklar vardır. Yük: 1,5 cm. Kutru: 2,5 cm. 1,30 m. derinlikten çıkmıştır.

A. B. 141 — Pişmiş topraktan. İçi ve dışı açık kırmızı, üç tarafında birer meme vardır. Bir tarafı kırık, dibinde müselleş şeklinde kırık mevcuttur. Yükseklik: 6,5 cm. Kutru: 17,2 cm. 44 cm. derinlikte çıkmıştır.

A.B. 141

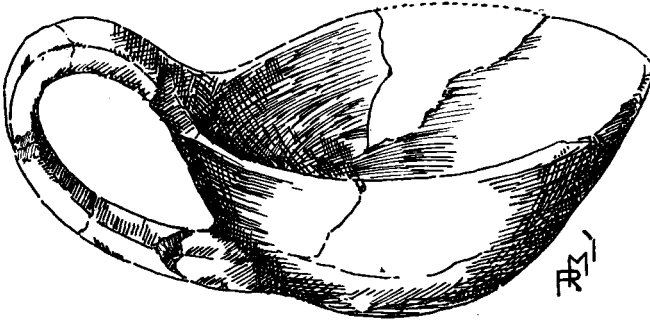
A. B. 235 — Pişmiş topraktan. İçi ve dışı kırmızı, dört memecikli. Yük: 9 cm. Ağız kutru: 10,5 cm. Bulunduğu derinlik: 1, 50 M.

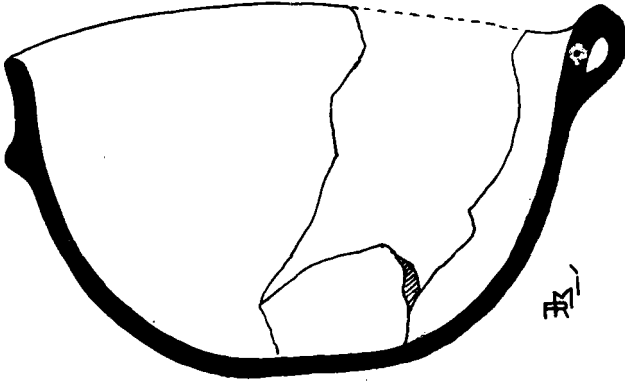
A.B. 235

KULPLU ÇANAKLAR:

A. B. 532 — Pişmiş toprak, bir tarafı delik, etrafı kırmızımstı. Yük: 2,5 cm. Kutru: 3 cm. 1,70 M. derinlikte bulunmuştur.

A.B. 532

A B. 588

A. B. 229 — Pişmiş topraktan. İçi ve dışı kırmızı, bir kulplu, kulpu ile kenarının küçük bir parçası kırıktır. Dibi düzce, içi lekeli. Yük: 5 cm. Kutru: 13 cm. 1,00 M. de çıkmıştır.

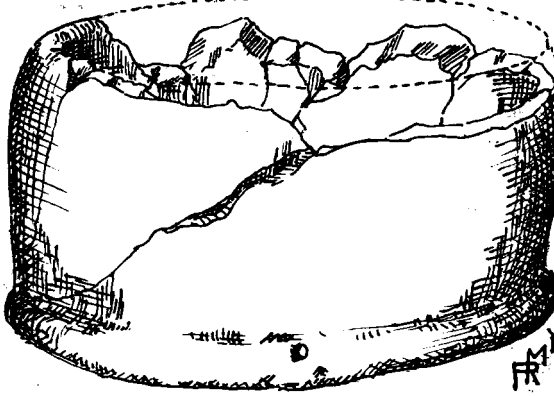
A. B. 588 — Pişmiş toprak, içi siyah, dışı kırmızıdır. Kulplu küçük, bir memeli. Kulpun sağ ve sol tarafı noksandır. Dibi düz. Yük: 77 m/m. Kutru: 150 m/m. 1,56 M. derinlikte bulunmuştur.

Bu tarz kulplu çanak Trovada da bulunmuştur.
(Mukayese ediniz. Troja N. 1986/1987)

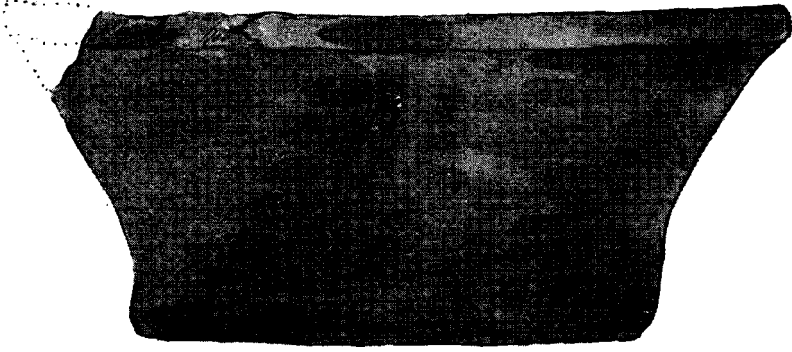
KULPSUZ ÇANAKLAR:

A. B. 14 — Pişmiş topraktan, üstüvane şeklinde, içi ve dışı kırmızı, üst kısmı kırıktır. Dibinin bir tarafında bir delik vardır. Yük: 7,5 cm. 55 cm. derinlikte bulunmuştur.

A.B. 14

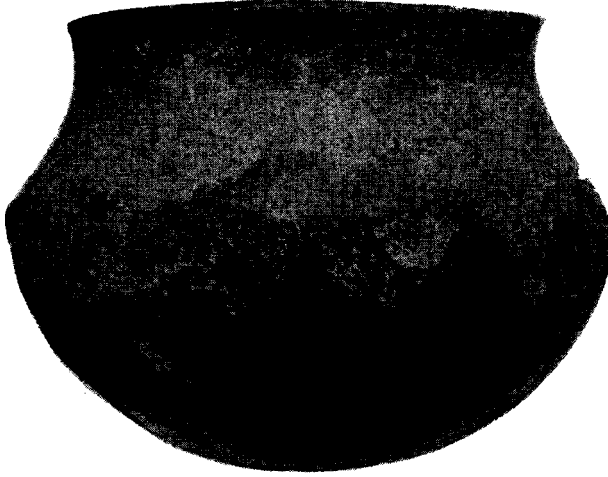
A. B. 116 — Pişmiş topraktan, içi ve dışı kırmızı. Kenarı eksik, kaidesi dairevi düzdür. Yük: 4,5 cm. Kutru: 7 cm. Ağız açıklığı: 9,5 cm. 1,30 M. de bulunmuştur.

A.B. 116

A. B. 680 — Pişmiş topraktan, iç ve dışı kahve rengidir. Tabak şeklinde, yarısı noksandır. Parçalar arasında bulunmuştur. Yüksek: 3,5 cm.

A. B. 365 — Pişmiş topraktan. İki memecikli. Kırmızı. Yüksek: 20 cm. ağız açıklığı 21 cm. X Numaralı mezarda bulunmuştur.

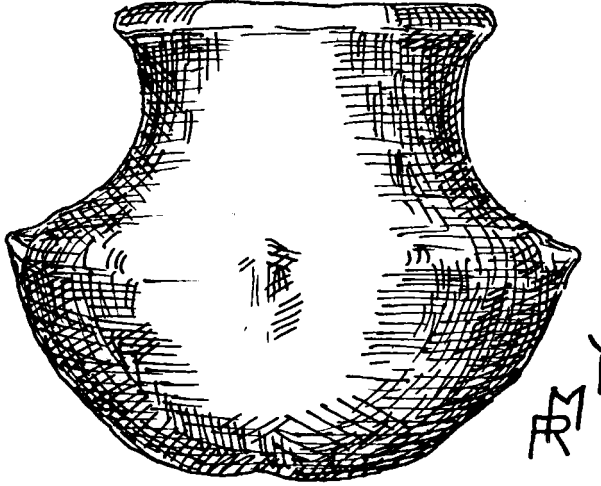

A.B. 365

A. B. 607 — Pişmiş toprak, içi kırmızı, dışı siyah, kenarı kırmızı. Bir tarafında yanyana iki meme vardır. Dibi düz. Yarısından ziyadesi noksandır. Yüksek: 11,5 cm. Kutru: 8,5 cm. 80 cm. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 40 — Pişmiş toprak, kül renginde ve tamdır. Dibi yuvarlak. Karnında iki büyükçe üç küçükçe kırık vardır. Yüksek: 10 cm. Kutru: 8 cm. 0,50 m. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 75 — Kırmızı, pişmiş topraktan. Ağzı yuvarlak dibi düz. Kenarının dört tarafında birer küçük memesi vardır. Yüksek: 6 cm. Kutru: 4,7 cm. 1,20 M. de bulunmuştur.

A B 57

KÜPLER:

Kullanış tarzlarına göre bunları zahire küpleri, cenaze küpleri olmak üzere ayrı ayrı mütalea mümkündür. Kalenin şimal eteğinde, içinde buğ-

A.B. 357

day bulunan büyük küp raporun neşri tarihine kadar yapıştirilmediği için resmi konamamıştır.

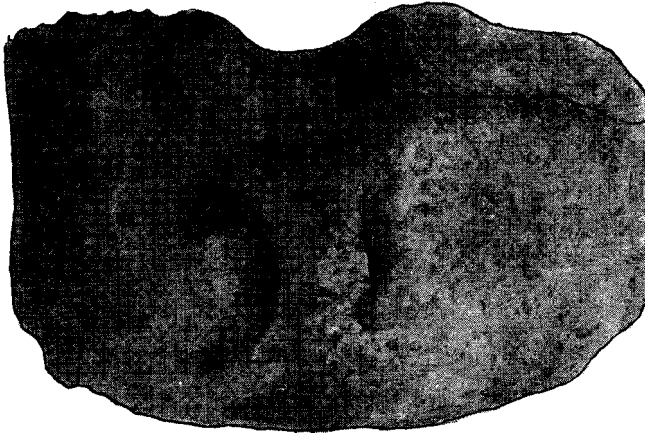
A. B. 357 — Numaralı küpün de zahire veya meşrubat için kullanılmış olması mümkündür. Yük: 50 cm. ağız açıklığı 37 cm.

Cenaze küpleri — Bunlardan 523 ve 522 numaralı olanlar tekrar yapıştırılmıştır. Hamurları saman ve ot ile karışıktır. Kulpları bağ geçecek surette iki meme şeklinde, üst üste, dört çifttir. Küpün asıl bu ipten tutularak taşındığı farzolunabilir. Cenaze küpleri içinde de kulplu olana tesadüf edilmiştir.

(1 numaralı iskeletteki resme bakınız.)

OCAK:

A. B. 614 — Pişmiş topraktan, bir cephesi düz ve delikli. Diğer cephesi gayri mutazam. Yük: 15 cm. Genişlik: 13 cm. Kalınlık: 5 cm.

KAİDE:

A. B. 93 — Pişmiş toprak, iki mahrutu nakısın birleşmesinden husule gelmiş, beli dar kaideleri genişçedir. Kenarı kırık, bir tarafı siyah lekeli. Sivri dipli kapların oturtulmasına mahsus kaide olsa gerek. Yük: 17, 5 cm. Kutru: 15 cm. 40 cm. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 522 — Pişmiş topraktan. Cenaze
küpü. İskeletler bahsine bakınız. Yüksek: 73 cm
Ağız kutru: 52 cm.

A. B. 523 — Pişmiş topraktan cenaze küpü.
Yük: 92 cm. Ağız kutru 54 cm.

42

DERGI

KIRMIZI KÜÇÜK ÇANAKLAR:

Bu çanakların yalnız gündelik dirimde mutfak ve ev eşyası olarak kullanılmayıp bir kült eşyası olması ihtimalini evelce de söylemiştik. Bu çanakları renklerine göre kırmızı ve parlak siyah olmak üzere iki büyük zümreye ayırabiliriz. Parlak siyah çeşitleri daha ileride ayrıca gözden geçireceğiz.

Kırmızı çanaklardan sağlam olarak bulunan çanakların sayısı 161 dir. Kırık olarak bulunana l r n sayısını da bunun birkaç misli olarak kabul etmek lâzımdır. Sırf mütaleasını kolaylaştırmak maksadile bu çanakları şu zümrelere ayırabiliriz:

A — *İçi ve dışı kırmızı olan kulpsuz çanaklar:*

81 adettir. (131, 412, 77, 73, 68, 123, 43, 1, 541, 58, 398, 79, 452, 92, 100, 635, 499, 122, 610, 415, 386, 121, 5, 38, 579, 373, 543, 636, 136, 391, 16, 56, 125, 639, 456, 118, 147, 426, 630, 124, 62, 72, 245, 653, 625, 20, 42, 153, 550, 51, 382, 99, 396, 703, 242, 361, 401, 414, 135, 134, 628, 74, 19, 392, 39, 225, 61, 151, 387, 95, 375, 240, 565, 101, 426, 644, 45, 31, 626, 6, 4.)

B — *İçi ve dışı kırmızı olan kulplu çanaklar:*

31 adettir. (140, 150, 400, 104, 405, 558, 244, 96, 241, 227, 41, 390, 82, 88, 83, 228, 120, 248, 49.)

C — *Dışı kırmızı ve içi siyahımsı olan kulpsuz çanaklar:*

34 tanedir. (497, 70, 381, 146, 90, 416, 22, 632, 500, 57, 518, 381, 233, 97, 399, 124, 149, 91, 425, 17, 424, 106, 431, 519, 231, 105, 638, 620, 566, 138, 372, 47, 434.)

Ç — *İçi siyah dışı kırmızı olan kulplu çanaklar:*

Bunlar 14 tanedir. (551, 21, 428, 109, 139, 132, 232, 102, 447, 137, 609, 627, 48, 623.)

Bu çanakların hepsini ayrı ayrı tarif raporun hacmini büyüteceğinden içlerinden ancak bir kaçını göstermekle iktifa edeceğiz:

A. B. 4 — İçi ve dışı kırmızı ve kulpsuz. Yük: 2,5 cm. Kutru: 7 cm. İçinde beyaz bir madde bulundu.

Tahlil raporu şu veçhiledir:

İstanbul Darülfünunun
Fen Fakültesi
No. 265/3955

8/7/933

Maarif Vekâleti Müzeler Müdüriyetinin gönderdiği (Sahre) nin tahlili neticesidir:

Ankara civarında yapılan hafriyata Bakır Devri eserleri arasında bulunan (Beyaz toprağı andıran bir maddenin tahlili) için lâboratuvarımıza gönderilmiş olan (sahra) nın tahlili icra edildi:

7 santim kutrunun ve 5 cm. derinliğinde toprak mamulâtta bir çanak içinde bulaşık ve yapışık bir halde bulunan madde kurumuş bir *barç* manzarasını vermektedir. Bu maddenin mecmuu 27 gramdır. Muhtelif büyüklükte (kalsit) parçaları, kalker vasıtasile birbirine simente edilmiş bir sahradır.

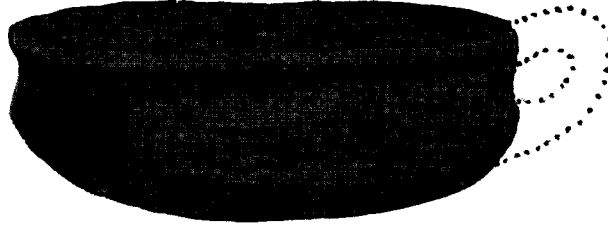
Bu sahradan 5 gram tartılarak asit ile muamele ettikten sonra gayri münhal olarak silis ve silisyetten ibaret bir bakiyye bırakmıştır. Miktarı tahlil neticesi aşağıda gösterilmiştir:

Kalsiyom karbonat	«Ca Co ₃ »%	93,50
Alümin	«Al ₂ O ₃ »	0,40
Humzu hadit	«Fe ₂ O ₃ »	0,01
Münhal olmıyan Silis ve Silisyet		6,00
		99,91

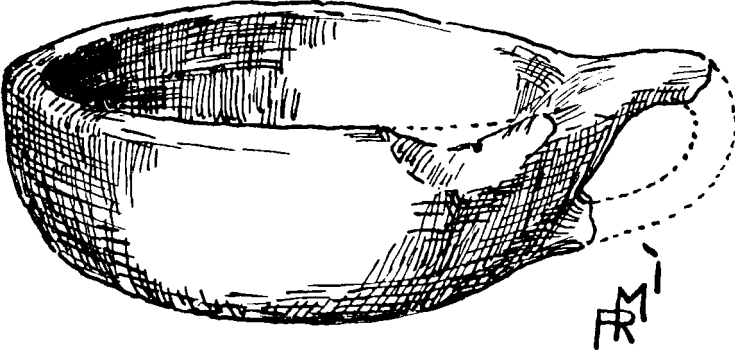
Sınaî Gayriuzvî Kimya
Müderresi
Nazmi Asaf

A. B. 69 — Pişmiş topraktan, içi siyahımsı, dışı kırmızı. Bir kenarı kırıktır. Bir kulpludur. Kulpu horoz ibiğı şeklinde. Yük: 8 cm. Kutru: 3 cm. 0,95 m. derinlikte bulunmuştur. (Aynı Protesilaos tümülüsünde bulunmuştur).

A. B. 88 — Pişmiş toprak, içi ve dışı açık kahve rengi. Dibi düz, dış üst kenarı içeri doğru, kulp yeri kırık olup içeriye doğru çukurdur. Omphalos tabir olunan göbekli kaplar cinsindedir ki bu parça Alişar'da yoktur. Yük: 2,5 cm. Kutru: 6 cm. 49 cm. derinlikte bulunmuştur.

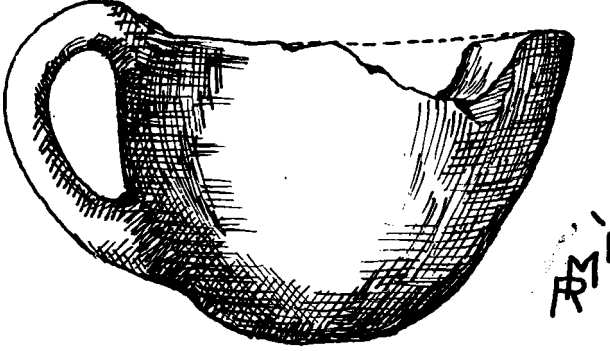

A. B. 227 — Pişmiş toprak, içi ve dışı kırmızı, bir kulplu ve kulpu kırıktır. İçi lekelidir. Yük: 3,5 cm. Kutru: 8 cm. 1,10 m. derinlikten çıkmıştır.

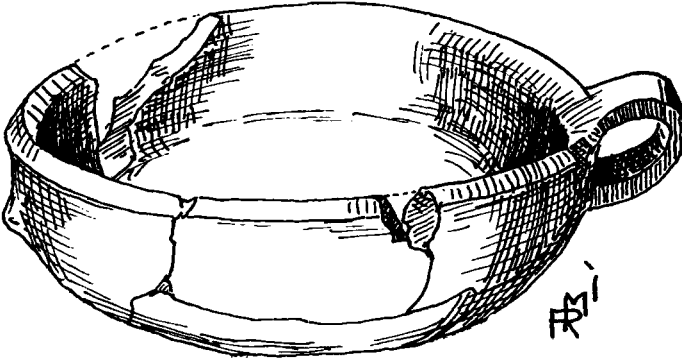

A.B. 227

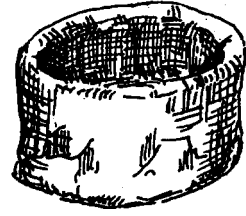
A. B. 49 — Pişmiş topraktan, içi ve dışı açık kahverengi, dibi düzdür. Kenarının iki yerinde biraz noksanı vardır. Yüksek: 4,5 cm. Kutru: 7,5 cm. 0,20 m. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 140 — Pişmiş topraktan bir kulplu çanak. Dibi düz, içi kırmızı ve boz, dışı, dibi siyah, kenarları kırmızıdır. Kenarının üç kısmında kırık vardır. Yüksek: 27 m/m. Kutru: 7,5 cm. Çıktığı derinlik: 1,40 metredir.

A. B. 249 — Çiy toprak, kaba iş. Koyu kahverenginde. Dip düzdür. Yük: 2,5 cm. ağız kutru: 3,5 cm. 0,78 m. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 563 — Pişmiş toprak. Dışının bir tarafı siyah, bir tarafı kırmızı. Ağız kenarı kırıktır. Yük: 4,5 cm. Kutru: 3,5 cm. 0,98 cm. de bulunmuştur.

A. B. 31 — İçi ve dışı kırmızı. Kenarları biraz kırık olup altı yuvarlaktır. Yük: 3 cm. Ağız kutru: 6,5 cm. Bulunduğu derinlik: 0,60 cm. dir.

A. B. 18 — Pişmiş toprak, içi siyah, dışı kırmızı. Ağızının bir tarafı kırıktır. Yük: 2,5 cm. Ağız kutru: 5 cm. 0,15 m. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 449 — Pişmiş toprak, koyu kahverengi. Ağızının bir kısmı kırık. Yük: 4 cm. Bulunduğu derinlik: 1,50 M.

A. B. 127 — Pişmiş toprak, dışı kırmızımsı içi koyu külrengi, karın yuvarlak ve ancak yarısı mevcut. Yük: 4,5 cm. Ağız açıklığı: 3 cm. 1 M. de çıkmıştır.

A. B. 688 — Pişmiş topraktan, açık kiremit renginde ve bir tarafı noksandır. Dibin iki yerinde kenardan geçmek üzere birer delik vardır. Yük: 3,5 cm. Kutru: 5 cm. Bulunduğu derinlik: 3,20 metredir.

A. B. 673 — Az pişmiş, içi kırmızımsı, dışı kırmızı siyahımsı, gayri muntazam. Yük: 11 m/m. Ağız kutru: 24 m/m. 1,05 M. den çıkmıştır.

A. B. 691 — Pişmiş toprak, içi ve dışı siyah. Yük: 2 cm. Kutru: 2,5 cm. 2,80 M. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 643 — Pişmiş toprak, dibi siyahımsı, diğer tarafı kırmızı. Muntazam ve tam. Kozmetiktir. Yük: 1,5 cm. Ağız kutru: 22 m/m. Dip kutru: 28 m/m.

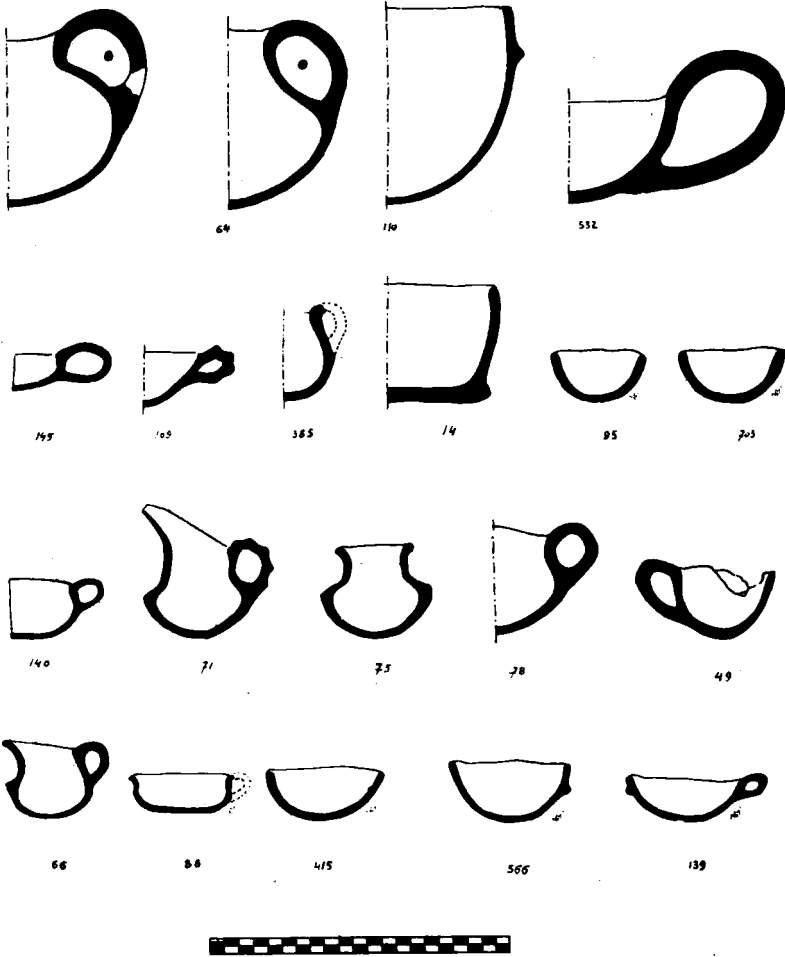
A. B. 247 — Pişmiş toprak, iç ve dışı kırmızı. Dibi düz. Yük: 1,5 cm. Kutru: 3 cm. 1,30 M. derinlikte bulunmuştur.

A. B. 144 — Pişmiş topraktan, dışı kırmızı içi açık kırmızı, üç memeli ve bir tarafı kırıktır. Dibi yuvarlak, kenarının bir tarafı içe doğru biraz zedelenmiştir. Yük: 5 cm. Kutru: 9,5 cm. 1,60 m. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 312 — Pişmiş topraktan, içi siyah dışı kırmızı, kenarı bozuk. Kulpu kırıktır. Kaşık belki de büyük taşların taklididir. Yük: 1 cm. Kutru: 3 cm. Buluduğu derinlik: 1,60 metredir.

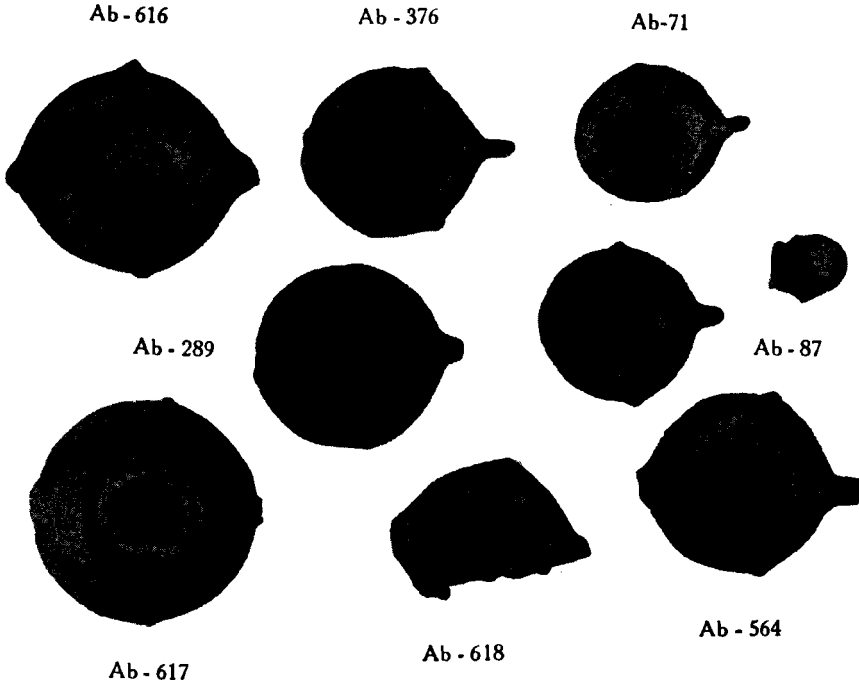
A. B. 70 — Pişmiş toparktan, içi siyah, dışı kırmızı. İki tarafından az miktarda kırığı vardır. Yük: 8 cm. Kutru: 2,5 cm. 0,38 m. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 657 — Pişmiş toprak, dışı kulp kısmından gayrı siyah ve cilâlı, kulpu kırmızı, iç kül rengi, bir tarafı noksandır. Çizgi tezyinatlı kalkolitik devir eserlerinden. Yük: 7,5 cm. 0,80 cm. derinlikten çıkmıştır.

AHLATLIBELDE BULUNAN ÇANAK, ÇÖMLEK TİPLERİNİN BAZILARININ PROFİLLERİ

A. B. 376 — Pişmiş topraktan, bir kulplu ve emzikli, kulp horoz ibiği şeklindedir. Yarısi kırmızı, yarısi siyah. Ağız geniş ve kırmızı, ağızdan aşağı kısmı siyah. Karnın iki tarafı memeli, dip düz. Yük: 7,5 cm. 1,40 metre derinlikte çıkmıştır.

A. B. 71 — Koyu kahverengi. Karnın yarım küre şeklinde, boyun uzunca, kulpu tam ve omuzdan kenara kadar üç boğumlu. Ağzın ön kısmı mübalâgalı bir tarzda yüksek ve uzun, akıtacak yeri kertikli. Omuzun ön kısmında yanyana çift memecik vardır. Ayrıca yanlarda ve omuzlarda birer dip tarafta da ayrıca bir memecik vardır. Beşten üçe kadar muvazi hatlar zarp işareti şeklinde birbirini tam dipte katederek omuza kadar uzanmaktadır. Boyun dibinde iki muvazi hat şerit gibi dolanmaktadır. Yük: 8,5 cm. Ağzı kutru: 34 m/m. 0,60 cm. de bulunmuştur. (Yortan ve Protesilaos tümülüsündeki eserlerle alâkadardır).

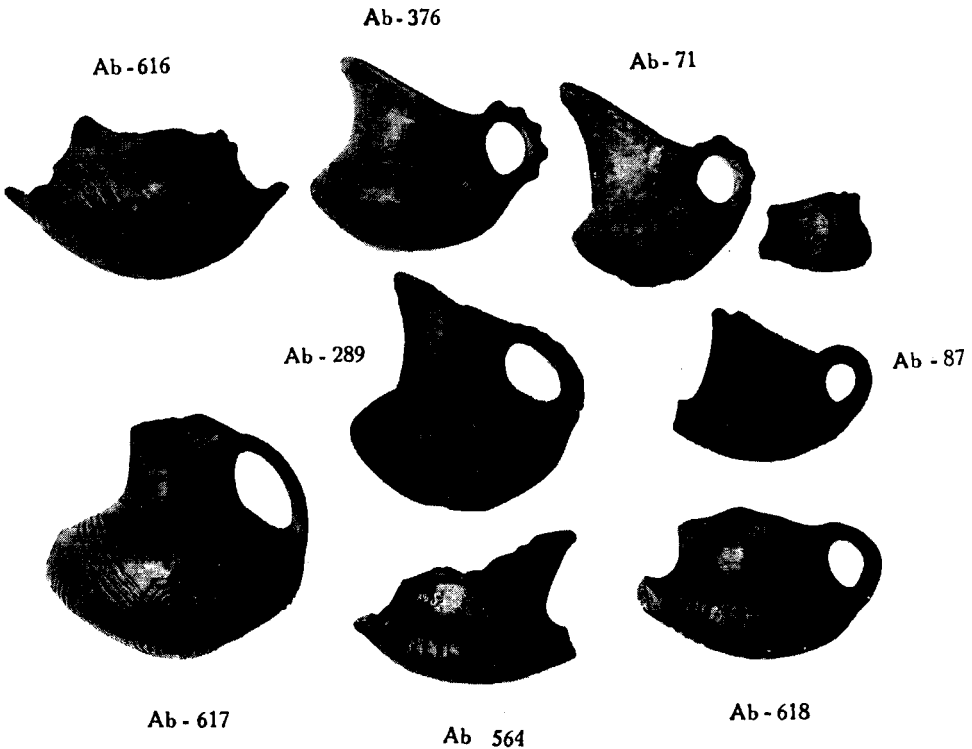
A. B. 289 — Pişmiş toprak. Siyah renkli, kulplu ve uzunca boyunlu, karnı dörder muvazi kulpu ise helezonî çizgilerle süslüdür. Ağzı beyzî, dibi deliktir. Karnında üç düğme vardır. Yük: 8,5 cm. Ağzı uzunluğu: 5 cm. 0,50 m. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 87 — Siyah, cilâlı ve çizgi tezyinatlı, kalkolitik devri testilerinden. (618, 87, 395, 617, 379, 619, 564, 85, - çizgi tezyinatı yoktur, - 657 aynı tiptedir. Bunlar ayrıca tafsil olunacaktır.) Emziği kırık, deve boyunlu. Altı durabilecek kadar düzdür. Emzik yerinden kulp altına kadar her iki tarafında çizgiler vardır. Sağ ve solunda birer meme mevcut. Pişmiş toprak. Yük: 6,7 cm. Kutru: 4,5 cm. 0,60 m. de çıkmıştır.

A. B. 617 — Pişmiş topraktan, içi ve dışı siyah. Bir kulp, iki meme ve bir emziği vardır. Emzik kırık, dibi çukur, ağız kenarının ekseri yeri kırıktır. Üzerinde birbirine muvazi ve birbirini kateden çizgiler vardır. (Yortan'la mukayese ediniz). Yük: 9,5 cm.

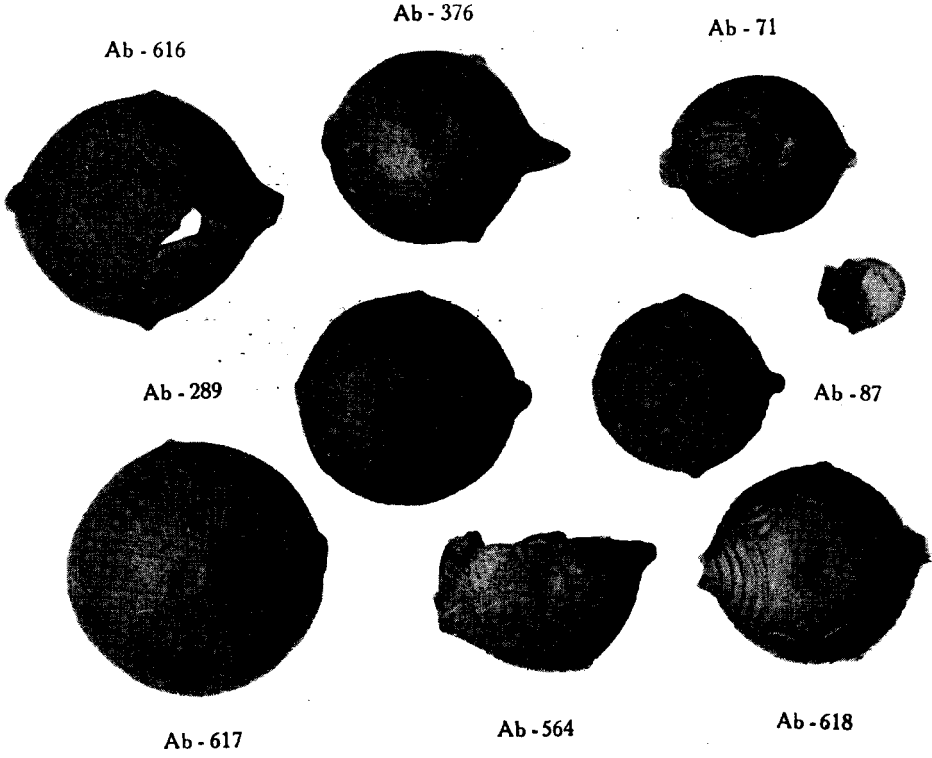
A. B. 564 — Pişmiş toprak, içi ve dışı siyah. Emzik yeri kırık, dibi düz. Çizgilidir. Yük: 6,5 cm. 0,50 metre derinlikte bulunmuştur.

A. B. 618 — Pişmiş topraktan, içi ve dışı siyah, iki memeli ve bir kulplu. Emziği vardır. Dibi çukur, ağız kenarı birçok yerinden kırıktır. Boğaz altında birbirine muvazi çizgiler vardır. Yük: 5,5 cm. Ağız kutru: 6 cm. dir.

A. B. 616, 376, 71, 289, 87, 617, 564, 618 yandan görünüşü.

A. B. 616, 376, 71, 289, 87, 617, 564, 618 üstten görünüşü.

B — SİYAH ÇİZGİLİ ÇANAKLAR:

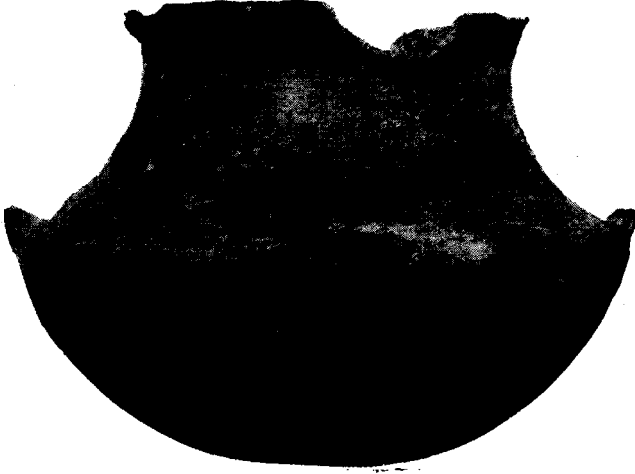
A. B. 681 — Pişmiş topraktan, içi kırmızı, dışı siyah, ağız yuvarlaktır. Biri büyükçe diğeri küçükçe iki parçası noksandır. Alt kısmı da noksandır. İki meme ve çizgi tezyinatı vardır.

Yük: (bugünkü) 14 cm. Kutru: 16 cm.

A. B. 608 — Pişmiş toprak, içi kırmızı dışı siyah. Ağız tam, alt kısmı noksandır. Boyun tarafındaki kısım üzerinde çizgi tezyinatı vardır. Yük: (bugünkü) 9,5 cm. Ağız kutru: 3,7 cm. 0,50 M. de bulunmuştur.

A. B. 114 — Pişmiş toprak, dışı siyah, içi kırmızımsı, dibi yuvarlak.

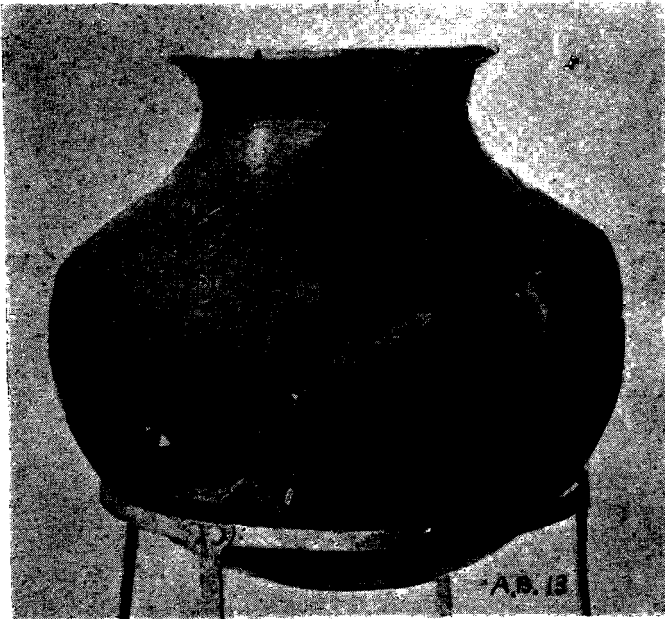
Dört memelidir. Ağız ve karnı kırıkve eksiktir. Tanınmamış yeni bir parçadır. Yük: 9,5 cm. Kutru: 8,5 cm. 0,65 cm derinlikte bulunmuştur.

Ab-114

C — SİYAH ÇİZGİ BEZEKLİ ÇÖMLEKLER:

A. B. 13 — Karnı kürevî, boyunlu, muvazi çizgili münhanilerle süslü. Karnının iki tarafı çıkıntılı, kısmen eksiktir. 0,46 m. den çıkmıştır. Yük: 34,5 cm.

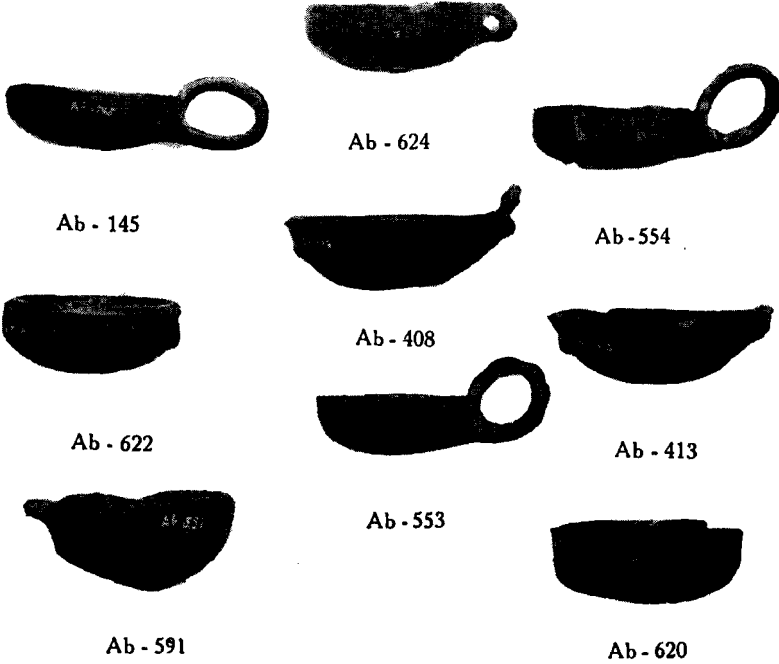

A.B. 13

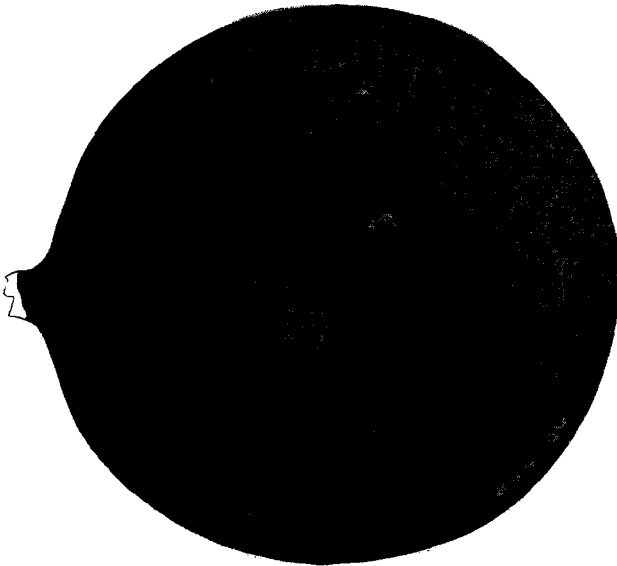
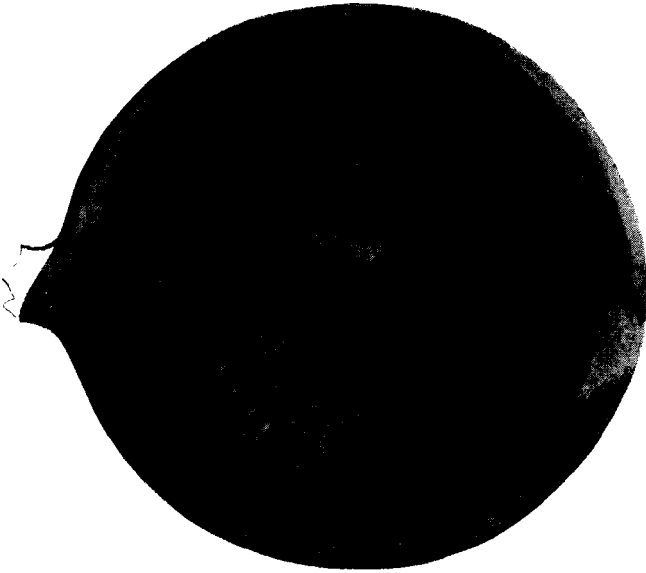
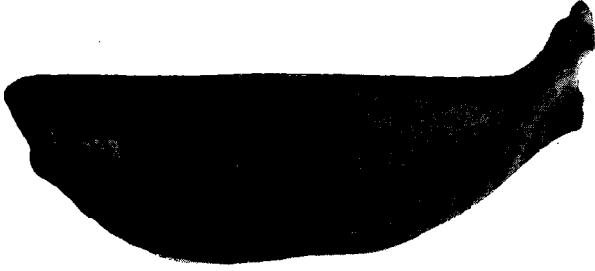
Ç — SİYAH ÇANAKÇIKLAR:

Ahlatlıbelde sağlam veya sağlamca olarak 24 tane içi ve dışı parlak siyah çanak bulundu. Bunlardan 7 tanesi (620, 409, 570, 50, 55, 637, 107) kulpsuz; 13 tanesi (591, 624, 98, 60, 65, 413, 396, 531, 571, 622, 553, 554, 145) numaralılar kulpludur. 553, 554, 145 numaralı biribirinin benzeri olan favkalâde zarif çanakların dinî merasimde kullanılmış olmasına muhakkak nazari bakabiliriz. Bu tarz çanaklar Biblos (Surye) hafriyatında bulunmuştur.

408 ve 507 çizgi bezekli ve biribirinin aynı olan çanaklar Ahlatlıbel'de bulunan çanakların en güzellerindedir (567 kırık ve eksiktir). Bunların hepsi ayrı ayrı tanıtıldığı takdirde raporun hacmi çok büyüyeceği için içlerinden ancak muayyen tipleri tanıtmakla iktifa edeceğiz.

A. B. 408 — Pişmiş topraktan, siyah, kulpu kırıktır. Bir memeli iç kenarından küçük bir parça kırıktır. Dibinin iç tarafı göbekli ve dilimli. Dışı karşılıklı ve içiçe mukavves çizgilerle süslü. 1,05 metre derinlikte çıkmıştır. Yüksekliği: 27 m/m. Kutru: 75 m/m.

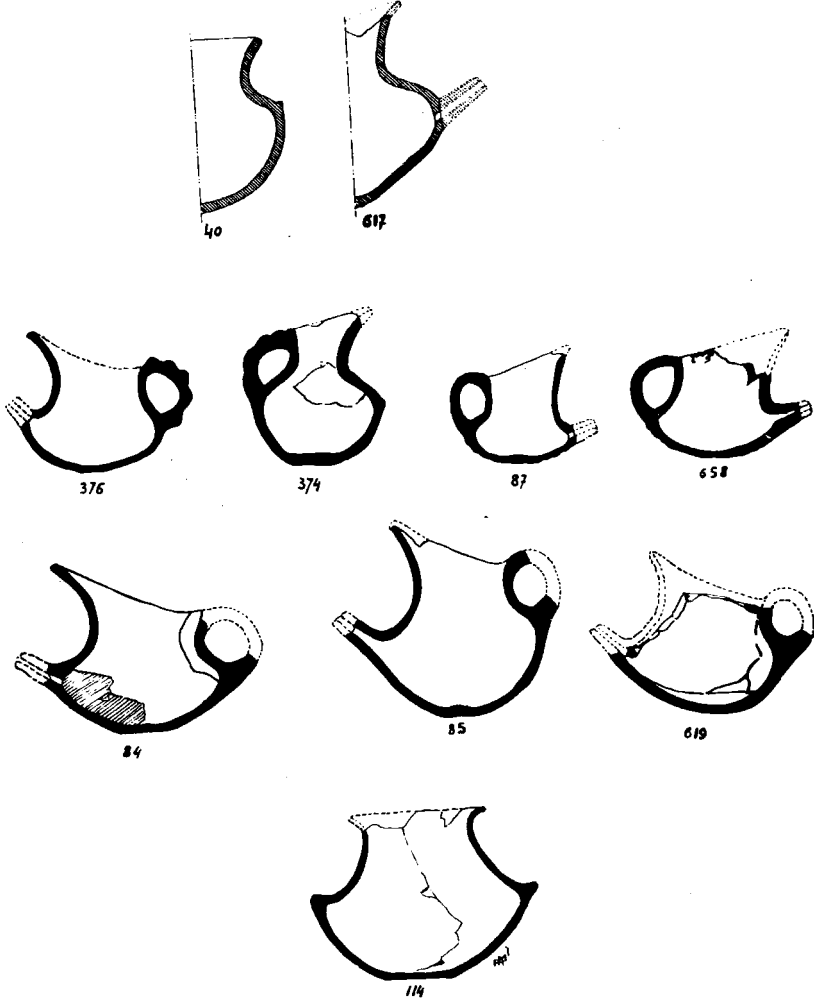
Ab-408

A. B. 145 — Pişmiş topraktan, içi ve dışı siyah. Tam ve kulpu uzundur. 0,80 m. derinlikte bulunmuştur. Yük: 23 m/m. Kutru: 62 m/m.

A. B. 624 — Pişmiş toprak, içi ve dışı siyah. Kulplu ve kulpunda dört boğum vardır. Bir kenarı içeri doğru az kırıktır. Yük: 2,5 cm. Kutru: 6 cm.

A. B. 554 — Pişmiş toprak, içi ve dışı siyah. Üzerinde dört çukurcuk bulunan bir kulpu vardır. İçinin iki yeri deliktir. 0,80 cm. derinlikte çıkmıştır. Yük: 2,2 cm. Kutru: 5,5 cm.

A. B. 622 — Pişmiş topraktan. İç ve dışı siyah, kulpu kırıktır. Yük: 26 m/m. Kutru: 6 cm.

Siyah çanaklardan bazılarının profilleri

YONTMA ÇAKMAK SAFHALARI, CİLÂLİ TOPUZ TAŞLARI VE EZME, ÖĞÜTME TAŞLARI

Çakmak safhalar:

Çakmak aygıtlar iki tarzda yapılmıştır. A. Büyükçe bir çakmak taşı kitlesinin tepesine vurularak safha ayrılmış ve tam darbenin isabet ettiği yerde bir döğüm noktası (Bulbus-knoll) teşekkül etmiştir. Safha bıçak gibi keskin çıkmamışsa ayrıca retuş edilmiştir. A. B. 270 numaralı eserde rütüş izi görünmektedir. Safhayı testereye kalbetmek için de ayrıca rütüş yapılmıştır. Bazan kullanıla kullanıla da safhanın yüzünde kertikler husule gelebilir. A. B. 286 numara buna misal teşkil etmektedir.

Bazan çakmak taşı etrafı yavaş yavaş vurulmak suretile rütüş edilerek tam nüvesine istenilen şekil verilmiştir. A. B. 448 numaralı çakmak aygıt bu suretle yapılmıştır.

Ab-448

Safhalar iki çeşittir:

A — Maktar müselles olanlar. Bu aslî şekildir;

B — Sonradan üstü bir defa daha vurularak alındığı için şibihmünharif (trapez) makta irae edenler. Bu ikinci çeşitte aygıtın el ile tutulması kolaylaşmış olduğu gibi keskinlik te temin edilmiştir.

Ahlatlıbelde bulunan çakmak safhaların sayısı 107 yi geçmektedir. Opsidiyan A. B. ve 479 gibi birkaç parçaya munhasırdır.

293 numaralı taş aygıt deriyi düzeltmek için kullanılan bir kazağı (grattoir) olsa gerektir.

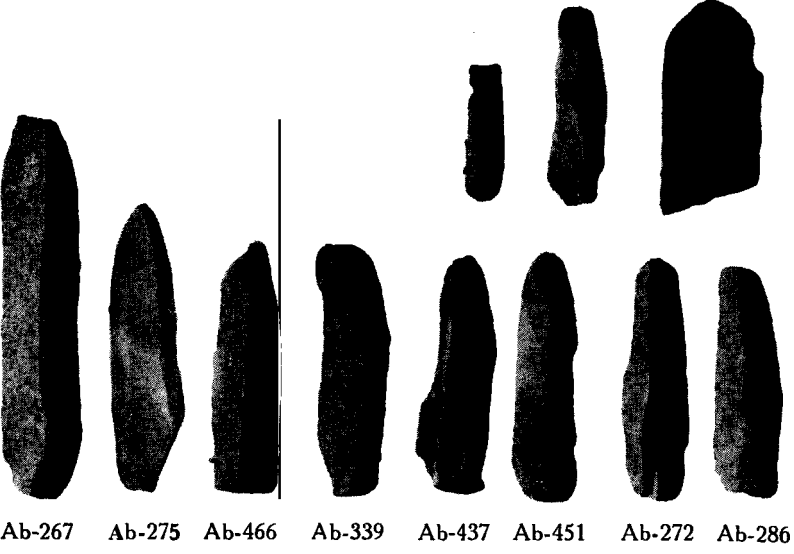
261 ve 300 numaralı eserler önce bıçak sonra da burgu olarak kullanılmışlardır. 600 numaralı aygıt güzel bir burgu nümunesidir. 338 numaralı aygıt ise deriyi delmek için kullanılan bir bizdir. 291 numaralı bıçkı parçası için de ilâve edilecek birkaç söz vardır: ekseriyetle bıçkı safhalarını çoğaltmak için üç, dört tanesini yanyana getirdikten sonra ağaç bir sapa geçirilmektedir. Mısırdaki bu cins bıçkılar bulunmuştur. (Kalûm - Fayûm Flinders - Petrie, Sahûn, Hlaluin and Hawara 1891).

Bıçaklar retuşsuz

Ab-211

Ab-269

Ab-333

Ab-267

Ab-275

Ab-466

Ab-339

Ab-437

Ab-451

Ab-272

Ab-286

Ab - 470

Ab - 509

Ab - 671

Ab - 427

Ab - 276

Ab - 436

Ab - 514

Ab - 266

Ab - 689

Ab - 479

Ab - 279

Ab - 265

Ab-334

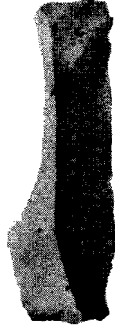
Ab - 270

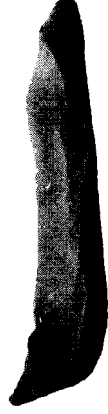
Bıçaklar retuşlu

Ab-422

Ab-340

Ab-285

Ab-262

Tali dereceden çıkan parçalar

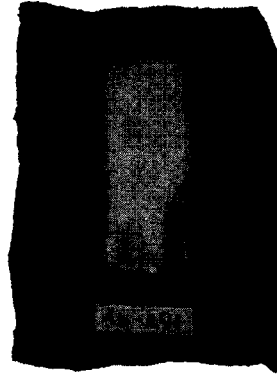
Ab-417

Ab-298

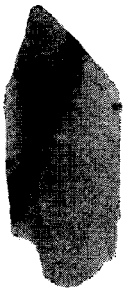
Ab-477

Destere

Ab-300

Ab-338

Ab-546
Burgular

Ab-261

Ab-600

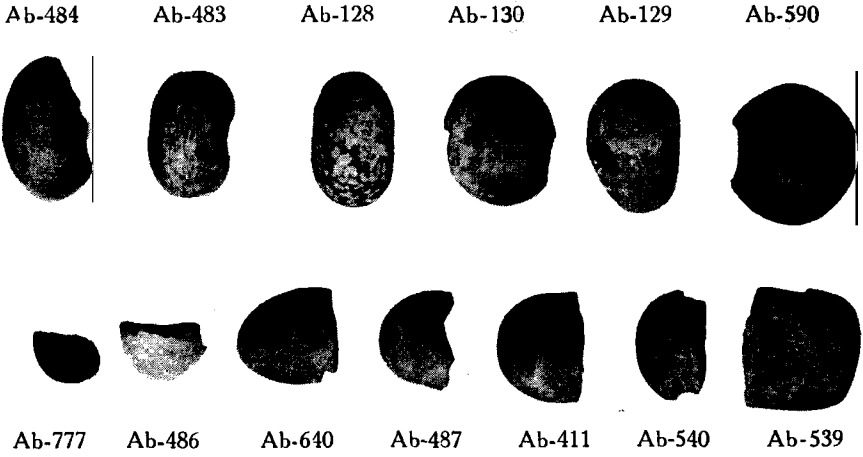

Kürre şeklinde cilâlı topuz taşları:
590, 484, 129, 487, 130, 486, 128, 483 numaralı eserler kürre şeklinde cilâlı topuzdurlar. Tam sağlam parça bulunmamıştır.

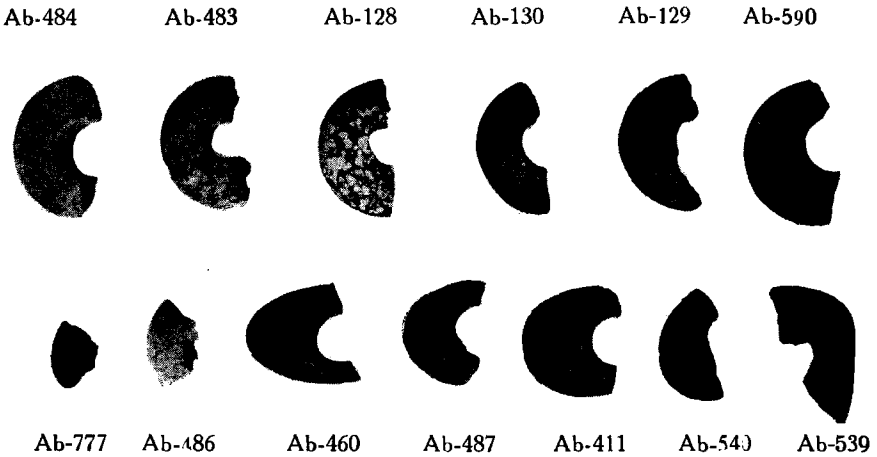
Taş baltalar:

640 numaralı eser ağaç saplı keskin yüzlü bir taş baltanın bir parçasıdır.

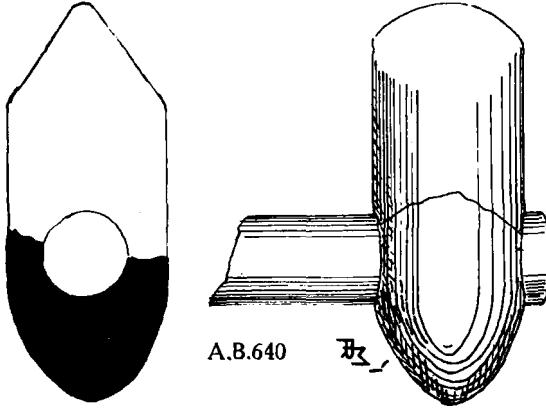
539 numaraya döğdüsü olan bir baltanın ucu olarak bakmak lâzımdır.
411 ve 547 numaralar ise balta kırıklarıdır.

Cilâlı taştan topuzlar ve baltalar

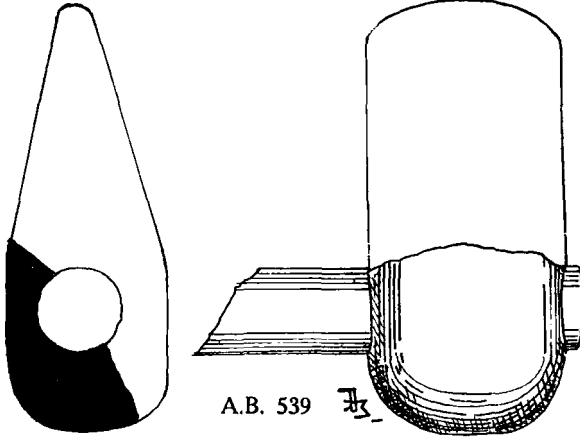

Aynı eserlerin yandan alınmış resimleri

A.B.640

Keskin yüzlü taş balta

A.B. 539

Dögdülü balta

Ab-293

AĞIRŞAKLAR:

Pişmiş topraktan veya taştan ortası delik, üstleri süslü veya basit olarak yapılmış yuvarlak bazı eserler vardır ki bunlar arkeologya edebiyatında ağırşak namile anılmaktadır. Bunlardan bir kısmının ip eğirme işlerinden gayrı hususlarda da kullanılmış olması muhtemeldir. Ağırşakların türlü çeşitleri Ahlatlıbelde de bulunmuştur. Bunları üzerlerindeki süslere ve şekillerine göre aşağıdaki gruplara ayırabiliriz:

I. Süslü ağırşaklar:

A) *Dalgalı çizgisi olanlar*: 494, 562, 220, 464, 423, 187, 221, 330, ve 191 numaralı eserler bu cümledendir. 191 numaralı ağırşakta çizgilerin içinde ayrıca noktalar gözükmektedir. Ağırşakların üzerindeki çizgi örnekleri 355 ve 580 numaralı iğnelerin topuzcuklarıyla 577 numaralı bakır boyun halkasının yuvarlağında da gözükmektedir. Bundan ağırşakların aynı devre ait eserler olduğunu istidlâl mümkündür.

B) *Yarım daire çizgili olanlar*: 347, 193, 189, 348, 192, 463, 446, 527, 429, 641, 196, 495, 516, 521, 222, 332 numaralı ağırşaklar bu zümredendir.

C) *Çizgileri üç köşe teşkil edenler*: 383, 190, 197 numaralı ağırşaklar bu zümredendir. Bunların içinde 197 numaralı gerdanlığa benzemesi dolayısıyla gerdanlık örneklerini haizdir denebilir.

Ç) *Karaktersiz çizgilerle süslü olanlar*: 351 numaralı ağırşak bu cümledendir.

D) *Bir kürre ile bir silindirden mürekkep olanlar*: 253 numaralı ağırşakta iğn geçtiği üst tarafta üstüvanî bir çıkıntı vardır. Nadir örneklerdendir. Üstü çizgilerle süslüdür. 492 numaralı ağırşak ta şekil itibarile aynı ise de üstünde süsü yoktur.

E) *Silindir şeklinde zikzak çizgilerle süslü olanlar*: 517 numaralı ağırşak bu cümledendir.

II. Süslü olmayan ağırşaklar:

A) *Yassılaştırılmış olanlar*: 327, 531, 194, 642, 254, 195, 331 bu cümledendir.

B) *İki mahruttan mürekkep ve üstü çukur olanlar*: 529 bu cümledendir.

C) *Silindir şeklinde olanlar*: 698 bu cümledendir.

Ç) *Bir kürre ile bir silindirden mürekkep olanlar*: 692 bu cümledendir.

E) *İptidaî, pişmemiş topraktan olanlar*: 538, 524, 537, 572, 549, 573, 206 bu cümledendir.

F) *Kürre şeklinde olanlar*: 525, 328, 200, 611, 459, 548, 535 bu cümledendir.

Ab - 562

Ab - 330

Ab - 221

Ab - 464

Ab - 191

Ab - 423

Ab - 494

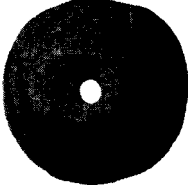

Ab - 220

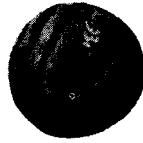

Ab - 187

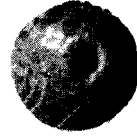
Dalgalı çizgili ağırşakların yandan görünüşü

Ab - 562

Ab - 330

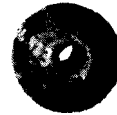
Ab - 221

Ab - 464

Ab - 191

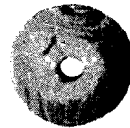
Ab - 423

Ab - 494

Ab - 220

Ab - 187

Dalgalı çizgili ağırşakların üstten görünüşü

G) İki mahruttan mürekkep olanlar: 350, 528, 325, 203, 204, 199, 445 536, 205, 324, 532, 202, 444, 530, 533, 329, 201, 326, 645, 605, 524, 458, 256, 547, 213, 212 462 421, 503, 452, 255, 460, 461 bu cümledendir.

H) Çanak kırığından yapılmış ağırşaklar yahut kapaklar: 505, 454, 697, 696 bu cümledendir.

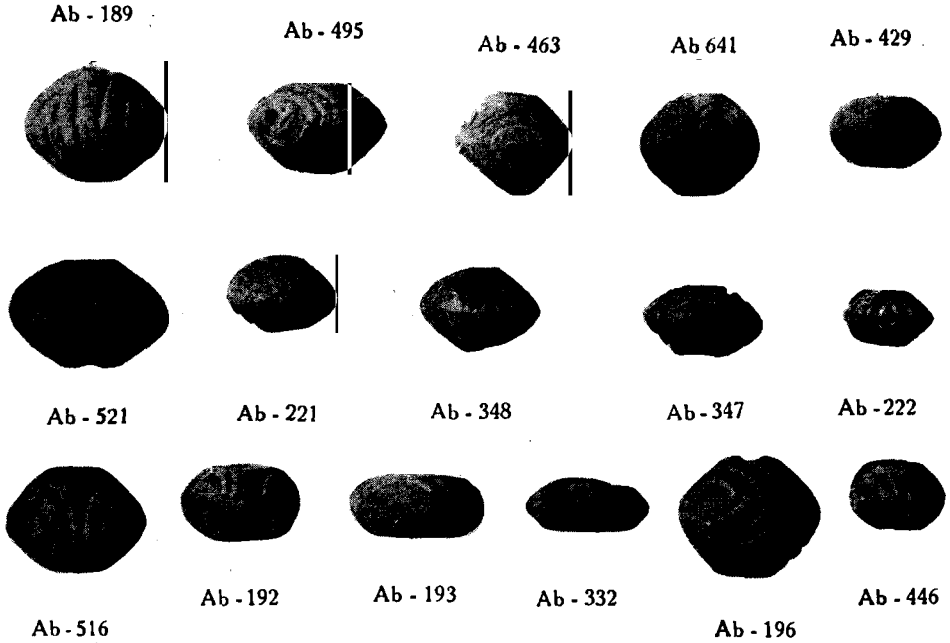
III. Taş ağırşaklar: 598, 453, 406, 453 ve 598 bu cümledendir.

Ahlatlıbelde bulunan ağırşakları bilhassa Alişarın Bakır Devri (The Alishar Hüyük 1928 - 1929 Shf. 48 - 51) ve Troya ağırşakları ile mukayese lâzımdır. Ağırşakların pişirilmemiş olması, çizgisizliği muhakkak en eski olduklarına delâlet etmez. Derinlik cetvelinin tetkiki bu gibilerin daha ziyade ihmal eseri olduğu kanaatini verecek mahiyettedir.

Mukayese ediniz:

(Trojanischer Altertümer 1902 Taf. V.)

Yarım daire çizgili ağırşakların yandan görünüşü

Ab-531

Ab-254

Ab-195

Ab-642

Ab-331

Ab-194

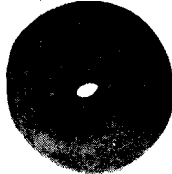
Ab-327

Süssüz çanaklardan yassılaştırılmış olanların yandan görünüşü

Ab-531

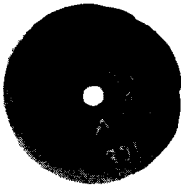
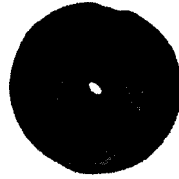
Ab-254

Ab-195

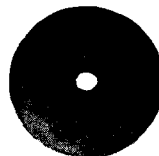
Ab-642

Ab-331

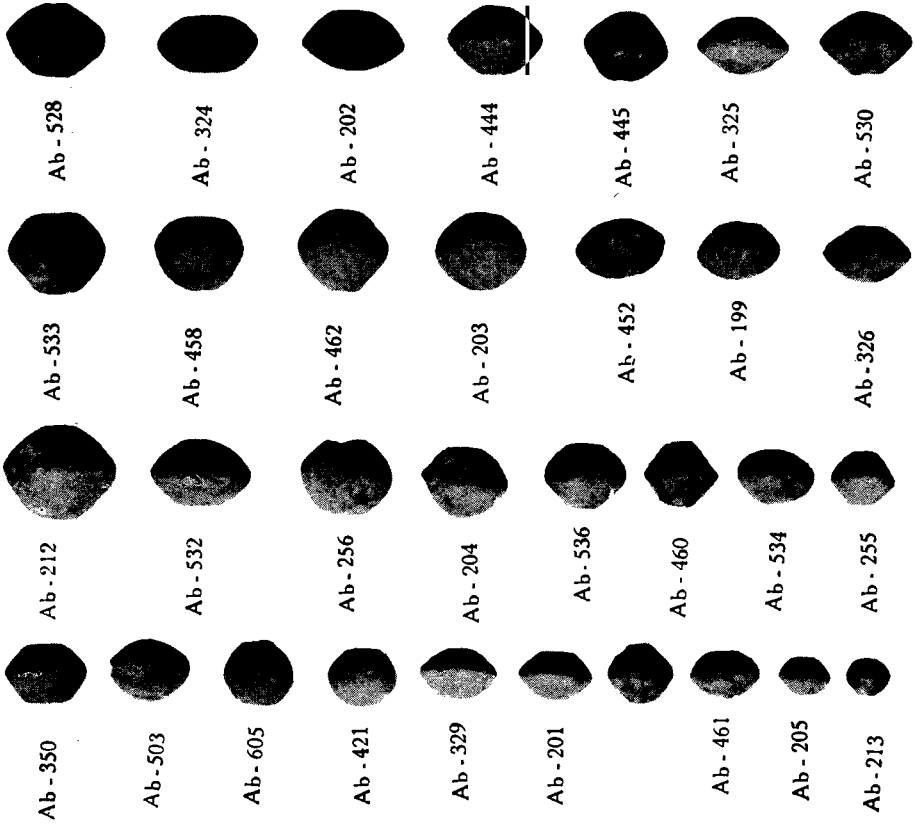

Ab-194

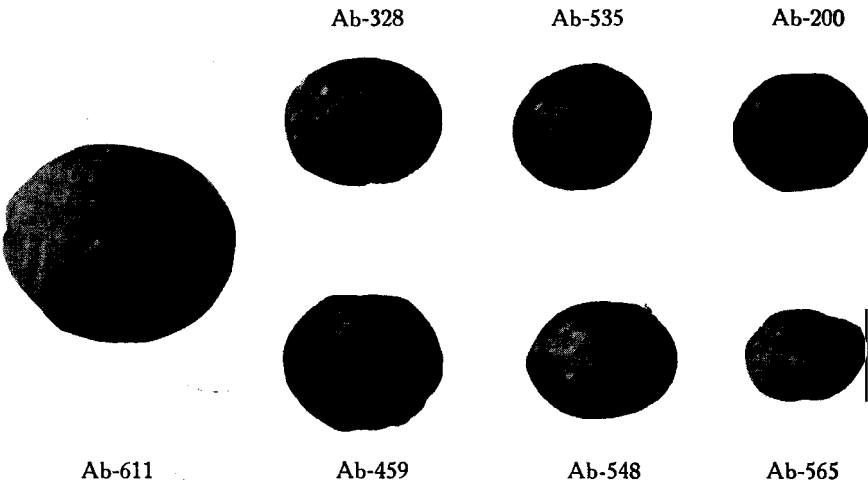

Ab-327

Süssüz çanaklardan yassılaştırılmış olanların üstten görünüşü

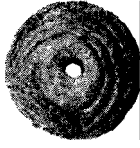
Süssüz iki mahruttan mürekkep ağırsakların yandan görünüşü

Süssüz ağırsaklardan küre şeklinde olanların yandan görünüşü

Ab-189

Ab-495

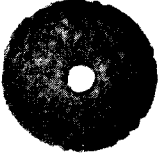
Ab-463

Ab-641

Ab-429

Ab-521

Ab-221

Ab-348

Ab-347

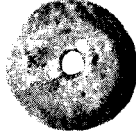
Ab-222

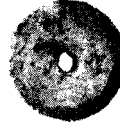
Ab-519

Ab-192

Ab-193

Ab-332

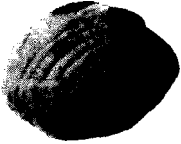
Ab-196

Ab-446

Yarım daire çizgili ağırşakların üstten görünüşü

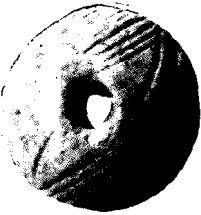
Ab-190

Ab-383

Çizgileri üç köşe teşkil eden ağırşakların yandan görünüşü

Ab-190

Ab-383

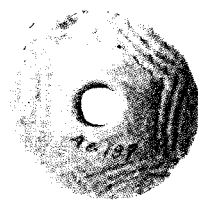
Çizgileri üç köşe teşkil eden ağırşakların üstten görünüşü

Ab-197

Gerdanlık örnekli
ağırsak yandan

Ab-197

Gerdanlık örnekli
ağırsak üstten

Ab-351

Hususî karakteri olmayan
ağırsak yandan

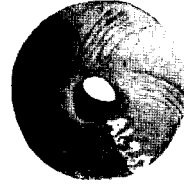
Ab-351

Hususî karakteri olmayan
ağırsak üstten

Ab-253

Bir küre ile bir silindirden mürekkep
ağırsak yandan

Ab-253

Bir küre ile bir silindirden mürekkep
ağırsak üstten

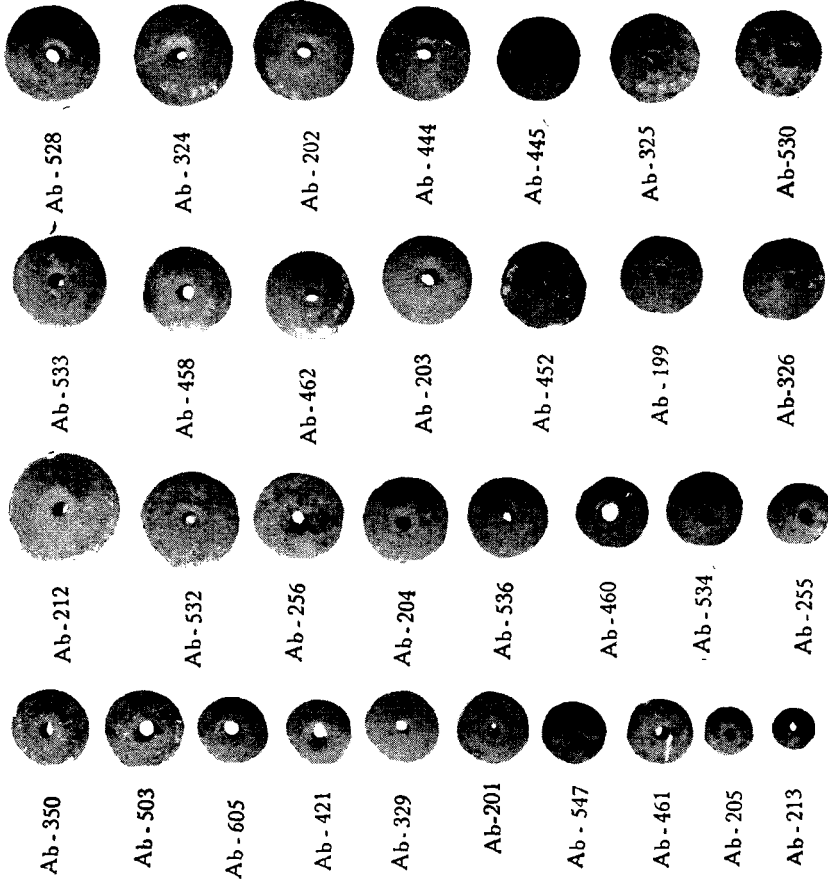
Ab-517

Silindir şeklinde ağırsak
Yandan

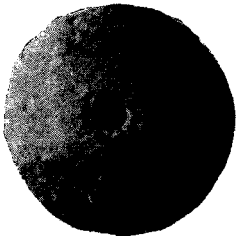
Ab-517

Silindir şeklinde ağırsak
üstten

Süssüz iki mahruttan mürekkep ağırşakların üstten görünüşü

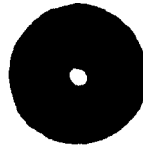
Ab-611

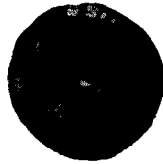
Ab-328

Ab-535

Ab-200

Ab-459

Ab-548

Ab-565

Süssüz ağırşaklardan küre şeklinde olanların üstten görünüşü

Ab-526

Ab-455

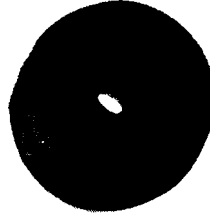

Ab-698

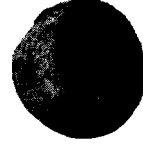
Silindir ve rakara şeklinde olan ağırşakların yandan görünüşü

Ab-526

Ab-455

Ab-698

Silindir şeklinde olan ağırşakların üstten görünüşü

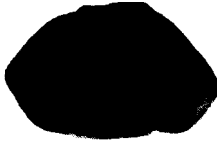
Ab-692

Bir küre ile bir silindirden mürekkep
süzsüz ağırşagın yandan görünüşü

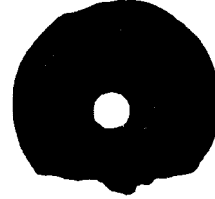
Ab-692

Aynı ağırşagın üstten
görünüşü

Ab-529

İki mahruttan mürekkep üstü çukur
ağırşagın yandan görünüşü

Ab-529

Aynı ağırşagın üstten
görünüşü

Ab-572

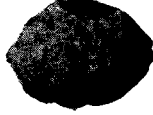
Ab-573

Ab-537

Ab-206

Ab-538

Ab-524

Pişmemiş topraktan yapılan ağırşakların yandan görünüşü

Ab-572

Ab-573

Ab-537

Ab-206

Ab-538

Ab-524

Pişmemiş topraktan yapılan ağırşakların üstten görünüşü

PİŞMİŞ TOPRAKTAN YAPILAN MÜHÜRLER İÇİNDE:

321, 29, 207, 27, 250, 218, 210, 496, 28, 439, 442, 443, 323, 230, 457, 440 216, 322, 441 206, 217 Pişmiş topraktan mahruî düğme şeklinde dirler. İçlerinde 28, 218, ve 208 işlenmeden kalmıştır. 208 iskarabe şekliindedir.

30 A. B. düğme şeklinde siyah taştan Suvastika şeklini haizdir.

Üzerlerindeki işaretlere göre tetkiki icap etse:

A. Sivastika şeklinde olanlar:

440

457

30

439

Çengelli bir salip şeklindedir.

B. Merkezinde bir veya iki nokta etrafında çizgi işaretlerini haiz olanlar:

A. B. 323	Bir noktanın iki etrafında birbirine muvazi hatlar.
A. B. 322	Bir noktanın iki tarafında birbirine muvazi hilâlvarî hatlar.
A. B. 443	Bir noktadan kenarlara doğru inşa eden hatlar.
A. B. 210	Çukur bir noktadan muhite doğru inşa eden hatlar.
A. B. 27	Ortadaki iki çukur noktadan kenarlara gayrimuntazam inşa eden hatlar.
A. B. 407	Çukur bir nokta etrafında bir main. Her dıl'a muvazi üçer hat. Heyeti mecmuası itibarile salip şeklinde.
A. B. 496	Çukur bir nokta etrafında bir main. Dılılarına muvazi hilâlvarî hatlar.
A. B. 146	Çukur bir nokta etrafında bir main. Dılılarına muvazi hatlar. Yüzünde dört nokta vardır. Heyeti mecmuası itibarile salip şeklinde.
A. B. 216	Çukur bir nokta etrafında bir müselles ve her dılına muvazi hatlar.
A. B. 442	Çukur bir noktadan üç kol muhite doğru ayrılıyor. Aralarını hatlar dolduruyor.

Bu mühürler The Alishar Hüyük 1928 - 1929 Shf. 56 daki mühürlerle münasebettardır.

A. B. 256	Çukur bir nokta etrafında hatlar gül yaprağını andırır tarzda sıralanıyor.
A. B. 206	Çukur bir nokta etrafından altı kol ayrılıyor.

C. Ortadan bir hat geçiyor ve muhite doğru birbirine muvazi hatlar. Tali hatlar buna amuttur.

A. B. 321

A. B. 209

Aynı tarzda.

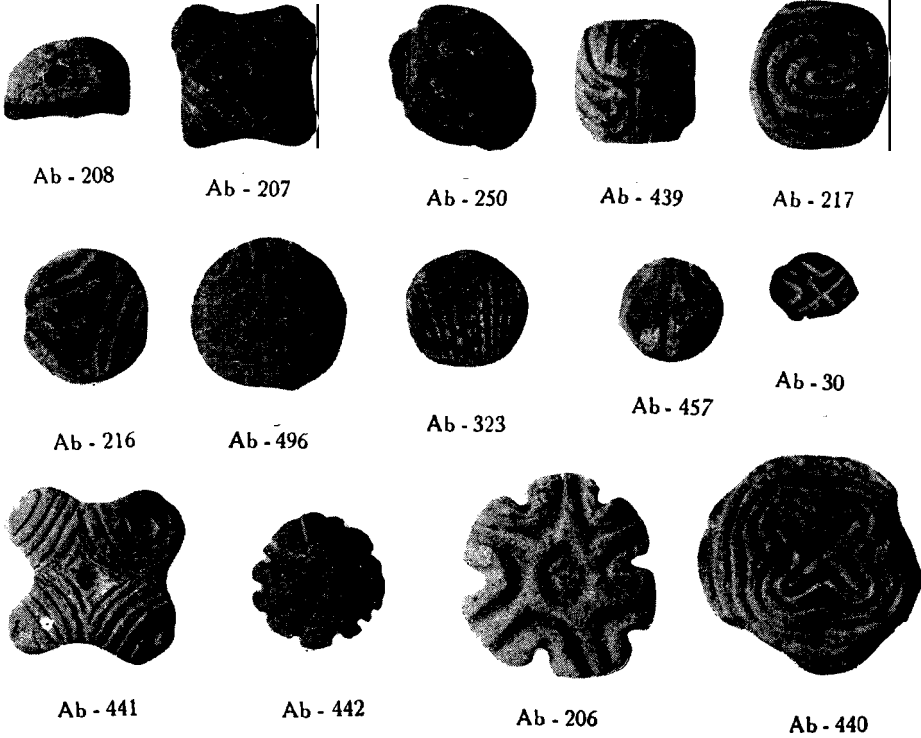
A. B. 29

Aynı tarzda daha iptidaî.

Ç. Mühürün yüzünde bir helezon hat kıvrılıyor.

A. B. 217 de olduğu gibi.

Bazı mühürlerin üzerindeki örnekler ezcümle 442 deki derin çizgiler idollerin üzerindeki örneklerle çok benzerlik göstermektedir. Aynı münasebeti bakır eserlerle ağırşaklar üzerindeki örneklerde de gördük.

Ahlatlibelde bulunan mühürler

Ab - 208

Ab - 207

Ab - 250

Ab - 217

Ab - 216

Ab - 496

Ab - 439

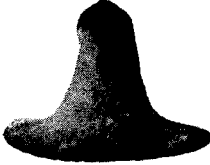
Ab - 323

Ab - 457

Ab - 30

Ab - 441

Ab - 442

Ab - 206

Ab - 440

Aynı mühürlerin yandan görünüşü

Ab-27

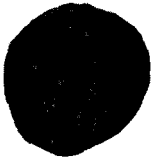
Ab-210

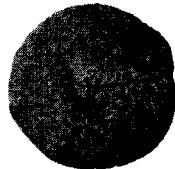
Ab-443

Ab-322

Ab-218

Ab-28

Ab-29

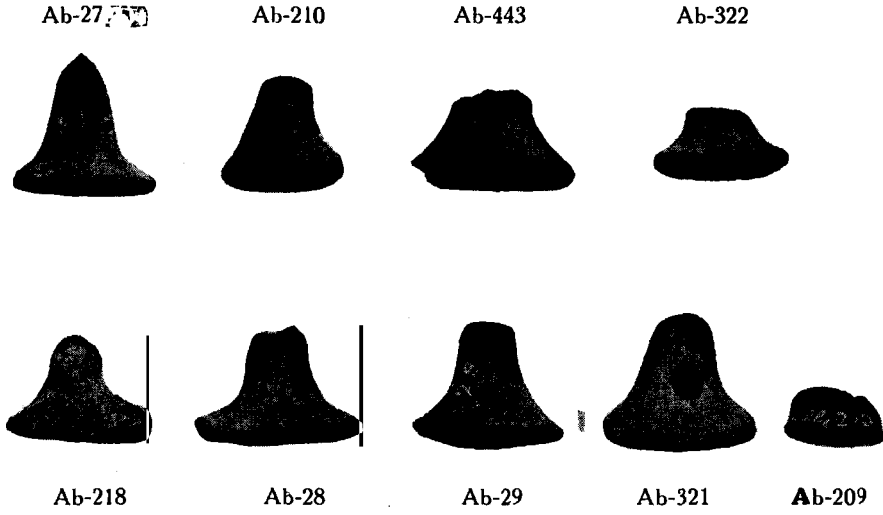

Ab-321

Ab-209

Ahlathbelde bulunan mühürlerden diğer bir grup

Aynı mühürlerin yandan görünüşü

KEMİK ESERLER

I. Kemik bizler: A. Mafsal kemiklerinden yapılanlar. 155, 172, 176, 182, 34, 161, 175, 159, 166, 163, 214, 36, 694 numaralı eserler bu cümledir. Muhtelif ebattadırlar.

B. Kaburga kemiklerinden veyahut kemik kırıklarından yapılanlar. 315, 170, 316, 160, 162, 407, 177, 686, 171, 515, 498, 485, 183, 490, 173, 320, 164, 319, 169, 215, 214 bu cümledir.

II. Kemik iğneler: 198, 168, 492 bu cümledir.

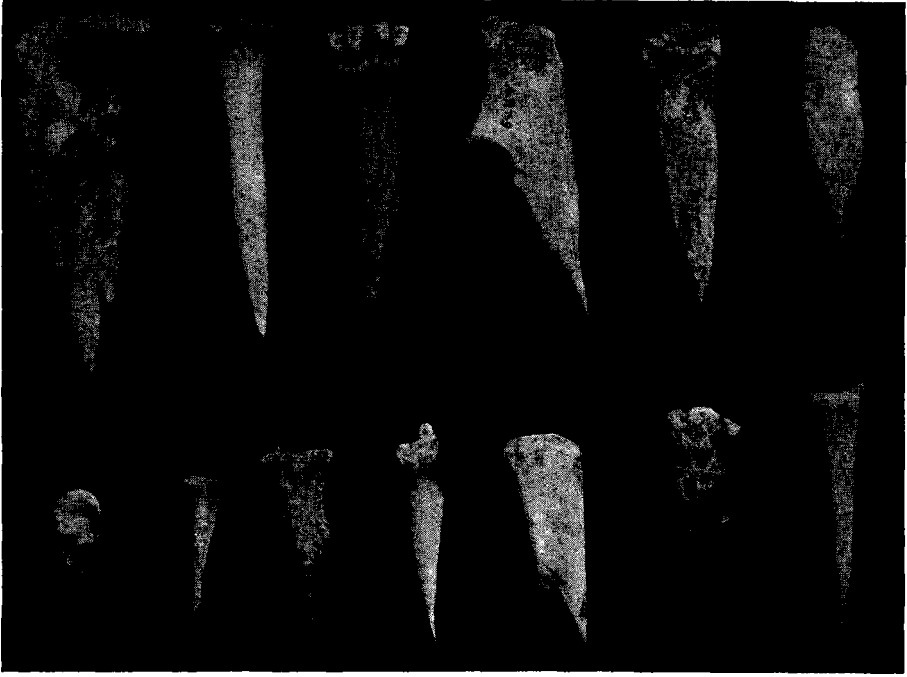
III. Kemik sap: 156 numaralı kemik üstuvane bir bakır biz sapıdır.

IV. Nazarlık: 450 numaralı bir başı delik diş nazarlıktır.

V. Düzeltme aygıtı: Bir başı kaşık gibi yassı sapı kırık 157 numaralı eserin çanakçılıkta yahut diğer bir san'at sahasında kullanılan düzeltme aygıtı olması muhtemeldir.

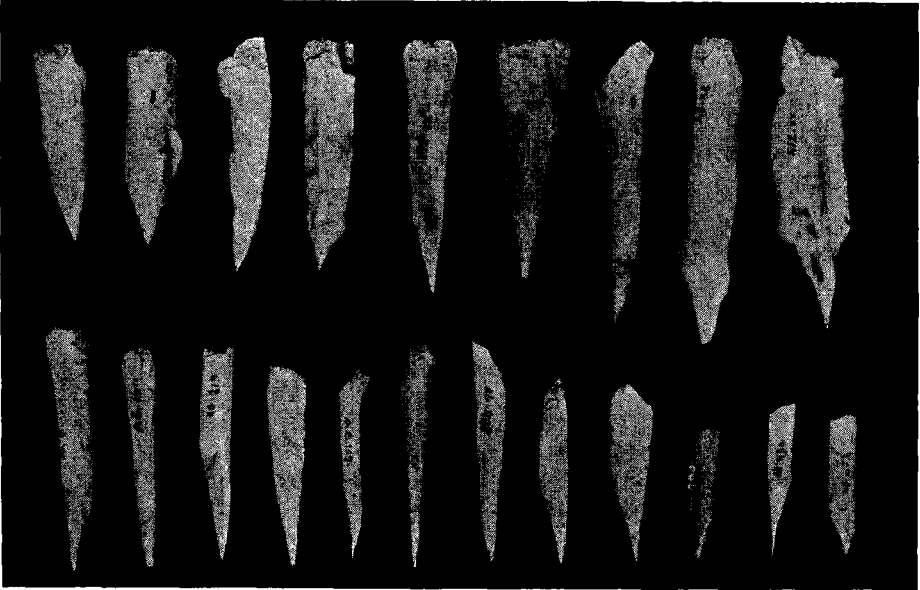
VI. Çekiç: Bir başı kırık 23 numaralı eser geyik boynuzundan mamul çekiçtir.

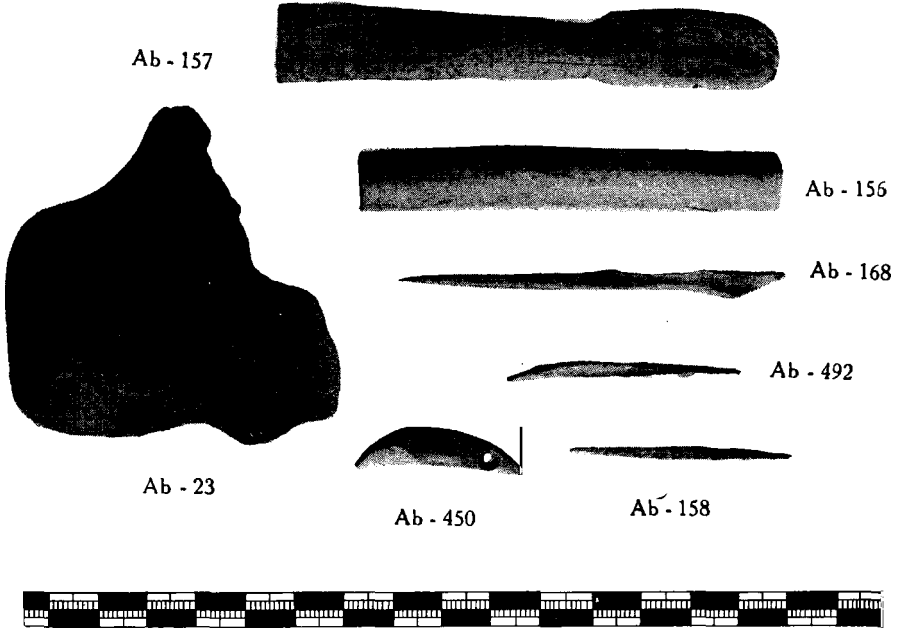
Ab. 155, 172, 176, 159, 182, 34; 694, 36, 175, 166, 163, 161, 214.

Mafsäl kemiginden yapılan kemik bızlar

Ab. 160, 162, 407, 177, 515, 170, 315, 316, 214; 171, 164, 319, 320, 169, 215, 498, 485, 686,
183, 490, 173.

Kaburga kemiklerle kemik kırıklarından yapılan bız veya iğneler

Muhtelif kemik aygıtlar

MADENİ ESERLER:

I. Bakır eserler: kamalar; kabzaya geçecek sapçık ile mücehhezdirler. Bu çeşit kamalar sapçığında çivi olup olmamasına göre ikiye ayrılırlar. A) İğnesizler: 363 gibi. B) İğneliler: 579, 585, 545 gibi. Bu çeşit kamalar Alisharda ve Turovanın ikinci tabakasında yalnız bakırdan değil gümüşten dahi bulunmuştur. Mukayese ediniz: The Alishar Hüyük 1928 - 1929 Sahife: 56, 153, 155. *Trojanischer Altertümer*. Hubert Schmidt 1902 Sahife 228 - 229, No. 5850, 5854, 5855.

Bu şekildeki bakır eslihanın asıl menşei bazı âlimlerce Mezopotamya olarak kabul edilmiştir. KİŞ ve BABYLON den Alishar yolile Turovaya oradan Giride geçmiş diğer taraftan Suriye istikametinde yürümüştür.

Bu umumî mülâhazalardan sonra kamaları teker teker mütalea edebiliriz:

A. B. 363: Bakır kama. Uzunluğu: 25,50 cm. en geniş yeri: 3,50 cm. sapçık uzunluğu: 4 cm. sırtından iki hat aşağı inerek bir kabarıklık teşkil etmektedir. VI. numaralı mezar kısmındaki izahata bakınız.

A. B. 545: Bakır kama: 22 cm. uzunluk. Ucu içeri doğru kıvrık. VI numaralı mezara ait izahata bakınız. Sapçığı çivilidir.

A. B. 579: Bakır kama, 40 cm. uzunluk, en geniş yeri 3,5 cm. sapçık uzunluğu 4 cm. ucu kıvrıkve kırıktır. X numaralı mezara ait izahata bakınız.

A. B. 585: Bakır kama, ucu güdüktür. Mevcut uzunluk: 11 cm. en

geniş yeri: 3 cm. sapçık uzunluğu: 3,5 cm. sapçık çivilidir. Çivi uzunluğu 1,5 cm. VIII - IX numaralı çifte mezarlara dair olan izahata bakınız.

II. Baltalar: A) Yassı balta. A. B. 583: Hafifçe yükselmiş kenarlarla mücehhez. Keskin tarafı hafif meyillidir. Boyundan kırılmıştır. Mevcut uzunluk: 6 cm. VIII-IX numaralı çifte mezardan çıkmıştır.

B. Sap delikli iki adet balta. Arka tarafları çektir. A. B.354: 12 cm. uzunlukta. Yüz en geniş yeri 5 cm. dir. Tamamen mütenazır değildir. X numaralı kadın iskeleti yanında bulunmuştur. A. B. 584: Döğdüsü eksik. Mevcut uzunluk 8 cm. yüzün en geniş yeri 42 cm. dir. VIII - IX numaralı mezarda bulunmuştur.

III. Bağ delikli boyun halkaları:

A. B. 577: Dört köşeli kıvrılmış bakır çubuktan. Ortası yuavrlak bir top çubuk üzerinde müteharriktir. Topun üzerinde ağırşaklarda olduğu gibi dalgalı çizgiler gözükyor. 4 a. işaretli mezarın şarkından çıkmıştır. En geniş yeri 15 cm. iki bağ deliği arasındaki açıklık: 7,50 cm.

A. B. 577: Dört köşeli kıvrılmış bakır çubuktan. 4 a. işaretli mezarın şarkından çıkmıştır. En geniş yeri 15 cm. iki bağ deliği arasındaki açıklık 7,5 cm.

A. B. 578: Kıvrılmamış yuvarlak bakır çubuktan. 10 numaralı kadın mezarında boyun kemikleri yanında bulunmuştur. En geniş yeri: 13 cm.; iki bağ deliği arasındaki açıklık: 9,5 cm. bağ deliklerini teşkil eden kulakçıklar az kırıktır.

Bu çeşit boyun halkaları Kafkasyada, Suriyede bulunan Byblos ve Hamat'ta bulunmuş oradaki eserlerin 2000-1800 senelerine aidiyeti tahmin edilmiştir.

VI. Bakır bilezikler: A) Beş tanesi massiftir. A. B. 539: maktar dört köşe yontulmuştur. Uçları düz ve birbirine geçmiştir. X numaralı kadın mezarından çıkmıştır. Kutru 7,50 cm. dir. Çubuğun kalınlık kutru 1 cm. dir.

A. B. 600: Evvelkinin eşidir.

A. B. 575: Maktar yuvarlaktır. Uçları düz ve birbirine geçmiştir. Kutru 7 cm. çubuğun kalınlık kutru 5 m/m dir.

A. B. 576: Maktar yuvarlaktır. Uçları düz ve birbirine geçmiştir. Kutru 7,50 cm.; çubuğun kalınlık kutru 1 cm. dir.

A. B. 362: Maktar yassıdır. Uçları düz ve birbirine geçmiştir. Üstünde çizgiler belirlemektedir. En büyük genişliği 6 cm. dir. Bu çeşit bileziklere Alisharın Bakır Devrinde tesadüf olunur. Bakınız: The Alishar Hüyük 1928 - 29 Shf. 57.

B) Altı adet büyükler ve küçükler için düz, uçları açık veya kapalı, maktar yuvarlak yahut hafif köşeli bakır kol bilezikler:

A. B. 581: En büyük genişliği 61 mm. uçlarının açıklığı 20 mm. VIII-IX numaralı çift iskeleti havi mezarda kadının bileğinde bulunmuştur.

A. B. 582: Evvelkinin eşidir.

A. B. 544: En büyük genişliği: 7 cm.; çubuğun kalınlığı: 5 mm. toprak sathından 65 cm. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 586: Genişliği 4,5 cm. X numaralı kadın mezarında kadının bileğinde bulunmuştur.

A. B. 404: Genişliği 7,5 cm. ve çubuğun kalınlığı 5 mm. dir. Toprak sathından itibaren 240 cm. derinlikte çıkmıştır.

A. B. 410: Uçları birbirine geçmiştir. En büyük genişliği 7,50 cm. ve çubuk kalınlığı 4 mm. dir. Toprak sathından itibaren 75 cm. derinlikte bulunmuştur.

V. Bakır halhal: A. B. 433: Maktar dört köşeli, yassıdır. Uçları 3,5 cm. uzak açık, genişliği 10,50 cm. kalınlığı 7 cm. büyük kapının olduğu yerde 40 cm. derinlikten çıkmıştır.

VI. Bakır iğneler: A. B. 356 tek halkavî kulakçıklı iğne. Kulakçık yalnız bir tarafa bakmaktadır. Uzunluğu 14 cm. mukayese ediniz:

The Alishar Hüyük 1928 - 29 Shf. 54, B. 108, B. 296 aynı tarzdadır.

A. B. 580: İki kürrevî başla mücehhez iğne. Kürreler içerlek çizgilerle süslüdür. Ucu kırıktır. Mevcut uzunluk 16,5 cm. X numaralı kadın mezarından karın hizasından çıkmıştır.

A. B. 355: Uzunluğu 17 cm. evvelkinin aynı olmakla beraber ayrı yerden VIII-IX numaralı çift iskeletli mezarda bulunmuştur. Her iki iğne için mukayese: Hubert Schmidt: Trojanischer Alttertümer 1902 Shf. 254 No. 6402, 6425.

A. B. 432: Tek yuvarlak başlı iğne. Kıvrılmış olarak toprak üstünde 200 cm. derinlikte bulunmuştur. Asıl uzunluğu: 10 cm.

VII. Bakır bizler. A. B. 511: Uzunluğu 6,5 cm. toprak sathından itibaren 200 cm. derinlikte bir odanın aşağısında bulunmuştur. Kemik eserler arasında tamamen benzerleri vardır.

A. B. 33: Eğrilmiş biz veya iğnedir. Uzunluğu: 9 cm. 235 cm. derinlikte bulunmuştur. Bu Ahlatlibelde bakır eserlerin bulunduğu en son derinliktir.

VIII. 403: Hakkâk kalemî: yassıdır. Uzunluğu 8 cm. 152 cm. derinlikte bulunmuştur.

IX. Bakır kap paraçaları: A. B. 587. 70 cm. derinlikte bulunmuştur.

Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürlüğünün 16/7/933 tarihli ve 1008 numaralı resmî tezkeresine ilişik olarak gelen kimya muallimi Dr. Avnürrefik Beyin raporu bu kap parçasının sâf bakır olduğunu bildirmektedir. Diğer esler de azıcık bıçakla kazılınca bakır oldukları gözükmemektedir.

X. A. B. 586: İşaretili bakır kırıkları. V numaralı çocuk mezarında bulunmuştur, dört adet bakır çanakçık kırığını ve dört adet bakır helezonî boncuğu ihtiva etmektedir.

B.

Altın eserler: Helezonî şekilde altın parmak yüzüklerinden dört adet bulunmuştur. Üstleri düzdür. İçlerinde 366, 649, 651 numaralı olanlar masif ve 650 numaralının içi boştur.

A. B. 366: İçlerinde en büyüğüdür. X numaralı kadın mezarında bulunmuştur. 649, 650, 651 numaralı yüzükler ise VIII - IX numaralı çift iskeletli mezarda bulunmuştur.

C.

Kurşun esler: A. B. 32: Kurşun yüzük. Genişlik kutru 20 mm. tel kalınlığı 2 mm. dir. Toprak sathından itibaren 50 cm. derinlikte bulunmuştur.

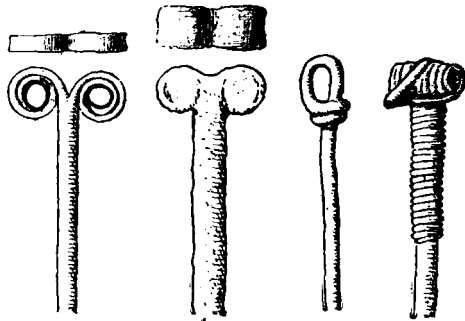
A. B. 574: Genişlik kutru 18 mm. tel kalınlığı 2 mm. toprak sathından itibaren 60 cm. derinlikte evvelkinden ayrı yerde bulunmuştur.

Kamaları mukayese ediniz:

No. 6146

İğneleri mukayese ediniz:

No. 6401

No. 6402

No. 6403

No. 6404

Trojanischer Alter tümer 1902 sah. 246
II—III üncü yerleşme tabakası

Trojanischer Alter tümer 1902 sah. 254
II—V inci yerleşme tabakası

İDOLLER:

René Dussaud (Les Civilisations Préhelléniques dans le bassin de la mer Egée 1914) adlı eserinin 359 uncu sahifesinde Anthropomorphisme primitif bahsinde aynen şöyle diyor:

“Aussi haut que nous puissions remonter, c’est-à-dire dès l’époque néolithique, les Egéens ont conçu certains dieux sous forme humaine. C’est certainement le cas de la déesse-mère. Le type stéatopyge méditerranéen bien connu par les stauettes néolithiques de Malte, d’Italie et de France, qu’on trouve également en Egypte, paraît caractériser l’époque néolithique en Thessalie et dans la Grèce continentale... La notion de la déesse mère est primitive et générale; non moins naturel est le geste des mains raménées sur les seins pour caractériser la nourricière, de même que la notation du sexe pour marquer la fécondité. La traduction plastique de ces notions avait une valeur magique certaine qui garantissait la perpétuité de la famille la gardait des mauvais esprits ou des entreprises funestes, particulièrement au moment des couches...”

Bu toprak ve bereket tanrısının Frikyalılarda ve Yunanlılarda *Cybele* Romalılarda *Magna Mater* adını aldığı malûmdur. Ahlatlibelde bulunan idoller ekseriyetle keman şeklinedirler. 693 numaralı idol kaidelidir. Üzerinde bir mahmuz gözükmektedir. 507, 367, 310, 181 aynı zamanda muharip kıyafetinde tasvir edilmiştir. Sayısı 18 e varan bu idolleri bazı mukayeselerle tanıtmaya çalışalım:

A. B. 181: Pişmiş topraktan, baş eksik, mevcut uzunluk: 70 mm. 45 mm. kol hizası genişliği. Göğüste iki hat yekdiğerini çapraz katediyor. Belden aşağı kısımda muvazi hatlar vardır. Mukayese ediniz:

Girit. 7 Val. Müller; Kyklad 28 ve 37 Val. Müller; Thesalya 60 Val. Müller; Anadolu Fırat kenarında Serrin mevkiinde 136 Val. Müller.

A. B. 310: Pişmiş topraktan, baş eksik, mevcut uzunluk: 60 mm.; kol hizası genişlik: 40 mm., boyunda bir hat var. Bu hattın altında 6 nokta gerdanlığı temsil ediyor. İki hat göğüste yekdiğerini çapraz katediyor. Tekatu noktası altında bir çukur nokta var. Belden aşağı kısımda yekdiğerine muvazi hatlar yelpaze gibi açılıyor.

A. B. 667: Pişmiş topraktan üst tarafı kırık. Mevcut uzunluk: 30 mm. azamî genişlik: 50 mm. her iki tarafı işaretli.

A. B. 367: Pişmiş toprak. Mevcut uzunluk: 55 mm.; kol hizası genişlik: 50 mm.; baş sivri, ağzızsız, boyundaki gerdanlık noktalarla ifade edilmiştir. Göğüste iki çapraz hat yekdiğerini katediyor. İki meme yerinde iki delik var. Arka tarafta da çapraz iki hat ve bu çapraz hatlar arasında üst üste iki delik var. Büyük zahire küpünün bulunduğu ocaktan 150 cm. derinlikten çıkmıştır. Mukayese ediniz: The Alishar Hüyük 1928 - 1929 Shf. 54 B. 751.

A. B. 507: Pişmiş topraktan. Uzunluk 50 mm.; kol hizasında genişlik: 37 mm. gözler iki çukur nokta ile, kaşlar düz iki oyuk hatla ifade edilmiştir. Ağzızsız, baş teber biçiminde, boyunda muvazi iki hat vardır. Onun altında üç nokta vardır. Göğüste ve arkada iki muvazi hat çapraz yekdiğerini katediyor. Kolun iki ucunda, etek kısmının iki ucunda, göbekte çukur noktalar olduktan başka kaide kısmında iki çukur nokta vardır. Bu çukurlara ayağı andırır iki ince değneğin ilâve edilmiş olması muhtemeldir.

Mukayese: Val. Müller de 116 cenubî Rusya işaretli taş idol çapraz muvazi iki çizgi itibarile benzemektedir.

A. B. 178: Pişmiş toprak. Baş ve belden aşağı kısmı eksik; mevcut uzunluk: 50 mm. kol hizası genişliği: 60 mm. iki meme çukur iki nokta ile ifade edilmiştir. Belde yekdiğerine muvazi iki hat vardır. Val. Müller Anadolu 136; Alishar 1928 - 29 Sah. b. 751 ile mukayese edilebilir.

A. B. 188: Pişmiş toprak, siyahımsı renkte. Mevcut uzunluk: 40 mm. kol hizası genişlik: 25 mm. baş eksiktir, iki meme yerinde iki çukur nokta var, belde bir çizgi bulunuyor. Göbek altında 3 hilâlvarî çizgi kadın elbisesini temsil ediyor. Beldeki çizgi ile hilâlvarî çizgiler arasında aşağıya doğru muvazi çizgiler bulunuyor.

A. B. 508: Pişmiş toprak. Baş ve gövdesi eksik. Elbise yerleri kenarlara kaçan meyilli ve ufki çizgilerle süslü. Genişlik: 31 mm. bulunduğu tabakanın toprak sathından itibaren derinliği 50 cm. A. B. 310 ile mukayese ediniz.

A. B. 693: Pişmiş toprak. Yalnız ayak kısmı kalmıştır. Ayağın üzerinde bir mahmuz gibi çıkıntı vardır. Bu tarz idoller Romanya ve Bulgaristanda da bulunmuştur. Bakınız: O. Menghin, Weltgeschichte der Steinzeit. Wien 1931.

A. B. 219: Pişmiş toprak. Baş eksik. Mevcut uzunluk: 30 mm.; en geniş yeri: 23mm. çok basit, yuvralağimsı, üzerinde hiçbir işaret veya çizgi yoktur. Mukayese: Hubert Schmidt Trojanischer Altertümer 1902 Shf. 279 daki mermer idol.

A. B. 26: Sadeften, baş eksik, mevcut uzunluk 26 mm., kol hizası genişlik: 15 mm.

A. B. 251: Pişmiş topraktan, belden aşağısı kırık. Mevcut uzunluk: 51 mm. kol hizasında genişlik: 40 mm. baş tebervari. Göz iki çukur nokta ile ifade edilmiş, kaş ihtisar edilmiş, ağız yok, iki meme çukur iki nokta ile ifade edilmiştir, belde muvazi iki hat bulunuyor. Mukayese: Val. Müller Girit 6; Anadolu 136.

A. B. 482: Tamdır. Pişmiş topraktan, uzunluğu: 55 mm., kol hizası genişliği: 27 mm., göz çukuru iki nokta ile kaşlar iki hilâlvarî oyuk hatla ifade edilmiştir. Meme yerinde de iki çukur nokta var, belden aşağı amudî çizgiler var. Mukayese: The Alishar Hüyük: 1928-1929 b. 2182 ve b. 751 ile bazı benzerlikler göstermektedir.

A. B. 683: Pişmiş topraktan, boyundan aşağı kısmı eksiktir. 251 numaralıye benzemektedir.

A. B. 180: Pişmiş topraktan, mevcut uzunluk: 30 mm., azamî genişlik: 30 mm., boyundan itibaren alt kısmı kırıktır, baş tebervari, iki göz çukur iki nokta ile, iki kaş hilâlvari iki oyukla ifade edilmiştir. Mukayese: The Alishar Hüyük 1928 - 29 Shf. 54, B. 250 aynidir.

A. B. 520: Pişmiş topraktan, tam, 45 mm., uzunluk: kol yanında 10 mm., genişlik. Toprak sathından itibaren 195 cm. derinlikte bulunmuştur. Göz iki çukur nokta ile ifade edilmiştir, kaş ihtisar edilmiş, meme yeri iki çukur nokta ile ifade edilmiştir. Mukayese: Hubert Schmidt Trojanischer Altertümer 1902 Shf. 270 n. 7574 taştan.

A. B. 25: Pişmiş topraktan, boyundan aşağısı kırık: mevcut uzunluk: 47 mm. genişlik: 25 mm., gözlerin oyuğu ve kaşların oyuğu beyaz bir madde ile doldurulmuştur, baş sivri ve ucu bir çizgi ile bölünmüştür. A. B. 482 ile mukayese ediniz.

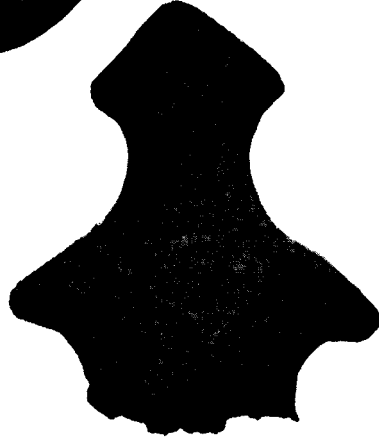
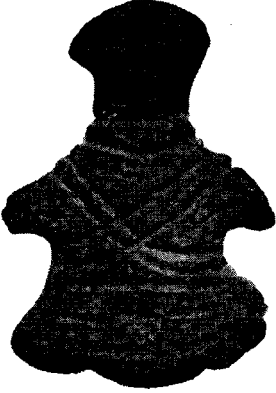
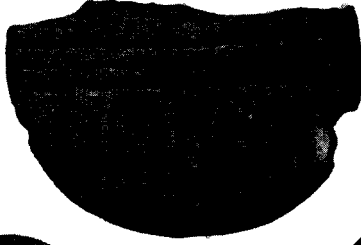
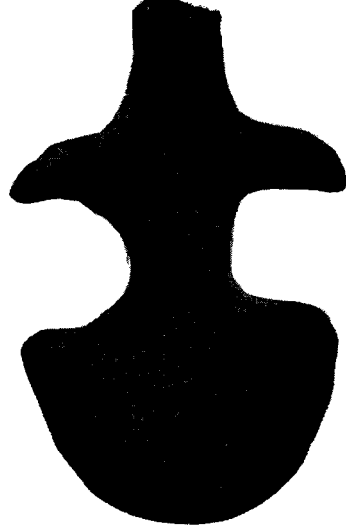
A. B. 488: Pişmiş topraktan, boyundan itibaren alt kısmı kırıktır. Gözler iki çukur nokta ile kaşlar iki çukur hatla ifade edilmiştir, göz ile kaşlar egridir, baş sivri ve bir hatla boğumlu. A. B. 482 ile mukayese ediniz.

Ab-310

Ab-181

Ab-507

Ab-667

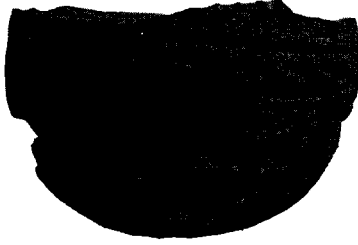
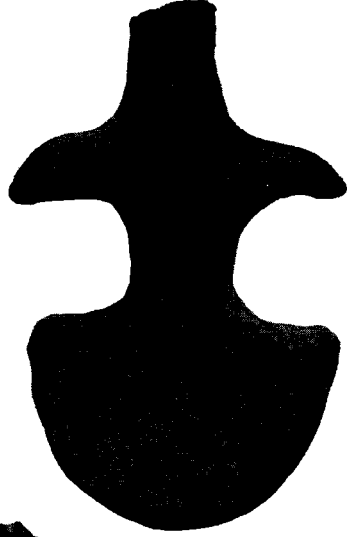
Ab-367

Önden görünüş

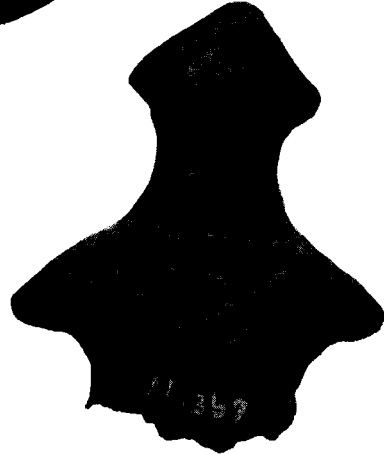
Ab-310

Ab-181

Ab-507

Ab-367

Ab-667

Arkadan görünüş

Ab-178

Ab-188

Ab-508

Ab-693

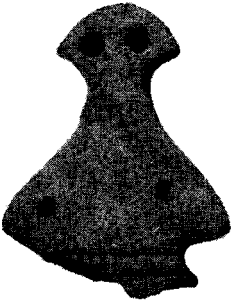

Ab-219

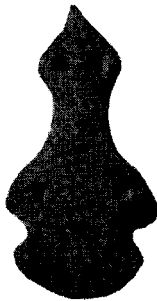

Ab-26

Ab-251

Ab-482

Ab-683

Ab-180

Ab-520

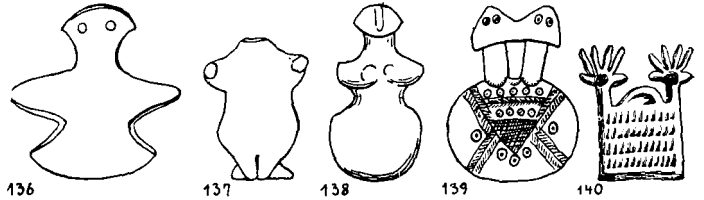
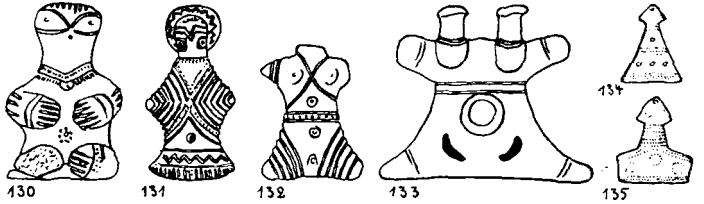
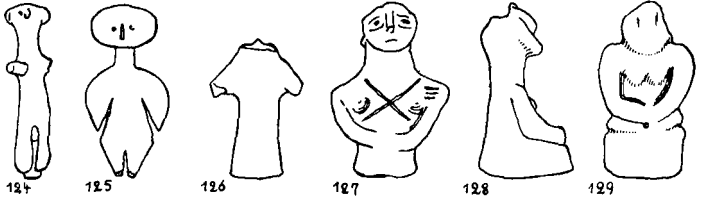
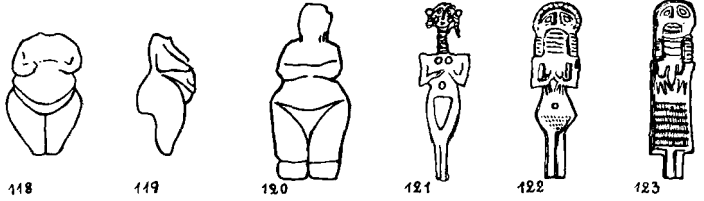

Ab-25

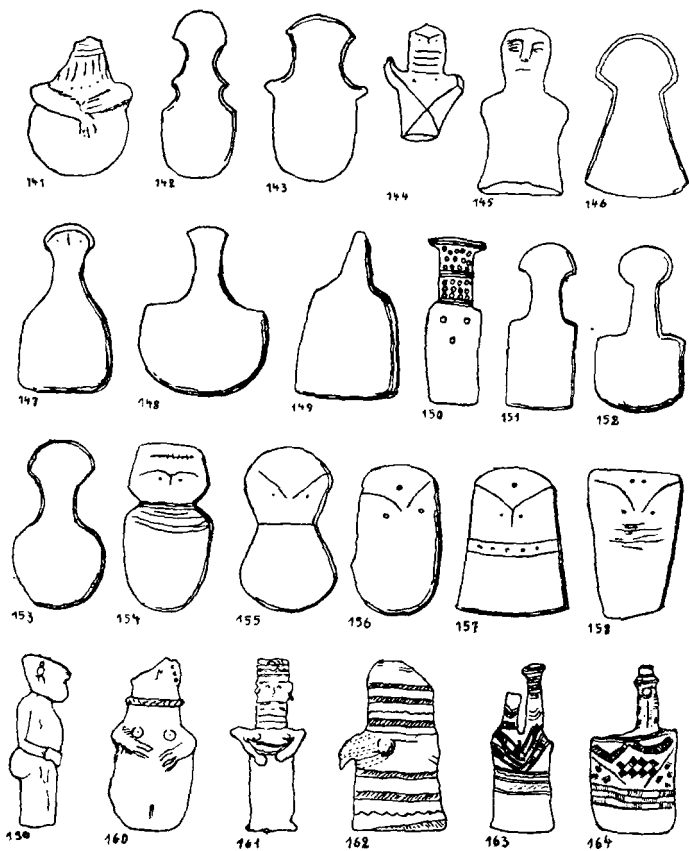

Ab-488

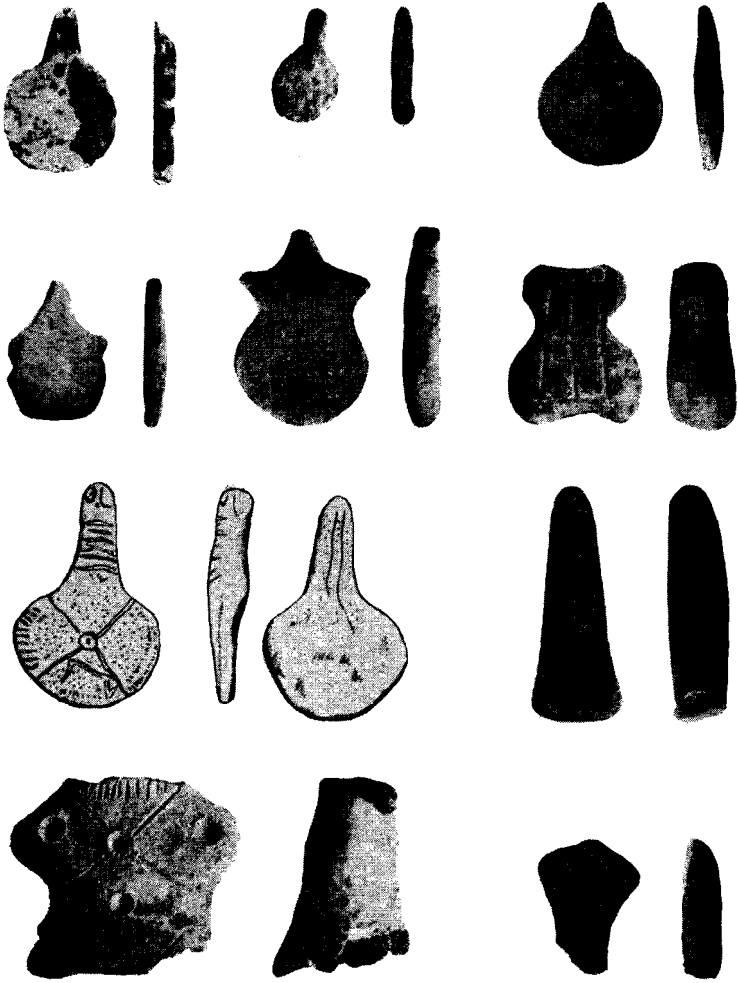
Ahlatlıbel idollerini mukayese ediniz:

Anadolunun diğer mahallerinde bulunan idoller
(Valentin Müller: Frühe Plastik in Griechenland und Vorderasien 1929)

Troya (Çanakkale vilâyetinde) ve Kıbrısta bulunan idaller
(Aynı eserden)

Alişar (Yozgat vilâyeti) da bulunmuş idoller

HEYKELCİKLER:

A. B. 677: Pişmemiş topraktan bir kulağı kopmuş koyun başı. Mevcut uzunluk: 25 mm.

A. B. 510: Pişmiş topraktan bir hayvan heykelciği, tamamdır, 34 mm. uzunluk, 22 mm. yükseklik. Toprak sathından itibaren 110 cm. derinlikte bulunmuştur.

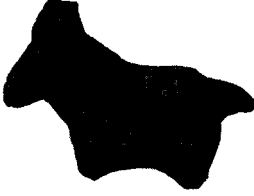
A. B. 648: Pişmiş topraktan başı kırık hayvan heykelciği, 25 mm. uzunluk. V numaralı çocuk mezarının içinden 110 cm. derinlikten çıkmıştır.

A. B. 678: Taştan yılan veya kuş başı, boyundan aşağısı kırık. Yanlarında gözler gösterilmiştir.

A. B. 179: Yılan veya kuş başı. Evvelkinin şekilce aynı. Yalnız göz yeri iyi işlenmemiş, noktalarla gösterilmiştir.

A. B. 24: Pişmiş topraktan kuş başı, göz kısmı açık gözükmektedir. Diğer kısımları kırılmıştır. 22 mm. uzunluk, 20 mm. genişlik.

Ab-510

Ab-24

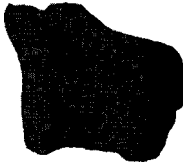
Ab-678

Ab-179

Ab-648

Ab-677

İSKELETLER:

Ahlatlıbelde bulunan insan mezarlarının sayısı 18 i geçmektedir. Hüyük toprağının azamî derinliği dört metre olduğu için iskeletlerin ekserisi yaşlıktan müteessir olmuş bazıları büsbütün dağılmıştır. İskeletler umumiyetle odaların köşelerinde veya içinde temelden aşağıda yahut odaların yanında bulunmuştur. Hepsinde dizler bükük vaziyettedir. 1, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 18 numaralı iskeletlerde dizler çeneye geldiği halde 12 numaralı iskelette but kemiği vücut istikametinde yalnız dizden aşağısı arkaya doğru kıvrık vaziyettedir. 1, 2, 4 a, 11, 13, 17 numaralı iskeletler küp içinde diğerleri muntazam veya basit bir tarzda etrafı taşla çevrilmiş mezarlar içinde bulunmuştur. Tedfinde iki istikamet göze çarpmaktadır:

a. Baş şimalişarkîde olmak üzere vücut mihverî şimalişarkî ve cenubgarbî istikametinde, yüz batıya müteveccih.

b. Baş batıda olmak üzere vücut mihverî batı doğu istikametinde ve yüz cenuba müteveccihdir. Yalnız 13 numaralı iskelette yüz göğe bakmaktadır.

(Bu kemikler üzerinde kraniolojik araştırmalar Dr. Şevket Aziz Bey tarafından yapılacaktır.)

Herbir iskeletin vaziyetine dair tafsilât şu veçhiledir:

I. Bir odanın garbîşimalî köşesinde temelden itibaren 1 m. derinlikte küp içinde bulundu. Küp kulplu idi. İskelet rutubetten fazla müteessir olmuştu. Küpün ağzına büyük bir taş konmuştu, küpün dip tarafında da bir taş vardı. Baş şimalişarkîde yüz garba bakar vaziyette idi.

I. numaralı iskeletin bulunduğu küp açılmadan önce

II. Kulplu bir küp içinde toprak sathından 40 cm. derinlikte büyük ağır taşlar arasında bulundu. Küpün ve içindeki iskeletin vaziyeti şimali-

şarkî, cenubugarbî istikametinde idi. Kûpün dibi şimalişarkî ve ağzı cenubugarbî tarafında idi. Kûp ve içindeki iskelet pek fazla zedelenmiş ve rutubetten fazlaca müteessir olmuştu. Baş kûpün dibine isabet ediyor ve yüzü batıya bakıyordu.

II. numaralı iskeletin nisbeten sağlamca kalan kafatası toprakta dağınık vaziyette

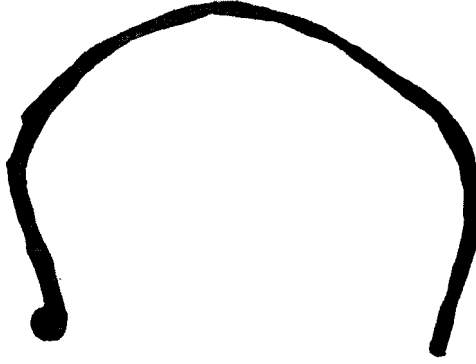
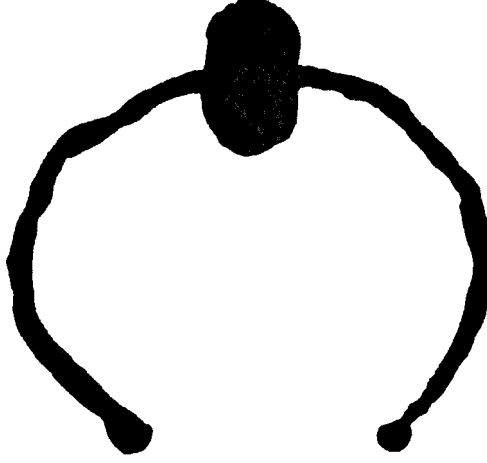
III. Toprak üstünden itibaren 45 cm. derinlikte dizler önüne doğru bükük vaziyettedir. Kûp içinde olmayıp doğrudan doğruya toprak üstüne başı batıya ve ayakları doğuya müteveccih vaziyette idi. Cenuba bakar vaziyette yan yatmıştı. Rutubetten pek fazla müteessir olmuştu. İskeletin ayakları ucunda büyükçe bir taş vardı.

IV. Bir odanın tam ortasında sathı arzdan 25 cm. derinlikte doğrudan doğruya toprak üstünde başsız karma karışık bir vaziyette bacak ve kol kemikleri bulundu.

IV. a. Aynı odanın bir kenarında temellerden aşağıda büyük bir kûpün bir kenar parçası ve yanından insan iskeletinin bazı kalıntıları bulundu. İskelet ve kûp daha evvelki bir devirde tahribe uğramıştı.

Bu iskeletin yanında bakırdan 361 ve 577 numaralı boyun halkalarının bulunması ehemmiyetini artırmaktadır.

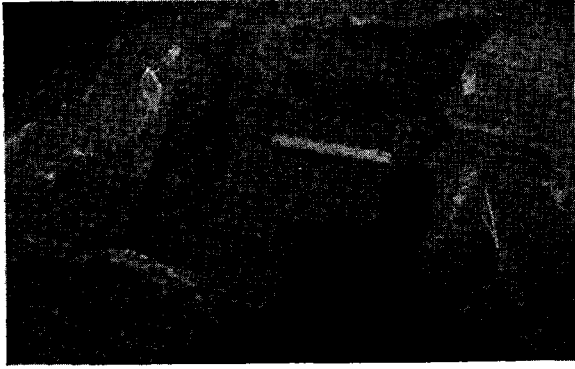
Ab-577

Ab-361

IV.a numaralı mezarda bulunan bakır boyun halkaları

V. Bir çocuk mezarıdır. Toprak yüzünden ancak yirmi metre aşağıda olduğu için rutubetten fazla müteessir olmuş ve kemikler dağılmıştır. Mezar mühkem bir surette yassı taşlarla yapılmış üstüne de büyük bir yassı taş kapak kapatılmıştır. Bu mezarın içinden 64 numaralı hayvan heykelciği ile 586 numarada mukayyet bakır parçaları bulunmuştur.

V. numaralı çocuk mezarı

Ab-648

Ab-586

V. numaralı çocuk mezarında bulunan eserler

VI. Toprağın sathına pek yakındır. Kemikler rutubetten pek fazla müteessir olmuş ve kâmilen dağılmıştır. Mezar yassı taşlardan yapılmıştır. İçinden sağlam olarak 363 ve 545 numaralı bakır kamalar bulundu.

Ab-545

Ab-363

VI. numaralı mezarda bulunan bakır kamalar

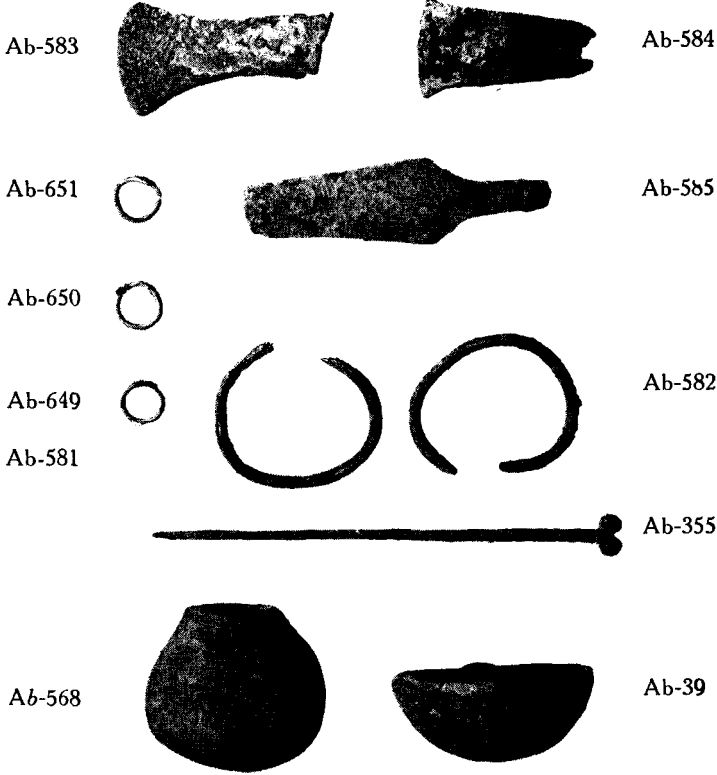
VII. Taştan örülmüştür. Kemikler sathı arza pek yakın olduğu için vaktile dağılmış yahut rutubetten büsbütün mahvolmuştur.

Önde V. numaralı çocuk mezarı, VI. numaralı mezar, sağda VII. numaralı mezar

VIII. — IX. Bir odanın cenubugarbî köşesinde toprak sathından itibaren 75 cm. derinlikte taştan bir mezar örülmüş ve üstü taş kapakla kapatılan bu mezarın içine başları batıya ayakları doğruya uzanmış, yüzü cenuba yönelmiş vaziyette iki iskelet bulunmuştur. Şimaldeki kadın, cenuptaki

erkek olsa gerektir. Kadının bileğinde iki bakır bilezik bulunmuştur. Bu mezar içinde toprak arasında bulunan helezunî açık halka şeklinde üç altın yüzük te kadına ait olsa gerektir. Erkek iskeletinin cenup böğründe bir kama, iki balta ve iki çanakçık ve bir çift topuzlu bakır iğne bulundu. İğnenin de aslında kadına ait olması daha muhtemeldir.

X. Tandırın cenup tarafında bir kadın iskeletinin bulunduğu mezardır. Mezar taştan örtülmüştür. Üstünü ağır bir taş örtmektedir. Baş garba ayaklar şarka yönelmiştir. Yan yatırılmış, yüz cenuba bakmakta, dizler çeneye doğru bükük. Cenup tarafında 365 No lu büyük kırmızı pişmiş toprak tencere, yanı başında ucu kıvrılmış bakır kama (579), gayrı muntazam olarak dökülmüş bir bakır balta (354), kadının boynunda helke kulpunu andıran bakır boyun halkası (578), bileklerinde bir çift bilezik (359 - 360), parmağında helezunî açık halka şeklinde bir altın yüzük bulundu. Taş kapağın üstünde toplu olarak bir çok aşık kemikleri duruyordu. Bunların cenaze aşı veya diğer bir dinî adet ile ilişkili olması muhtemeldir.

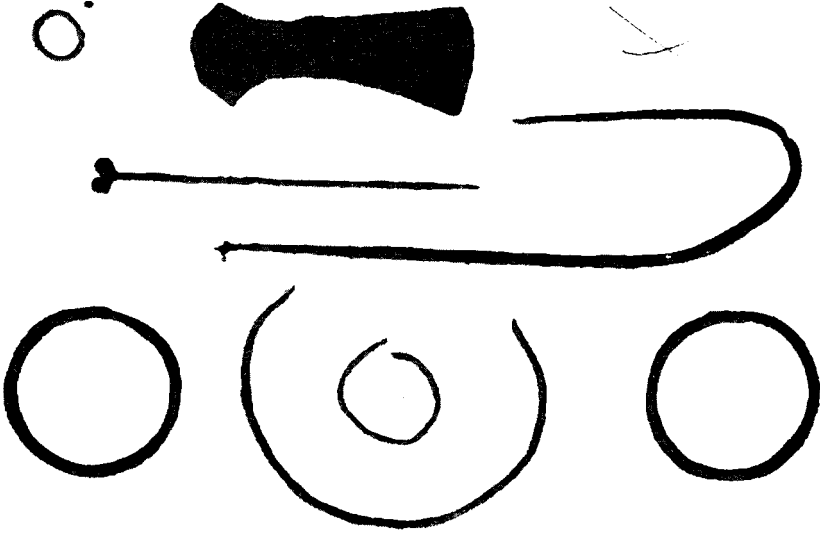
X numaralı iskelet yanındaki 365 numaralı toprak tencere görünürken

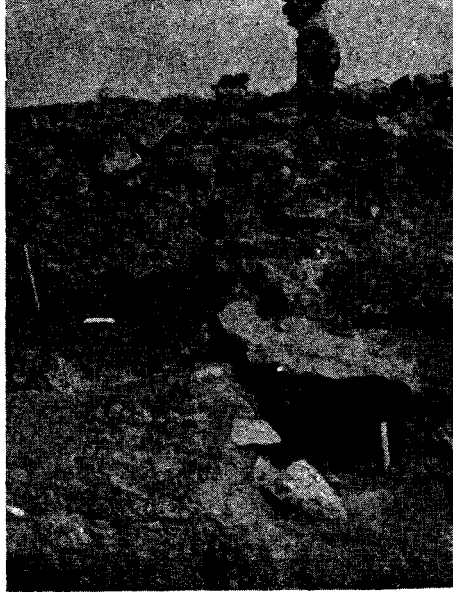
Mezar açıldıktan sonra

Taş kapığın üstündeki aşık kemikleri

X. numaralı kadın iskeleti yanında bulunan bakır eserlerle altın yüzük

Mezarın umumî görünüşü

XI. Toprak sathından 210 cm. derinlikte küp içindedir. Baş garpta, ayak şarkta, dizler çeneye degecek derecede fazla bükülmüş, yan yatırılmış, yüz cenuba bakıyor. Küpün garba düşen yani iskeletin kafa tasını muhafaza eden dip tarafı deliklidir. Dip eksiktir. Bundan tedfin için eski, sakat küplern kullanıldığı da istidlâl olunabilir. XIII. numaralı iskelet küpünün de ağız tarafının kırık olduğu aynı veçhile tespit edilmiştir. XI numaralı mezar küpünün ağızını yassı bir taş kapatmaktadır. Küpün üstü tamamen ezilmiş fakat parçaları mahfuz kalmıştır. Bu vaziyette uzunluğu 80 cm. dir. Bu cenaze küpü ayrıca yuvarlak olarak yapılmış bir duvar içine alınmıştır.

Küp yanyana çift memeden ibaret dört adet tutacaklıdır. İskelet yanında silâh ve saire bulunmamıştır. Kafatası ezik idi ve umumiyetle kemikler rutubetten fazla müteessir olmuştu.

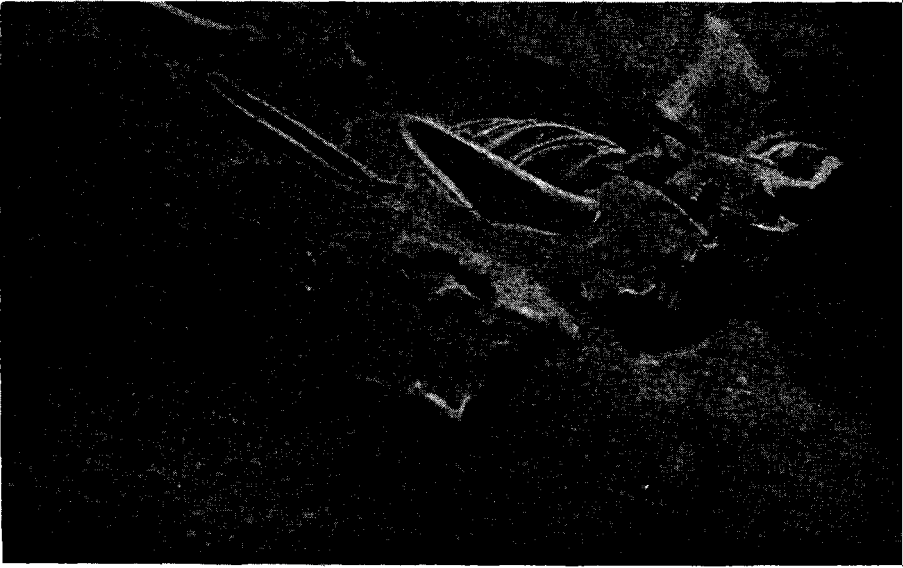
XI. numaralı iskeletin bulunduğu küp

XI. numaralı küpün içinde iskeletin yatış yaziyeti

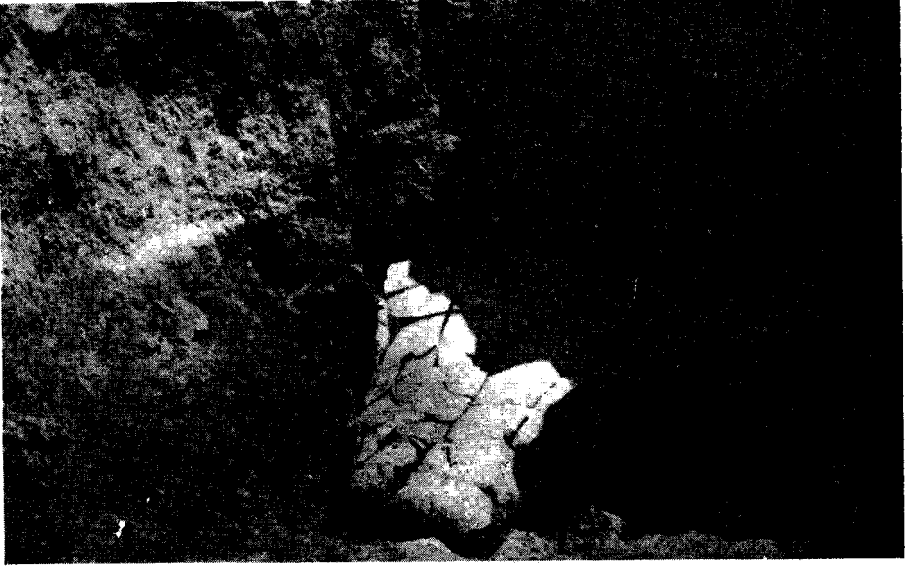

XII. Toprak sathından 185 cm. derinlikte VIII - IX numaralı çift iskeletten 110 cm. aşağıda odanın hemen ortasında tabii taşların arasında bulundu. İskelet mihverî biraz meyilli olmak üzere ayak şarka baş garba müteveccihti. Derinden çıktığı için en iyi çıkan iskeletlerden biridir. Kafa kemiği az eziktir. Yanında silâh vesaire bulunmamıştır. But kemiği vücut istikametinde düz, fakat baldırlar dizden arkaya doğru bükülmüştür. Yüzü şimale bakmaktadır. Bulunduğu vaziyette dizden başa kadar olan kısım 110 cm. uzunluğundadır.

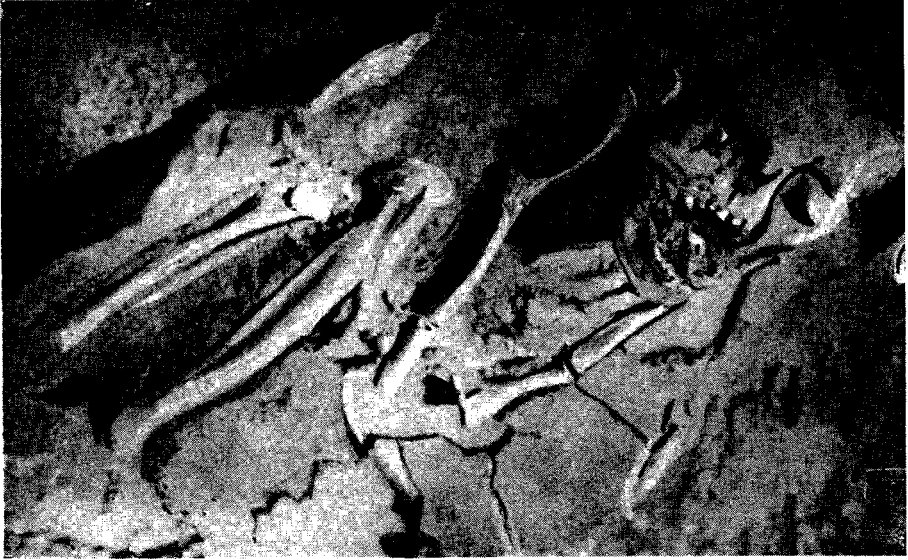

XII. numaralı iskelet yatış vaziyeti

XIII. Kalenin şimal eteğinde toprak yüzünden 210 cm. derinlikte bir küp içinde bulundu. Küpün ağzı kırık ve dibi de eksiktir. Ağzı şarka dibi ise garba bakıyordu. İskeletin ayağı şarkta başı garpta bulunuyordu. Yüz göğe bakıyordu. Dizleri çeneye doğru bükülmüştü. Bu vaziyette baştan kalçaya kadar iskeletin uzunluğu 85 cm. idi.

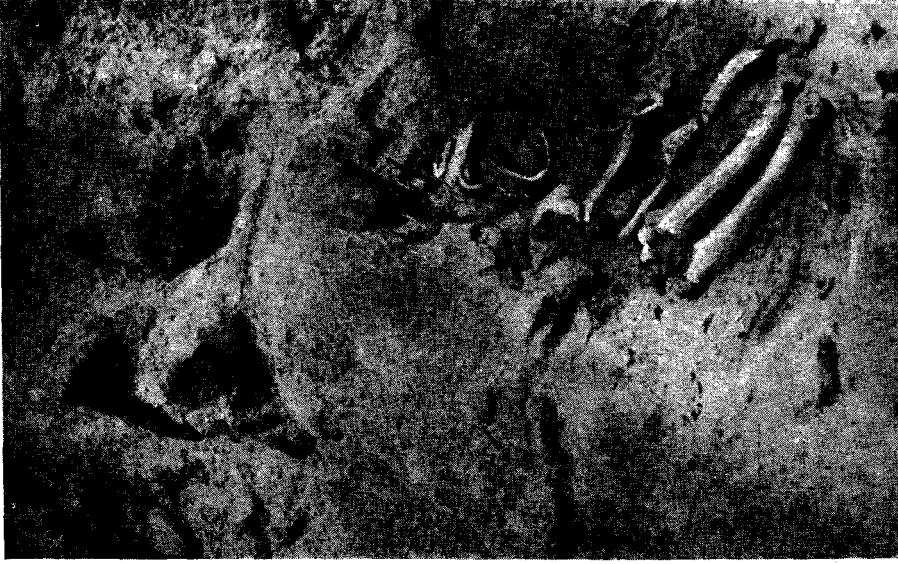

XIII. numaralı mezar açılmadan evvel

XIII. numaralı mezarın açıldıktan sonraki vaziyeti

XIV. Bir oda içinde toprak sathından itibaren 200 cm. temellerden itibaren 140 cm. derinlikte bulundu. Baş şimalişarkîde ayak cenubugarbîde idi. Diz çeneye doğru bükülmüştü. Yüz garba bakıyor ve yan yatırılmış vaziyette idi. Yüzü muhafaza için önüne büyükçe bir taş koymuşlardı. İskeletin bulunduğu vaziyete uzunluğu 100 cm. idi. Kollar göğüse kavuşturulmuştu. Kafa kemiği ezik fakat çene kemiği iyi idi. Dişleri sağlamdı. İskeletin altında kalın bir küp kırığı bulundu fakat, onun da iç tarafı toprak yüzüne bakıyordu.

XIV. numaralı iskelet

XV. XIV numaralı iskeletin bulunduğu oda içinde toprak yüzünden itibaren 165 cm. derinlikte çok ezik ve dağınık olarak bulunan bir çocuk iskeletidir. Bu iskelet küp içerisine konmamıştı.

XVI. Büyük kaprı olarak tahmin olunan yerin garbında takriben 150 cm. derinlikte çok dağınık olarak bulunan bir çocuk iskeletidir. Bu iskelet te küp içine konmamıştı.

XVII. Kalenin şimal eteğini teşkil eden bölmelerden birinin içinde toprak sathından itibaren 180 cm. derinlikte küpe konmuş olarak bulundu. Baş garbıcenubiye, ayak şimalişarkîye müteveccihiti. Diz çeneye doğru büküktü. Kafa kemiği dağılmıştı.

XVIII. Taşlarla örtülü bir mezar içinde bulunan çok uzun bir erkek iskeletidir. Baş şimalişarkîye ayak cenubugarbiye yönelmişti. Yüz garba bakıyordu. Yan yatmış vaziyette bulunuyordu. Dizler çeneye doğru bükülmüşü.

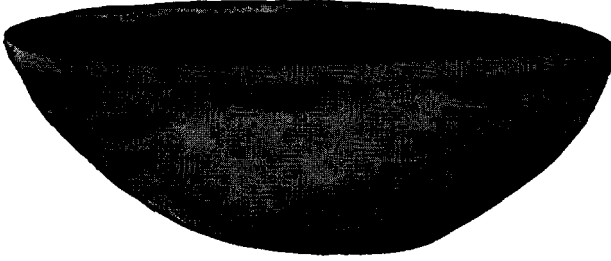

XVIII. numaralı iskelet

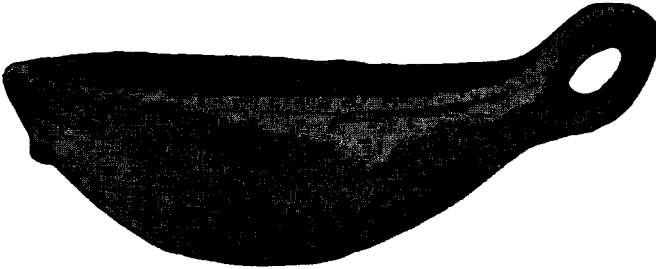
A. B. 54 — Pişmiş topraktan, dışı kırmızı içi siyah. Bir tarafı kırıktır.

Yük: 7 cm. Kutru: 9 cm. 1,00 m. de çıkmıştır.

A. B. 67 — Pişmiş topraktan, dışı kırmızı içi siyahımsı renkte, dışının kenarlarında da hafif siyahlık vardır.

Yük: 3 cm. Kutru: 8,5 cm. 1,23 m. de çıkmıştır.

A. B. 139 — Pişmiş topraktan bir kulplu çanak. İçi siyah dışı kırmızı, dibi yuvarlak tam ön tarafında bir memesi vardır.

Yük: 2,5 cm. Kutru: 7,7 cm. 1,10 m. den çıkmıştır.

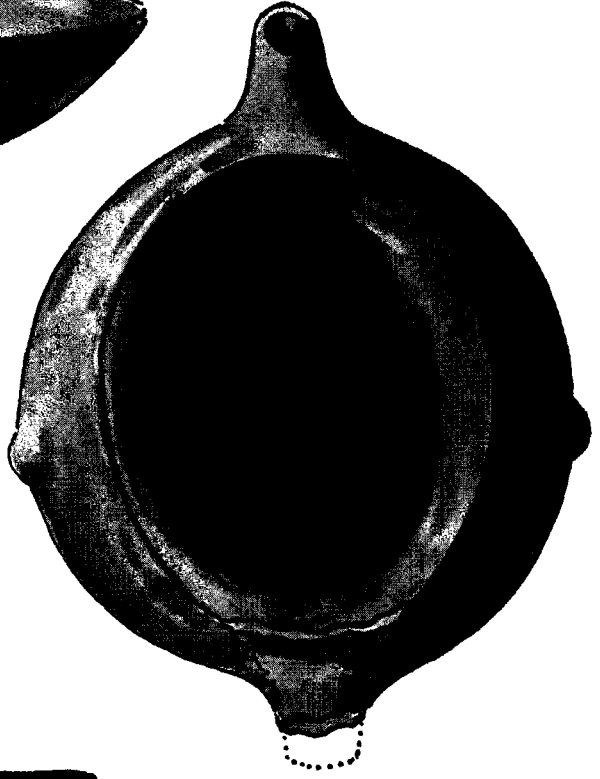

A. B. 109 — İçi siyah dışı kırmızı ve pişmiş topraktan. İki boğumlu bir kulpu vardır. Bir tarafı kırık, dibi içeri doğru çukurcadır.

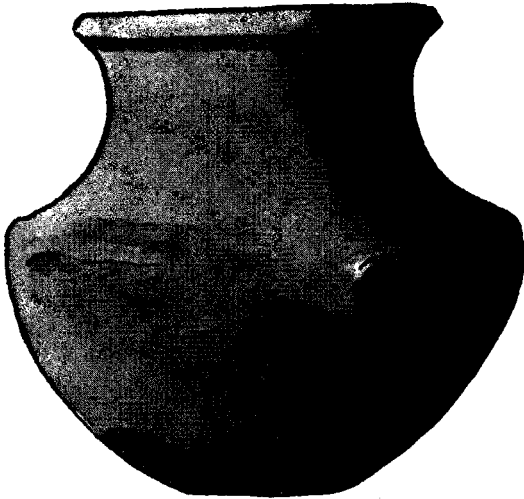
Yük: 3,5 cm. Kutru: 8 cm. 0,50 m. de bulunmuştur.

A. B. 64

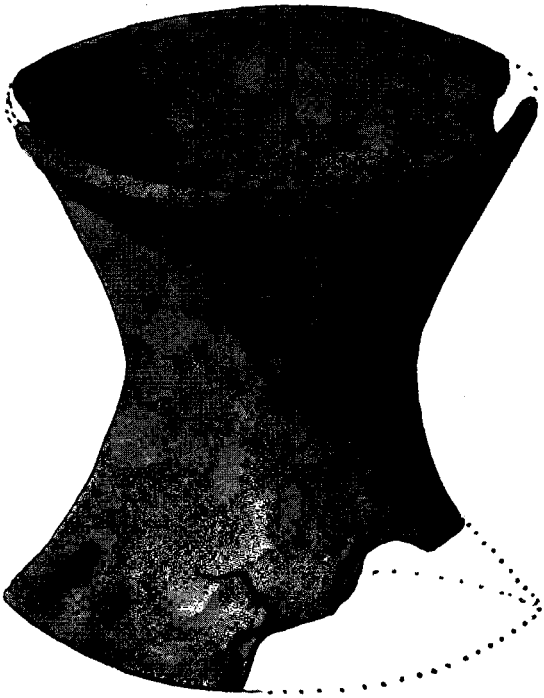
A. B. 76

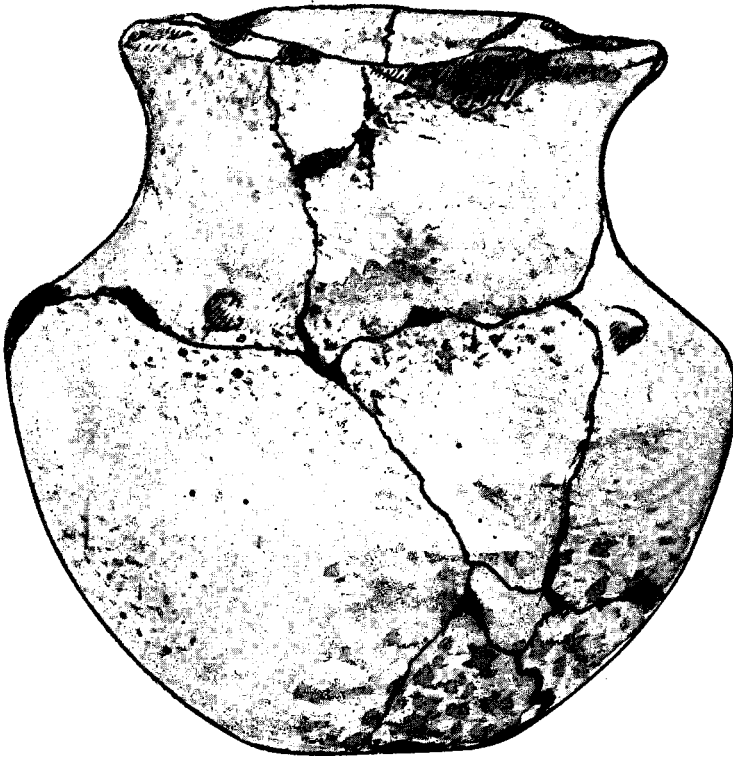
A. B. 75

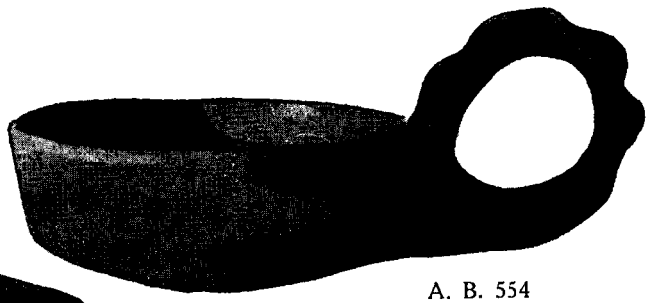
A. B. 136

A. B. 93

A. B. 40

A. B. 554

A. B. 28a

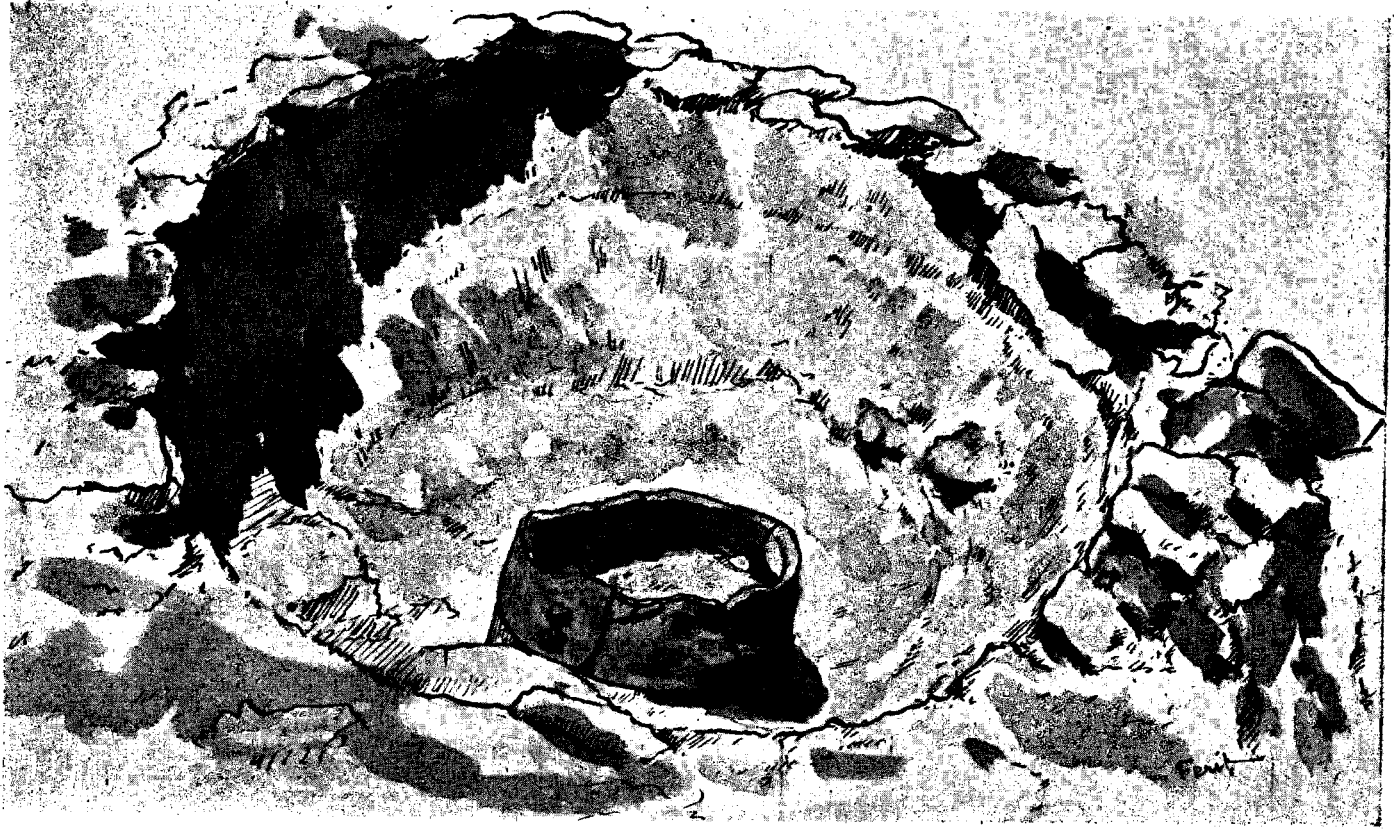

A. B. 71

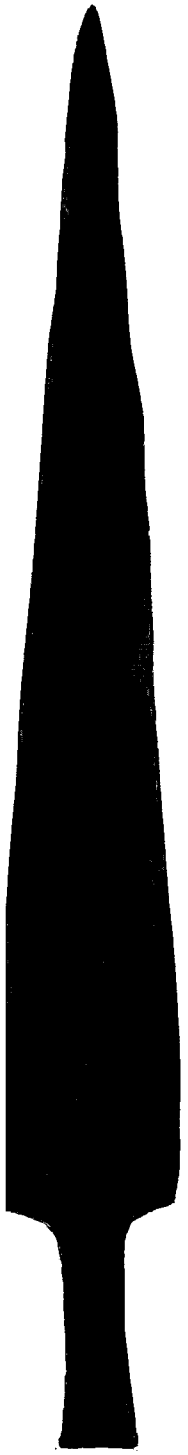

A. B. 145

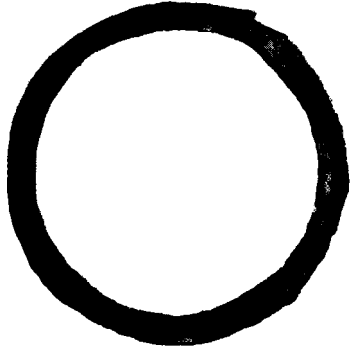

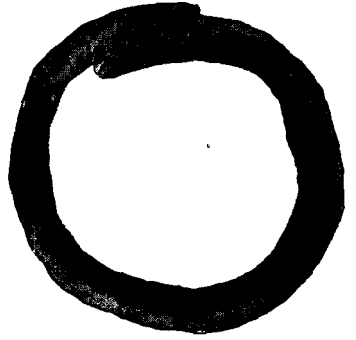
Ocak ve rüzgâr siperliği

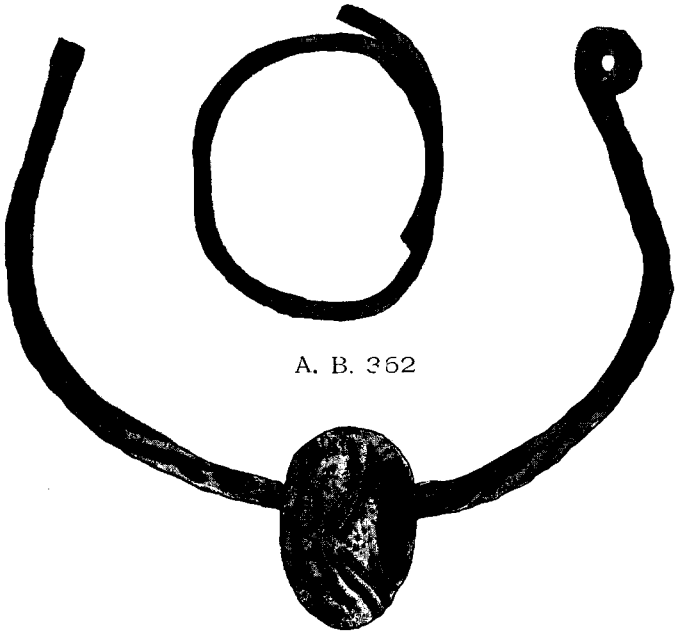
A. B. 363

A. B. 359

A. B. 360

A. B. 362

A. B. 361

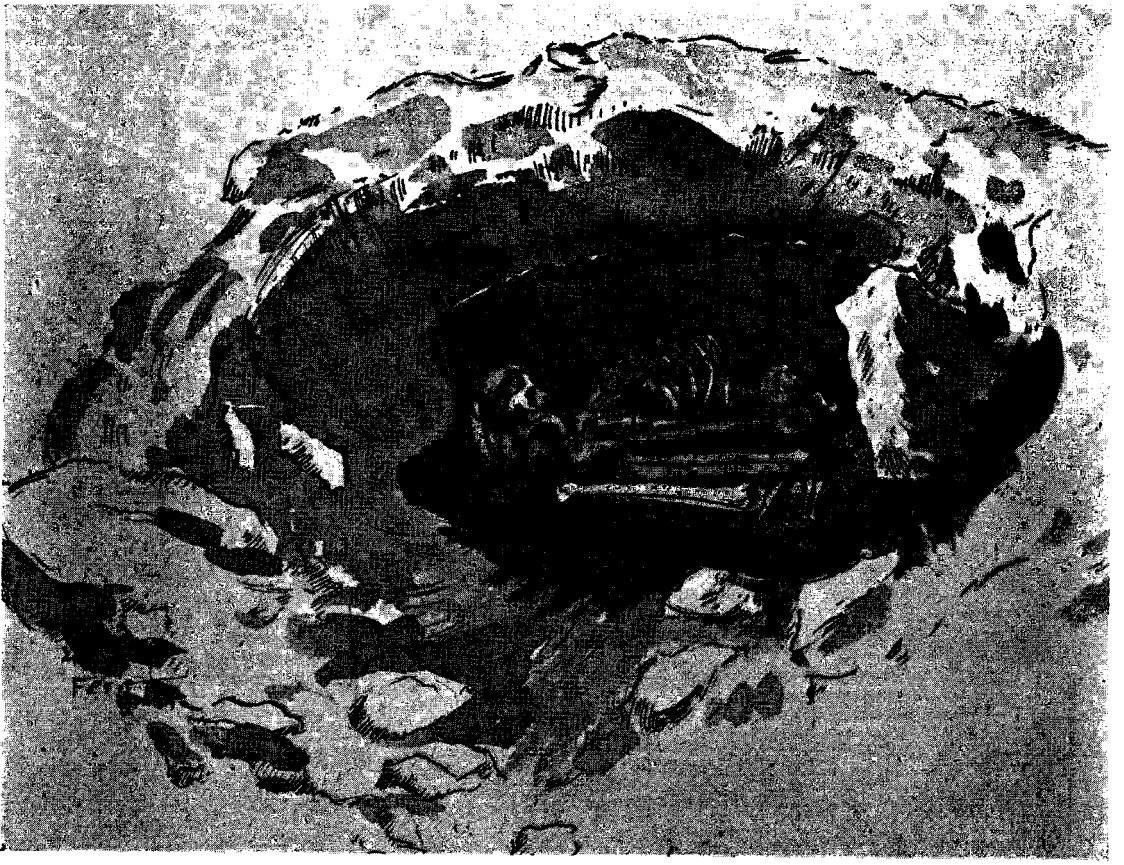
A. B. 356 A. B. 355

A. B. 354

VIII. IX. numaralı çift iskeletin yatış vaziyeti

XI. numaralı küpün içindeki iskeletin yatış vaziyeti

XII. numaralı iskelet yatış vaziyeti